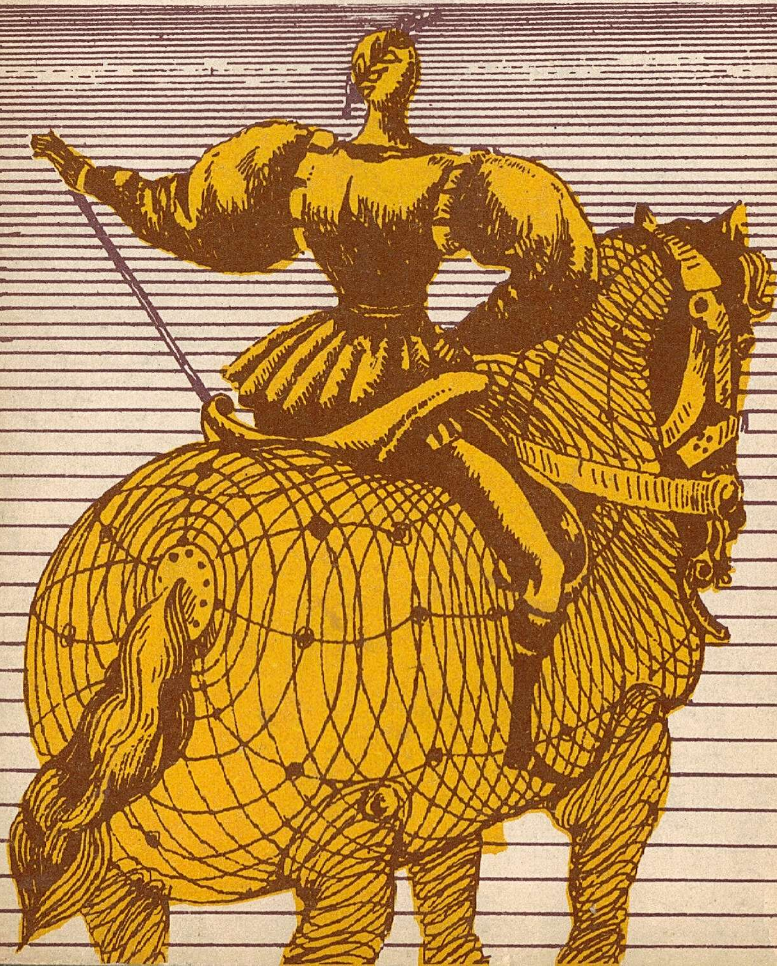
fondată in 1895
bpt
serie nouă

pietro aretino

comedia curților

COMEDIA CURȚILOR

PERSONAJELE

UN STRAIN
UN GENTILOM
MESSER MACO
SIENEZUL, *slujitorul acestuia*
MAESTRO ANDREA
UN GOLAN, *care vinde povești*
ROSSO, CAPPA — *rîndașii lui PARABOLANO*
FLAMMINIO, VALERIO — *valeții lui PARABOLANO*
SIGNOR PARABOLANO, *un îndrăgostit*
PESCARUL
PARACLISERUL *de la San Pietro*
Bătrînul SEMPRONIO
Codoașa ALVIGIA
GRILLO, *slujitorul lui* MESSER *MACO*
ZOPINO
STAREȚUL *de la Araceli*
MAESTRO MERCURIO, *medic*
TOGNA, *nevasta lui ARCOLANO*
ARCOLANO, *brutar*
UN EVREU
ȘEFUL POLIȚIEI *și* POLIȚIȘTI
BIAGINA, *slujnica doamnei CAMILLA*

PROLOG

spus de STRĂIN *și de* GENTILOM

STRĂINUL : Locul ăsta seamănă cu sufletul slăvitului Antonio da Leva [1], atît e de frumos și de mîndru împodobit ; cu siguranță că aici trebuie să aibă loc cine știe ce mare serbare. O să-l întreb despre asta pe gentilomul ăla care a pornit la plimbare.

Hei, hei, Domnule, nu mi-ați putea spune dumneavoastră ce rost au toate pregătirile astea atît de pompoase ?

GENTILOMUL : În vederea unei Comedii, care trebuie să fie jucată dintr-o clipă într-alta.

STRĂINUL : Nu cumva a făcut-o divina marchiză de Pescara [2] ?

GENTILOMUL : Nu, căci pana ei nemuritoare îi asigură slăvitului său soț un loc printre zei.

STRĂINUL : E-a doamnei Veronica da Correggio [3] ?

---

[1] *Antonio de Leyva* (1481—1536), general spaniol. A luptat în Italia, învingînd armatele franceze comandate de Ludovic al XII-lea și, ulterior, de Francisc I.

[2] *Vittoria Colonna*, marchiză de Pescara, cunoscută și ca poetă. A fost legată printr-o strînsă prietenie de marele Michelangelo.

[3] *Veronica Gambara*, căsătorită cu Gibberti, principe de Correggio. Una din femeile erudite ale timpului său, înzestrată cu un remarcabil talent poetic. Moare în anul 1556.

GENTILOMUL: Nici a ei, fiindcă își folosește noblețea minții în îndeletniciri mai mărețe.
STRĂINUL: E-a lui Luigi Alamanni[1]?
GENTILOMUL: Luigi proslăvește meritele regelui preacreștin, pîinea cea de toate zilele a oricărei virtuți.
STRĂINUL: E-a lui Ariosto[2]?
GENTILOMUL: Vai, nu, căci Ariosto a plecat în cer, de vreme ce pe pămînt nu mai avea nevoie de glorie.
STRĂINUL: Mare pagubă a suferit lumea prin pierderea unui asemenea om, care, pe lîngă virtuțile sale, mai înfățișa și suprema bunătate[3].
GENTILOMUL: Ce fericit era dacă înfățișa suprema ticăloșie.
STRĂINUL: De ce?
GENTILOMUL: Fiindcă n-ar fi murit niciodată.
STRĂINUL: Și nu-i o glumă. Spuneți-mi însă, e cumva o lucrare a virtuosului Molza[4], ori a lui Bembo[5], părintele muzelor, al cărui nume trebuia să-l rostesc cel dintîi?
GENTILOMUL: Nici a lui Bembo, nici a lui Molza, căci unul scrie istoria Veneției, iar celălalt elogiul lui Ippolito dei Medici[6].

---

[1] Cunoscut poet și diplomat italian, aflat în slujba regelui Francisc I al Franței (1495—1556).

[2] *Lodovico Ariosto* (1474—1533), mare poet italian, autorul faimoasei poeme *Orlando Furioso.*

[3] Unii cercetători cred că prin acest epitet Aretino își arată recunoștința față de Ariosto, care în poema sa îl numise „divinul".

[4] *Francesco Maria Molza* (1498—1544), poet italian, foarte apreciat de contemporanii săi, care nu se sfiau să-l compare cu Homer, cu Vergiliu ori cu Platon.

[5] *Pietro Bembo* (1470—1547), poet și umanist italian. Latinist de o puritate ciceroniană, a fost secretarul papii Leon al X-lea, fiind numit apoi cardinal. *Istoria Veneției* este una din operele sale cele mai cunoscute.

[6] Fiul lui Giovanni dei Medici: este numit cardinal în 1529 și moare în 1535, otrăvit de fratele său Alessandro. Protector al pictorilor și al poeților.

STRĂINUL : E a lui Guidiccione[1] ?

GENTILOMUL : Nu, căci el nu și-ar coborî minunata lui pană la asemenea născociri.

STRĂINUL : Trebuie să fie, fără îndoială, a lui Ricco[2], cel căruia i-a fost jucată în fața papii și-a împăratului o comedie foarte serioasă.

GENTILOMUL : Nu-i a lui, căci el s-a îndreptat acum spre studii mult mai nobile.

STRĂINUL : Pare-mi-se că e opera vreunuia pedant *quae pars est*[3] : nu-i oare voia Domnului ca poeții să se înmulțească întocmai ca luteranii ? dacă pădurea de la Baccano[4] ar fi numai de lauri, tot n-ar ajunge pentru încununarea răstignitorilor lui Petrarca[5], răstignitori care, în comentariile lor, îl pun pe acesta să spună lucruri pe care nici bătut cu frînghia nu le-ar fi spus. Ferice de Dante, care, cu vrăjitoriile lui, ține dobitoacele la respect, căci, la ora asta, ar fi și el pe cruce.

GENTILOMUL : Ha, ha, ha !

STRĂINUL : O fi poate a lui Giulio Camillo[6] ?

GENTILOMUL : N-a făcut-o el, fiindcă e prins să-i arate regelui uriașul mecanism al minunilor minții sale.

---

[1] *Giuseppe Guidiccione* (1480—1541), poet italian, care a cultivat îndeosebi idila și sonetul.

[2] Agostino Ricci, originar din Lucca, autor al comediei *Cei trei tirani.* Unii comentatori socot însă că ar fi vorba de sienezul Bartolomeo Riccio, poet și pictor, care a lucrat mult pentru teatru.

[3] Din care face parte. Propoziție luată din *Ianua,* un text elementar de gramatică latină, folosit în școlile medievale și chiar în cele din perioada umanismului.

[4] Situată nu departe de Roma, pe drumul spre Viterbo, pe malul lacului cu același nume.

[5] Aluzie ironică la imitatorii și comentatorii lui Petrarca, al căror număr sporea văzînd cu ochii. Numai între 1526 și 1541 au apărut circa douăzeci de comentarii voluminoase, a căror valoare critică este nulă.

[6] Giulio Camillo Delminio, autor dramatic italian, contemporan cu Aretino.

STRĂINUL : E a lui Tasso[1] ?

GENTILOMUL : Tasso năzuie să-i mulțumească pentru bunăvoință principelui de Salerno[2]. Și ca să-ți spun drept, este o înseilare a lui Pietro Aretino.

STRĂINUL : Vreau s-o aud, chiar dac-ar fi să crăp de necaz : fiindcă sînt sigur c-o să aud lucruri în legătură cu Profeții și cu Evangheliștii. Sau poate că nu e vorba de niciunul dintre aceștia ?

GENTILOMUL : Cu un avînt de necrezut, Aretino preamărește bunătatea regelui Francisc[3].

STRĂINUL : Dar cine n-o laudă pe maiestatea-sa ?

GENTILOMUL : Nu-i laudă oare și pe ducele Alessandro[4], pe marchizul de Vasto[5] și pe Claudio Rangone[6], adevărate nestemate prin vitejia și înțelepciunea lor ?

STRĂINUL : Nu se face o cunună numai cu trei flori.

GENTILOMUL : Și pe mai mult decît generosul Massimiano Stampa[7] ?

STRĂINUL : Credeți că mai vorbește și despre alții ?

GENTILOMUL : Despre Lorena, despre Medici și despre Trento.

STRĂINUL : E-adevărat că-i laudă pe toți cei care-o merită. De ce nu spuneți însă cardinalul dei Medici, cardinalul de Lorena și cardinalul de Trento ?

GENTILOMUL : Ca să nu le schilodesc numele punînd alături denumirea de cardinal.

---

[1] *Bernardo Tasso* (1493—1569), poet minor, tatăl lui Torquato Tasso, autorul nemuritoarei poeme *Ierusalimul liberat.*

[2] Cunoscut protector al lui Bernardo Tasso. Moare în anul 1568.

[3] Francisc I, regele Franței, care, știindu-l cît putea fi de veninos, îl ajuta pe Aretino, preferind să și-l apropie, decît să și-l facă dușman.

[4] *Alessandro dei Medici* (1510—1537), primul duce al Florenței, asasinat de Lorenzaccio, descendent al aceleeași familii, dar dintr-o ramură săracă.

[5],[6] Comandanți de oști și protectori ai lui Aretino.

[7] Nobil milanez, marchiz de Soncino.

STRAINUL: Grozavă treabă! Ha, ha, ha! Spuneți-mi despre ce tratează comedia?

GENTILOMUL: Înfățișează două glume în același timp. La început, apare *messer* Maco, sienezul, venit la Roma pentru a împlini legămîntul lui taică-său de a-l face cardinal; dîndu-i-se însă de înțeles că nimeni nu poate fi făcut cardinal dacă nu devine mai întîi curtean, îl ia drept dascăl pe maestrul Andrea, pe care și-l închipuie meșter în a face curteni, iar cînd e dus de către zisul maestru Andrea la baie, crede fără nici o șovăială că în baie se află tiparele pentru făcutul curtenilor: în cele din urmă, după ce e stricat și reparat, vrea ca toată Roma să fie a lui, în modul pe care-l veți auzi. Alături de *messer* Maco se mai amestecă și un anume domn Parabolano [1], din Napoli (unul dintre acei Acursi [2] și dintre acei Sarapichi [3] care, luați de la grajduri și de la ținutul cailor, sînt puși de către nerușinata de Soartă să conducă lumea) care, îndrăgostindu-se de Livia, nevasta lui Luzio Romano — și fără să-și deschidă sufletul în fața nimănui — își dezvăluie toată taina în vis, fiind auzit de Rosso, grăjdarul lui favorit, iar acesta îl înșeală și, lăsîndu-l să creadă că aceea de care s-a îndrăgostit e moartă după el, o aduce pe codoașa Alvigia, care îi bagă în cap că este doica Liviei și-l pune în situația de a consuma căsătoria cu nevasta brutarului Arcolano. Comedia o să vă spună totul pe rînd, căci eu nu-mi amintesc lucrurile cu de-amănuntul.

---

[1] Flecar, fanfaron, palavragiu.

[2] Unii comentatori înclină să creadă că ar fi vorba de un anume Mariantelo Accorso, erudit napolitan și favorit al împăratului Carol al V-lea. Alții socot că ar fi vorba de un camerist al papii Iuliu al II-lea, numit Accursio.

[3] Giovanni Lazza Serapica trecuse de la umila funcție de paznic al cîinilor la aceea de secretar al papii Leon al X-lea, care l-a copleșit cu favorurile.

STRĂINUL : Unde se petrec asemenea șotii plăcute ?
GENTILOMUL : La Roma, nu o vedeți chiar aici ?
STRĂINUL : Asta e Roma ? iertați-mă, dar n-aș fi recunoscut-o niciodată.
GENTILOMUL : Vă aduc aminte că și-a ispășit păcatele prin mîna spaniolilor, și puțin lipsea să n-o pățească încă și mai rău. Acum să ne dăm însă la o parte, iar dac-o să vedeți personajele ieșind de mai mult de cinci ori în scenă, să nu rîdeți, căci lanțurile care țin morile pe fluvii nu i-ar opri pe nebunii de astăzi. Afară de asta, să nu vă mirați dacă stilul comic nu e respectat după cuviință, fiindcă la Roma se trăiește altfel decît se trăia la Atena.
STRĂINUL : Cine se îndoiește de asta ?
GENTILOMUL : Iată-l pe *messer* Maco, Ha, ha, ha !

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I-A

Messer MACO *și* SIENEZUL

MACO : La urma urmelor, Roma e *coda mundi* [1].

SIENEZUL : Ați vrut să ziceți *capus* [2].

MACO : Tot aia e. Iar dacă nu veneam aici...

SIENEZUL : Mucezea pîinea.

MACO : Spun că, dacă nu veneam aici, n-aș fi crezut niciodată c-ar putea fi mai frumoasă decît Siena.

SIENEZUL : Nu vă spuneam eu că Roma e Roma ? Iar dumneavoastră : La Siena ai garda cu ostașii ei înarmați, universitatea cu învățații ei, fîntîna Branda, fîntîna Becci, piața cu lumea, serbarea de la mijlocul lui august, carele cu torțe și cu panglici de mătase, fîntînile țîșnitoare, lupta cu taurii, alergările de cai, sutele de cofetari cu marțipanele de Siena.

MACO : Da, dar nu spui că ne iubește împăratul [3].

SIENEZUL : Dumneavoastră nu răspundeți ce trebuie.

MACO : Liniște : o maimuță colo, sus, la fereastra aia. Maimuțico, hei, maimuțico !

---

[1] Coada lumii (lat.).

[2] Capul, fruntea (lat.) Corect : *caput*.

[3] Siena fusese ocupată, după 1527, de trupele imperiale. În 1533 avuseseră loc răscoale populare, înfrînte de căpitanul imperial Alfonso Piccolomini, duce de Amalfi. Afirmația lui *messer* Maco este deci ironică.

SIENEZUL : Nu vă e rușine să strigați maimuțele pe stradă ? Plesniți, dacă nu faceți pe nebunul, fără să știe nimeni că sînteți din Siena.
MACO : Ascultă : un papagal care vorbește.
SIENEZUL : E o ciocănitoare, stăpîne.
MACO : E un papagal, dacă nu te superi.
SIENEZUL : E una din păsările acelea atît de colorate încît bunicul dumneavoastră a cumpărat una drept papagal.
MACO : I-am arătat totuși penele meșterului aurar și spune că, la urma urmelor, dacă te uiți bine la ele, sînt de papagal.
SIENEZUL : Sînteți dobitoc, iertați-mă, dacă îi dați crezare aurarului.
MACO : Ia seama c-o să te pedepsesc.
SIENEZUL : Nu vă fie cu supărare.
MACO : Vreau să mă supăr, vreau. Iar dacă nu mă prețuiești, e vai de tine.
SIENEZUL : Vă prețuiesc.
MACO : Cît ?
SIENEZUL : Un ducat.
MACO : Acum te iubesc, vrei s-o știi ?

SCENA A II-A

Maestro ANDREA, *pictor*, Messer MACO *și* SIENEZUL

ANDREA : Căutați cumva un stăpîn ?
MACO : Află dumneata că stăpîn sînt chiar eu.
SIENEZUL : Dați-mi mie voie să vorbesc, fiindcă pricep vorbirea celor din Roma.
MACO : Dă-i drumul atunci.
ANDREA : Spuneți dacă nu cumva vreți o slujbă.

SIENEZUL : *Messer* Maco, doctor *in libris*[1], bogat, și din Siena...
ANDREA : Tocmai bine. O să pun o vorbă bună, ca să vi se dea cinci *carlini* pe lună, și n-o s-aveți altceva de făcut decît să țesălați patru cai și doi catîri, s-aduceți apă și lemne la bucătărie, să măturați casa, să mergeți la călărie și să curățați veșmintele, iar restul timpului o să vă puteți face de cap.
MACO : Ca să vă spun adevărul, am venit anume ca să...
SIENEZUL : Să fie făcut cardinal și să intre în slujba...
MACO : Regelui Franței.
SIENEZUL : Ba, dimpotrivă, a papii : nu v-am spus să mă lăsați pe mine să vorbesc ?
ANDREA : Ha, ha, ha !
MACO : De ce rîdeți, domnule ?
ANDREA : Rîd fiindcă umblați după cai verzi pe pereți. Adevărul adevărat e că trebuie să devii mai întîi curtean, și pe urmă cardinal. Iar eu sînt maestrul care predă arta de a ajunge curtean. Și monseniorul de la Storta, și mult respectatul Baccano, și priorul di Monte Mari, și patriarhul din Magliana, și încă mulți alții sînt cu toții opera mea. Iar dac-o să vreți, o s-o facem și pe senioria-voastră curtean, fiindcă arătați a face cinste țării.
MACO : Ce zici, Sienezule ?
SIENEZUL : Să-ți lingi buzele și mai multe nu.
MACO : Și cînd o să v-apucați și de mine ?
ANDREA : Azi, mîine sau cînd o să vrea senioria-voastră.
MACO : Vreau chiar acuma.
ANDREA : Iertați-mă, vă rog. O să mă duc după cartea care-ți arată cum să devii curtean și-o să mă-ntorc zburînd la senioria-voastră. Unde locuiți dumneavoastră ?
MACO și SIENEZUL : În casa lui Ceccotto Genovezul.

---

[1] În cărți (lat.).

ANDREA : Vorbiți unul cîte unul, căci nu-i frumos să vorbiți amîndoi odată.
MACO : Trîntorul ăsta mă scoate din sărite.
SIENEZUL : Nu sînt trîntor și știți bine că era cît pe-aci să plec în armată, dar că dumneavoastră n-ați vrut să înfrunt asemenea primejdie.
ANDREA : Fii liniștit, căci, în Roma, trîntor nu-i vorbă de ocară. Plec chiar acum și mă întorc îndată.
MACO : Care-i numele dumneavoastră ?
ANDREA : *Maestro* Andrea și nicidecum altfel. Sluga domniei-voastre.
MACO : Umblați sănătos.
SIENEZUL : Înapoiați-vă cît mai repede.
ANDREA : Vin imediat înapoi.

SCENA A III-A

Messer MACO *și* SIENEZUL

MACO : *Sic fata volunt*[1].
SIENEZUL : Dacă-i așa, lăsați-o și dumneavoastră mai ușor cu proorocirile.
MACO : Ce tot mormăi acolo ?
SIENEZUL : Vorbiți-mi cu domnia-voastră. Nu l-ați auzit pe *maestro* Andrea, care spunea : „Sluga domniei-voastre ?
MACO : Sluga domniei-voastre. Cu bereta în mînă, nu-i așa ?
SIENEZUL : Desigur, domnule. Înțepeniți-vă bine pe picioare, aranjați-vă hainele pe dumneavoastră, vorbiți grav și frumos. Plimbați-vă : așa e bine, e foarte bine.

[1] E voia soartei (lat.).

SCENA A IV-A

GOLANUL *care vinde povești*, Messer MACO *și* SIENEZUL

GOLANUL : Hai la povești, povești minunate.
MACO : Stai liniștit, ce strigă ăla ?
SIENEZUL : E nebun, fără doar și poate.
GOLANUL : Hai la povești frumoase, povești, războiul turcilor în Ungaria, predicile călugărului Martin [1], conciliul [2], povești, povești, întîmplările din Englitera [3], întîlnirea Papii cu Împăratul [4], circumcizia Voievodului [5], jefuirea Romei [6], asediul Florenței [7], întîlnirea de la Marsilia și urmările ei [8], povești, povești.
MACO : Dă fuga, zboară, gonește Sienezule : uite un *jul* și cumpără-mi povestea curtenilor, căci o s-ajung curtean înainte de venirea maestrului : nu care cumva să te faci curtean înaintea mea, ai înțeles ?
SIENEZUL : Nu, diavole. Cu ajutorul cărților, al rugăciunilor, ori al hîrțoagelor ? Hei, tu, hei, dumneata,

---

[1] Martin Luther.
[2] Aluzie la Conciliul din Trento, care va începe de-abia în 1545, dar despre care se pare că opinia publică începuse să vorbească încă din 1535.
[3] Reforma bisericească din Anglia, inițiată de Henric al VIII-lea (1491—1547).
[4] Aluzie la încoronarea lui Carol al V-lea, la Bologna, în 1530, de către papa Clement al VII-lea.
[5] E vorba de Ion Zapolya, voievodul Transilvaniei, trecut de partea lui Soliman al II-lea, atunci cînd acesta a năvălit în Ungaria, înaintînd pînă sub zidurile Vienei (1532).
[6] În 1527, trupele imperiale au pătruns în Roma, dedîndu-se la jafuri care au rămas celebre.
[7] În 1529, avînd drept scop readucerea orașului sub stăpînirea familiei Medici.
[8] Aluzie la întîlnirea dintre papa Leon al X-lea și Francisc I, regele Franței : urmarea a fost căsătoria lui Henric, fiul lui Francisc I, cu Ecaterina dei Medici.

rupe-ți-ai gîtul : uite-l c-a dat colțul, așa c-o să mă duc după el.

MACO : Șterge-o, ți-am spus, șterge-o.

SCENA A V-A

Messer MACO, *singur*

Vai ce drumuri ; aici s-ar vedea parcă o piatră. Acolo sus, la fereastra aia, zăresc o doamnă frumoasă, care trebuie să fie ducesa de Roma. Simt că mă îndrăgostesc de ea : dacă devin cardinal, dacă ajung curtean, n-o să-mi scape dumneaei din mînă. Mă privește, se uită țintă la mine : păi da, s-a prins în laț. Iată-l și pe Sienez. Unde-i povestea, Sienezule ?

SCENA A VI-A

SIENEZUL *și* Messer MACO

SIENEZUL : Iat-o, citiți titlul.

MACO : Viața turcilor, alcătuită de episcopul de Nocera [1]. Vai, lovi-te-ar damblaua, ce vrei să fac eu cu asta ? Tare-aș mai avea chef să mă șterg cu ea în locul ăla pe care nu-l mai spun. Ia-o de-aici.

---

[1] *Paolo Giovio*, cunoscut istoriograf italian, născut la Como (1483—1552).

SIENEZUL : I-am pomenit de curteni, dar el mi-a zis : întreabă-l pe stăpînu-tău dacă nu vrea sfrenția Medicului din Siena[1].
MACO : Care sfrenție ? Sînt eu om să am așa ceva ?
SIENEZUL : E chiar atît de rău s-o ai ?
MACO : Hai acasă, căci vreau să te ucid.
SIENEZUL : N-o să mă las, stăpîne.
MACO : Și-acuma, cară-te, fiindcă o să-l iau pe Grillo și o să mă lipsesc de tine.

SCENA A VII-A

ROSSO *și* CAPPA, *rîndașii lui* PARABOLANO

ROSSO : Stăpînul nostru este tîlharul cel mai nobil, nemernicul cel mai strălucit și măgarul cel mai vrednic de respect din toată Italia. Și, cu voia lui Dumnezeu, n-au trecut o mie de ani de cînd era tovarăș cu Sarapica, iar acum nu-i mai ajungi cu prăjina la nas.
CAPPA : Sigur că acela care-ar vrea să spună că nu este un tîlhar ar minți cu nerușinare ; mi-am însemnat de altfel o tîlhărie murdară de-a lui : le spune totdeauna slugilor care vin să se angajeze la el : Dumneata o să mă-ncerci timp de o lună pe mine, iar eu o să încerc timp de o lună felul dumitale de a sluji ; dac-o să-ți plac, o să rămîi în casă, iar dacă n-o să-mi placi dumneata mie, o să pleci ; la sfîrșitul lunii, spune : Mătăluță nu faci de mine.

---

[1] Nicolò Campani, poreclit și *Medicul*, după titlul uneia dintre farsele pe care le-a scris. Într-o altă lucrare a sa intitulată *Lamento (Jeluire)*, apare o curtezană care-și povestește suferințele pricinuite de boala franțuzească.

ROSSO : Am prins mișcarea : în chipul ăsta, dumnealui e slujit frumos și nu plătește leafă.

CAPPA : Te-apucă rîsul și-ți vine totodată să te lepezi de Dumnezeu atunci cînd el, sprijinit de doi servitori, pune să i se lege pantalonii, căci dacă beteliile nu sînt egale, ori capetele lor nu stau unul în fața celuilalt, răcnetele ajung la cer.

ROSSO : Cum de uiți însă hîrtia parfumată care trebuie să-i fie adusă la umblătoare între două talere de argint și pe care n-ar folosi-o, Doamne ferește, înainte de-a fi fost încercată ?

CAPPA : Ha, ha, ha. Rîd aducîndu-mi aminte că în biserică, pentru fiecare *Avè Maria* spus de pajul ce stă în fața lui, dă drumul unei mătănii din șiragul pe care-l ține în mînă : iar cînd ia aghiazma, sus-pomenitul paj își sărută degetul și îl înmoaie numai cu vîrful în apa pe care o întinde cu o spaniolească plecăciune, iar ticălosul își atinge fruntea cu ea.

ROSSO : Ha, ha, ha. Mă gîndesc cu milă la fostul prior de Capua, care, cînd urina, punea un paj să-i desfacă șlițul de la pantaloni, iar pe un altul să-i scoată păsărica afară : iar cînd i se pieptăna barba, punea un camerist să stea cu o oglindă în mînă și, dacă un fir de barbă stătea în neorînduială, era vai și amar de bărbier.

CAPPA : Ha, ha, ha ! Spune-mi dacă ai luat aminte la porcăriile pe care le face cînd își curăță dinții după masă ?

ROSSO : Dacă am luat aminte ? Mi-e mai mare dragul să văd cu cîtă grijă se dedă la îndeletnicirea aceasta, iar apoi să văd că a pierdut trei ceasuri ca să și-i frece cu apă, cu șervețelul și cu degetul ; la fiecare prostie pe care-o aude, cască gura cît poate ca să i se vadă albeața dinților, și nu poți uita cum se plimbă înfumurat, cum își răsucește firele din barbă și aruncă priviri desfrînate către cei din jur.

CAPPA : Să-i dăm noi într-o noapte cu un topor în cap, ori tocmai asta doreşte şi el ?
ROSSO : Să-i dăm, pentru ca alţii la fel cu el să-nveţe să trăiască. Iată-l însă pe Valerio, nu ştiu dacă ne-a auzit, hai să plecăm de-aici.

SCENA A VIII-A

VALERIO, *singur*

Aha, beţivanilor, trădătorilor, ticăloşilor, unde fugiţi ? Am auzit totul, duceţi-vă însă la dracul, căci faceţi foarte bine purtîndu-vă cu stăpînii aşa cum vă purtaţi, dacă se-ncurcă cu de-alde voi : şi nu e oare Rosso bine văzut de stăpîn ? Preţuiesc mai mult hainele pe care i le dă într-un singur an decît preţuieşte el. Dar cel care vrea să fie favoritul acestor domni trebuie să le facă şi să le spună tot ce e mai rău ; căci pe cel care devine porumbel îl mănîncă şoimul.

SCENA A IX-A

FLAMMINIO *şi* VALERIO

FLAMMINIO : Ce faci atîta scandal, vorbind de unul singur ?
VALERIO : Mi-am ieşit din fire auzindu-i pe Rosso şi pe Cappa spunînd despre stăpîn tot felul de ticăloşii. Şi dacă aveam chef să păgubesc spînzurătorile care-i

așteaptă, cu siguranță că le dădeam eu ce li se cuvenea. Iar totul se trage de la iubirile astea: căci sluga, după ce ajunge să-ți priceapă poftele, îți devine imediat stăpîn.

FLAMMINIO: Dar cine n-o știe? Crezi tu oare că nu mai sînt și alții ca Rosso? L-am auzit cu urechile mele pe unul pe care-l știi și tu, spunînd tot felul de răutăți în legătură cu stăpînul său, care — fiindcă sluga e-ntr-adevăr un om cum trebuie să fii astăzi și fiindcă el însuși e un stăpîn la fel cu ceilalți — îl iubește mai mult decît pe sine însuși. Dar de ce oare grangurii ăștia de Curte nu iau în slujba lor oameni virtuoși și nobili, mai curînd decît ignoranți și plebei?

VALERIO: Un parvenit ține să facă și să spună, fără nici o opreliște, numai ce-i place lui; vrea ca în odaie și în pat să aibă mîncăruri după pofta inimii, fără să fie dojenit, iar cînd nu știe ce vrea, să-l ciomăgească, să-l ocărască și să-l chinuie cum poftește el pe cel care-l slujește, ceea ce nu se poate face cînd e vorba de un om virtuos ori de unul de familie bună. Un nobil, mai curînd ar cerși decît să curețe o umblătoare ori să spele un țucal, iar un om virtuos ar plesni mai degrabă decît să ascundă necinstitele pofte care-i stăpînesc pe cei nobili. Iar acuma se cade să ne hotărîm, căci îți spun drept că cine vrea s-o ducă bine la Curte trebuie să devină surd, orb, mut, măgar, bou ori ied.

FLAMMINIO: Asta vine din faptul că cei mai mulți dintre cei mari sînt de soi atît de prost încît nu pot să-i vadă-n ochi pe cei născuți dintr-un neam strălucit: și se silesc prin urmare să-și făurească un blazon și să-și găsească un nume de familie care să-i facă să pară nobili.

VALERIO: Cine e însă mai nobil decît *signor* Costantino, cel care-a fost despot al Moreei și principe al Macedoniei, iar acum e guvernator în Fano?
FLAMMINIO: Să terminăm acum cu discuțiile astea, căci totul este să ai noroc. Spune-mi însă ce are stăpînul de nu face altceva decît să suspine?
VALERIO: Mă bate gîndul că e îndrăgostit.
FLAMMINIO: Asta ar mai lipsi. Haidem să ne plimbăm o oră prin Belvedere[1].
VALERIO: Haidem.

SCENA A X-A

Signor PARABOLANO *și* ROSSO

PARABOLANO: De unde vii?
ROSSO: De la Campo di Fiore[2].
PARABOLANO: Cine-a mai fost cu tine?
ROSSO: Frappa, Squarcia, Tartaglia și Targa: am citit scrisoarea pe care *don* Cirimonia di Moncada i-o trimite lui *signor* Lindezza di Valenza. După asta, am mers liniștit și am văzut-o pe doamna, care spunea c-o să se ducă la nu știu ce vie[3]; și-a fost cît pe-aci să-nfig cuțitul de două ori în cel care vorbea cu ea, dar pe urmă m-am înfrînat.
PARABOLANO: Altă flacără îmi pîrjolește inima.
ROSSO: Dac-aș fi femeie, mi-aș da mai curînd foc decît să-i dau inima unui nobil. Cu două zile în urmă sus-

---

[1] Grădină și muzeu în incinta Vaticanului, de unde se poate avea o vedere panoramică asupra întregii Rome.
[2] Piață în Roma, nu departe de Tibru.
[3] Viile și livezile din jurul Romei acelor vremuri erau vestite și slujeau și ca loc de întîlnire pentru îndrăgostiți.

pinați după ea, iar acuma strîmbați din nas ; la urma urmelor, domnii nu știu ce vor.

PARABOLANO : Nu mai trăncăni, ia acești zece scuzi, cumpără cu ei numai lamprete și du-le în dar acelui gentilom sienez care locuiește în casa lui Ceccotto.

ROSSO : Nebunul ăla ?

PARABOLANO : Nebun ori cuminte, o să te duci acolo, căci știi bine cîtă cinste mi s-a arătat în casa lui, la Siena.

ROSSO : Era mai bine să-i fi dat doi cățel.

PARABOLANO : Sînt cîinii buni de mîncat, nărodule ?

ROSSO : Patru anghinare ar fi fost un dar frumos.

PARABOLANO : Unde să găsești anghinare la vremea asta ?

ROSSO : Semănați-le, ca să răsară.

PARABOLANO : Du-te de cumpără lampretele și spune-i să le mănînce în semn de dragoste față de mine și, de asemenea, c-o să mă duc să-l vizitez mîine, căci astăzi am treabă la palat.

ROSSO : I-ar face plăcere și zece broaște țestoase : fiți atent, stăpîne, cînd faceți daruri prietenilor.

PARABOLANO : Poate să dăruie unul ca mine broaște țestoase, dobitocule ? Grăbește-te de-i du lampretele și cată să fii în stare să spui și cîteva cuvinte.

ROSSO : Voi fi în stare să spun și mai multe. E o neomenie faptul că șahul nu m-a trimis pe mine ca ambasador la papa. Aș spune prealuminate, prearespectate, preastrălucite, maiestate, sfinția-voastră, sfinte-părinte, magnificență, atotputernice și reverență, pînă la *Viro Domino*[1], și-aș face o plecăciune, uite-așa, și încă una, tot așa.

PARABOLANO : *Altaria fumant*[2]. Scoate-mi haina asta și du-o sus în casă : merg să văd caii și grădina.

---

[1] Corect, *Vir Dominus* (lat.) : stăpînul.

[2] Altarele fumegă (lat.). Sfîrșitul versului 43 din prima *Eglogă* a lui Vergiliu.

SCENA A XI-A

ROSSO, *singur, cu haina lui* PARABOLANO

Ia să încerc dacă-mi stă bine în mătase : ce n-aş da să am o oglindă ca să mă văd înveşmîntat cu atîta eleganţă. La urma urmelor, haina îl face pe om, iar dacă domnii ăştia ar umbla prost îmbrăcaţi, la fel cu noi ăştilalţi, vai ce maimuţoi, vai ce nătîngi ar părea. Mă mir de ei că nu înlătură oglinzile, să nu-şi mai vadă mutrele lor necioplite. Sînt însă nebun de-a binelea că nu-l uşurez şi de haină, şi de scuzi. Căci cea mai mare pomană pe care-o poţi face este să-l furi pe stăpîn. Deocamdată, o să-l ducem de nas pe pescarul ăsta, iar pe stăpîn o să-l păgubim mai în mare. Văd un negustor de peşte care vrea să facă pe deşteptul, fiind totuşi un nătărău.

SCENA A XII-a

ROSSO *şi* PESCARUL

ROSSO : Haina asta mă împiedică. Sînt obişnuit să umblu cu capa şi să par serios şi puternic, dar nu-mi place. Ce e, pescarule ?

PESCARUL : Sluga dumneavoastră.

ROSSO : Mai ai şi alte lamprete afară de astea ?

PESCARUL : Pe celelalte le-a luat adineauri economul lui Fra Mariano pentru a le da la cină lui Moro, lui Brandino, lui Proto, lui Troia şi tuturor hulpavilor din palat.

ROSSO : De-aici încolo, să le păstrezi pentru mine pe toate cîte le prinzi. Sînt economul stăpînului nostru, iar dac-o să fii om cumsecade, palatul se va sluji de tine.

PESCARUL : Sluga domniei-voastre, la toate, fiți fără grijă.

ROSSO : Cît vrei pe astea ?

PESCARUL : Cît îi convine domniei-voastre.

ROSSO : Spune tu.

PESCARUL : În jur de zece ducați, după cum o să vrea domnia-voastră.

ROSSO : Cu opt sînt foarte bine plătite.

PESCARUL : Dacă domnia-voastră le vrea în dar, nu vă uitați că sînt om sărman, căci, de fapt, am suflet darnic, nu cumva să credeți altfel.

ROSSO : Pămîntul nu murdărește aurul. Ți se pare oare că servitorul meu vine cu catîrul ? O să vezi c-o să-mi aducă armăsarul, pentru care are nevoie de patru ceasuri ca să-l înșeueze ; să mor eu dacă nu te trimit la bordel.

PESCARUL : Domnia-voastră să nu se supere, căci o să le duc eu însumi, iar băiețașul meu o să ia seama aici.

ROSSO : O să-mi facă plăcere. Să fiu afurisit... dacă-l întîlnesc prin tîrg, o să-i las o amintire... Vino încoace, om bun.

PESCARUL : Vin.

ROSSO : Ții cu Colonna ori cu Orsini ?

PESCARUL : Țin cu cine-nvinge : cu neamul Medici-lor.

ROSSO : Din ce parte ești ?

PESCARUL : Florentin născut lîngă poarta Pinti, și-am fost hangiu în fundătură, dar am dat faliment de pe urma unei nenorociri, în care m-am prăbușit din pricina unui as, care — deși i se spune de inimă — n-a vrut niciodată să m-asculte.

ROSSO : Ha, ha ! Cum te cheamă ?

PESCARUL: Faccenda, sluga dumneavoastră, şi am trei surori în Borgo a la Noce, pentru desfătarea domniei-voastre.
ROSSO: O să-ţi comand o pereche de pantaloni, în culorile stemei mele.
PESCARUL: La drept vorbind, mi-ajunge bunăvoinţa dumneavoastră; nu vă mai gîndiţi la asta, n-are rost.
ROSSO: Ce fericire! majordomul nostru se află în uşa bisericii Sfîntul Petru: o să-i spun lui să-ţi dea banii, căci eu, ca să nu te mint, am numai scuzi tociţi la mine; aşteaptă-mă aici, fiindc-o să-ţi fac serviciul ăsta.
PESCARUL: Daţi-mi drumul repede.

SCENA A XIII-A

ROSSO, *singur*

Poftim, şi să mai ai încredere în servitori! O să-i pun pielea pe băţ: un tîlhar, un parazit, un netrebnic.

SCENA A XIV-A

ROSSO *şi* PARACLISERUL *de la San Pietro*

ROSSO: Amărîtul ăla de colo are nevasta stăpînită de diavol, în hanul ce se cheamă „La luna“, cu zece duhuri în spinare, care o chinuiesc, şi de aceea o rog

pe cuvioşia-voastră, din iubire faţă de Dumnezeu, să binevoiţi a-l pune la stîlp, dar să luaţi seama că sărmanul nenorocit e pe jumătate tîmpit şi cu mintea întunecată de-a binelea.

PARACLISERUL : Foarte bucuros, numai să-i spun cîteva vorbe unui prieten al meu : chemaţi-l încoace.

SCENA A XV-A

ROSSO, PESCARUL *şi* PARACLISERUL

ROSSO : *Ser* Faccenda ?

PESCARUL : Iată-mă : ce porunceşte domnia-voastră ?

PARACLISERUL : Îndată ce schimb două vorbe cu ăsta, isprăvesc repede şi cu tine. Aşteaptă aici.

PESCARUL : Cum porunceşte domnia-voastră.

SCENA A XVI-A

ROSSO *şi* PESCARUL

ROSSO : Iată cinci *juli*, dă-i arvună pantalonarului, căci o să vin mai tîrziu în oraş şi-o să plătesc totul.

PESCARUL : E prea mult, domnia-voastră ; luaţi şi lampretele, de vreme ce tot sînteţi la palat.

ROSSO : Dă-le încoace, dacă trebuie s-o fac eu pe servitorul, iar servitorul meu pe stăpînul. Adio.

PESCARUL : Ascultaţi, ascultaţi, domnule econom, pe care crac trebuie pus blazonul dumneavoastră ?

ROSSO : Pune-l pe care vrei, căci e tot una. Fii sănătos.

SCENA A XVII-A

PESCARUL, *singur*

Ce poveste anapoda! Îmi dă opt scuzi pe un lucru pe care i l-aş fi dat cu patru: ce econom înfumurat, ha, ha, ha! I se pare că dacă are haină de mătase e Verde-Împărat. Palavragiul ăsta de majordom nu mai are însă de gînd să termine? Se lungeşte mai mult ca o zi de post.

SCENA A XVIII-A

PARACLISERUL *şi* PESCARUL

PARACLISERUL: Eşti cumva surd?
PESCARUL: Iată-mă: sluga dumneavoastră.
PARACLISERUL: Iartă-mă dacă te-am făcut să te necăjeşti.
PESCARUL: Care necaz? aş merge, ca să vă slujesc, pînă la Paris.
PARACLISERUL: O să te liniştesc.
PESCARUL: E mai creştineşte să-mi faceţi un bine decît să mă duceţi cu vorba, căci am şi eu cinci copilaşi, unul mai grozav decît altul.
PARACLISERUL: Cîte sînt?
PESCARUL: Zece.
PARACLISERUL: Sînt cam multe, zece.
PESCARUL: Sigur că e ceva, pentru vremurile astea.
PARACLISERUL: Fac rău, nu-i aşa?

PESCARUL : Nici pomeneală, domnule ; lampretele sînt o mîncare ușoară.
PARACLISERUL : Sărăcuțul de tine : aiurezi.
PESCARUL : De ce să aiurez ? Întrebați medicul, în privința asta.
PARACLISERUL : Duhurile au prins-o ziua ori noaptea ?
PESCARUL : Șase le-am prins azi noapte, iar patru, azi-dimineață, și nu mi-e teamă de duhuri : domnia-voastră să-mi dea banii, fiindcă am treabă.
PARACLISERUL : Te-a blestemat taică-tău, fără îndoială.
PESCARUL : A fost destul blestem, din păcate, să mă lase cerşetor.
PARACLISERUL : O să pun să i se citească molitvele Sfîntului Grigore.
PESCARUL : Ce dracu legătură au lampretele cu molitvele Sfîntului Grigore ? Plătiți-mă, dacă vreți, fiindc-o să mă faceți să mă leg de tot călindarul.
PARACLISERUL : Hei, preoților, înșfăcați-l, țineți-l ; făceți-i semnul crucii, *in adiutorium Altissimi*[1].
PESCARUL : Stați voi, trîntorilor !
PARACLISERUL : *Et homo factus est*[2].
PESCARUL : Stați voi, sodomiților !
PARACLISERUL : Muști ?
PESCARUL : Cu pumnii, tîlharilor ?
PARACLISERUL : *Et in virtute tua salvum me fac*[3]. Aghiazmă.
PESCARUL : Dați-mi drumul, ticăloșilor : eu și stăpînit de diavoli ? Tocmai eu ?
PARACLISERUL : Unde-o să intri ?
PESCARUL : Unde-a spus Hercule : în cur, acolo o să vă intru, pungaşilor !

---

[1] Cu ajutorul lui Dumnezeu (lat.).
[2] Şi s-a făcut om (lat.).
[3] Şi mîntuiește-mă prin puterea ta (lat.).

PARACLISERUL : *In ignem aeternum* [1].
PESCARUL : Voi o să mă tîrîţi acolo, răspopiţilor !
PARACLISERUL : Băgaţi-l înlăuntru. *Conculcabis leonem et draconem* [2].

SCENA A XIX-A

Signor PARABOLANO, *singur*

Nici caii, nici grădinile şi nici o altă plăcere nu mai îmi scot din suflet fermecătorul gînd care mi-a întipărit acolo, stăruitor, chipul Liviei : am ajuns atît de rău încît mîncarea îmi pare otravă, odihna — trudă, ziua — beznă, iar noaptea — cînd ar trebui să mă liniştesc — mă chinui în asemenea hal încît doresc mai curînd să mor decît să trăiesc în starea aceasta. Iată-l însă pe maestrul Andrea : dacă m-a auzit, o s-ajung de rîsul lumii. Ar fi mai bine să mă adăpostesc în casă.

SCENA A XX-A

Maestro ANDREA, *cu o carte în mînă, şi* ROSSO

ANDREA : Ha, ha, ha ! Ştiu c-o să petrec. Ha, ha, ha ! iată-l pe Rosso : ce e, fîrtate ?
ROSSO : Rîzi tu, şi rîd şi eu, ha, ha, ha ! o glumă dumnezeiască : un pescar, ha, ha, ha : o să ţi-o povestesc pe

---

[1] În focul veşnic (lat.).
[2] Vei strivi sub picioare şi leul, şi balaurul (lat.).

îndelete cînd o să am vreme, fiindcă acuma mă grăbesc să duc haina pe care o vezi pe brațul meu, precum și lampretele astea : jumătate din ele o să le primească cine trebuie să le primească, iar jumătate o să le mănînc eu, la sfînta cîrciumă : adio.

ANDREA : Nu mă uita.

SCENA A XXI-A

Maestro ANDREA, *singur*

Am vrut să-i dau Sienezului un stăpîn și iată-mă angajat la el ca pedagog, iar acuma îi duc cartea asta cu descîntece, ca să fac din el un curtean. Ha, ha, ha ! să ne zorim. Nu mi-ar păsa nici de taică-meu — darmite de un sienez — dacă taică-meu ar căuta s-o ia razna : și e mai mare pomană să-i plătești caii cui vrea să-și trimită creierul cu poștalionul, decît să scapi, fie chiar în parte, de molima călugărilor și-a popilor, fiindcă îndată ce scapă de creier, capul se umple cu fumuri de mărire și bogăție, iar un asemenea om nu și-ar schimba starea lui nici chiar cu răposatul îngrijitor de cîini, Sarapica, și cade în *extasis* cînd nu-l contrazici, socotindu-l nevrednic de el pînă și pe Gradasso, piticul familiei Medici. Totuși, dacă voi duce la bun sfîrșit rafinarea nebuniei nătărăului de sienez, acesta o să-mi poarte mai multă recunoștință chiar decît bolnavii de sfrenție față de lemnul sfînt. Îl văd plimbîndu-se și, Doamne, cu cîtă grație : pe legea mea că vreau să-l trec în pomelnicul neghiobilor, ca să fie pomenit sărbătorește, întru lauda și gloria Sienei, cea cu neputință de subjugat.

SCENA A XXII-A

Maestro ANDREA *și* Messer MACO

ANDREA : Vă salut și bine v-am găsit.
MACO : Bună ziua și la mulți ani. Dar unde e cartea ?
ANDREA : Iat-o, potrivit cu dorința domniei-voastre.
MACO : Mor dacă nu-mi citiți o lecție chiar acuma.
ANDREA : Sînteți nostim.
MACO : N-aveți dreptul să-mi spuneți mojicii.
ANDREA : Spun o mojicie dacă vă zic nostim ?
MACO : Da, fiindcă nostim n-am fost niciodată, nici eu, nici nimeni din neamul meu : iar acuma, începeți.
ANDREA : În primul rînd, curteanul trebuie să știe să înjure, trebuie să fie cartofor, pizmătăreț, curvar, eretic, lingușitor, bîrfitor, nerecunoscător, grosolan, măgar, trebuie să știe să înșele, să se fandosească întocmai ca o fetișcană și să fie și activ, și pasiv.
MACO : Încet, binișor, oprește-te. Ce înseamnă activ și pasiv ? Nu pricep drăcovenia asta.
ANDREA : Bărbat și femeie : asta înseamnă.
MACO : Parcă v-aș înțelege. Cum ajungi însă eretic ? Asta e întrebarea.
ANDREA : Notați.
MACO : Înot[1] foarte bine.
ANDREA : Cînd cineva vă spune că la Curte există bunătate, cumpătare, iubire ori conștiință, răspundeți : nu cred.
MACO : Nu cred.
ANDREA : Mii de mulțumiri. Cui ar încerca să vă îndemne a crede că e păcat să întrerupi postul mare, spuneți-i : mă doare-n cot de asta.

---

[1] Joc de cuvinte : *nuotare* (a înota) și *notare* (a însemna, a nota).

MACO : Mă doare-n cot de asta.
ANDREA : Şi, în sfîrşit, celui care vă vorbeşte frumos despre Curte, răspundeţi-i : eşti un mincinos.
MACO : Ar fi mai bine să-i spun : minţi cu neruşinare.
ANDREA : Ar fi mai uşor de înţeles şi mai scurt.
MACO : Din ce pricină înjură curtenii, *maestro ?*
ANDREA : Ca să pară că sînt isteţi şi din pricina lipsei de omenie a lui Acursio şi a celor care împart puterea la Curte şi care, făcînd rost de venituri pentru trîntori şi lăsîndu-i să se chinuie pe slujitorii cei buni, îi aduc la neagră deznădejde pe curteni.
MACO : Cum faci însă ca să n-ai habar de nimic ?
ANDREA : Rămînînd un bivol.
MACO : Iar pizmătăreţ ?
ANDREA : Crăpînd după bunul altuia.
MACO : Cum ajungi linguşitor ?
ANDREA : Lăudînd orice neghiobie.
MACO : Cum se deprinde înşelăciunea ?
ANDREA : Povestind minunăţii.
MACO : Cum te fandoseşti ca o fetişcană ?
ANDREA : Asta o să ţi-o arate orice nemernic de curtean, care stă o noapte şi-o zi să-ţi curețe o manta ori o haină de bumbac şi pierde ceasuri întregi în faţa oglinzilor, ca să-şi încreţească părul, să-şi pomădeze faţa bătrînă şi să vorbească toscana, iar cu Petrarca în mînă şi cu un „da", cu un „da, pe legea mea", cu un „jur în faţa lui Dumnezeu", ori cu un „sărut mîinile" i se pare a fi un adevărat *totum continens* [1].
MACO : Cum se bîrfeşte ?
ANDREA : Spunînd adevărul, numai spunînd adevărul.
MACO : Cum faci să fii nerecunoscător ?
ANDREA : Făcîndu-te că nu l-ai văzut niciodată pe unul care ţi-a făcut un bine.
MACO : Dar măgar cum ajungi ?

---

[1] Atoateştiutor (lat.).

ANDREA : Întreabă-le, și-ți vor răspunde pînă și scările palatului. Iar acuma, ajunge atîta, pentru prima parte : în cea de-a doua, vom vorbi despre Coliseu.

MACO : Așteaptă. Ce-i ăla Coliseu ?

ANDREA : Comoara și bucuria Romei.

MACO : Cum adică ?

ANDREA : O să ți-o spun mîine, după care vom trece la *maestro* Pasquino [1].

MACO : Cine e *maestro* Pasquino ?

ANDREA : Unul care i-a înfundat pe mulți domni și monseniori.

MACO : Cu ce se ocupă el ?

ANDREA : Face poezie.

MACO : Şi eu sînt poet : și în latină, și în italiană, și știu o epigramă frumoasă, întru lauda mea.

ANDREA : Cine-a făcut-o ?

MACO : Un om de treabă.

ANDREA : Cine-i acest om de treabă.

MACO : Eu însumi.

ANDREA : Ha, ha, ha ! Spune-o tare, fiindcă vreau s-o aud.

MACO : *Hanc tua Penelope / musam meditaris avenam. / Nil mihi rescribas, / nimium ne crede colori. /Cornua cum Lunae / recubans sub tegmine fagi. / Tityre tu patulae / lento tibi mittit Ulysses.* [2]

---

[1] Statuie antică de marmură, așezată la colțul palatului Braschi, din *via* San Pantalèo, unde locuitorii Romei au început să agațe, pe ascuns, începînd încă din secolul al XV-lea, scrieri satirice îndreptate împotriva papilor sau a unor înalți dregători. Se crede că numele de Pasquino (prescurtare de la Pasqualino) l-ar aminti pe cel al unui anume *maestro* Pasquino, croitor, care, mai de mult, își avusese atelierul chiar în locul acela și se bucurase de faima unui om hazos și ironic.

[2] Acești patru hexametri impecabili și absurzi au fost alcătuiți de Aretino prin amestecarea unor emistihuri, împrumutate, rînd pe rînd, fie din Ovidiu *(Heroidele)*, fie din Vergiliu *(Bucolicele)* :

ANDREA : Săriți, săriți, hoțul, hoțul.

MACO : De ce răcniți așa după ajutor ?

ANDREA : Fiindcă un nebun de poet eroic vi le-a furat.

MACO : Care e acest nebun stoic ?

ANDREA : Un om în stare să-l întreacă în minciuni pe majordomul său. Continuați însă.

MACO : *Arma virumque cano / vacinia nigra leguntur. / Italiam fato / numerum sine viribus uxor. / Omnia vincit amor / nobis ut carmina dicunt. / Silvestrem tenui, /et nos cedamus Amori.* [1]

ANDREA : Se impune să le dai la tipar și să le intitulezi după tipicul bolognez, iar eu o să scriu viața autorului, tovarăș de ispravă.

MACO : *Ago vobis gratia.* [2]

ANDREA : Iar acum, haidem în casă, să punem totul la punct : dar unde e servitorul ?

Pe-aceasta Penelopa ta (Ovidiu : *Heroidele*, 1, 1.)
fluier cîntec tu îngîni, (Vergiliu : *Bucolicele*, 1, 2,)
Să nu-mi răspunzi nimic (Ovidiu : *Heroidele*, 1, 2.)
să nu te încrezi culorii prea tare. (Vergiliu, *Bucolicele*, 2, 17.)
Cînd coarnele lunii (Ovidiu, *Heroidele*, 2,3.)
culcat sub a fagului boltă. (Vergiliu, *Bucolicele*, 1, 1.)
Tityre, tu sub bogata (Idem, *Idem*, 1,1.)
ți-o trimite leneș Ulise. (Ovidiu, *Bucolicele*, 1, 1.)
(Identificarea originalelor latine și traducerea versurilor : Petru Creția.)

[1] Și acești hexametri au fost alcătuiți după același procedeu Pe lîngă *Heroide* și *Bucolice*, Aretino a pus la contribuție și *Eneida*, după cum urmează :
Luptele cînt și bărbații (Vergiliu, *Eneida*, 1, 1.)
afinele negre se culeg. (idem, *Bucolicele*, 2, 18.)
În Italia, potrivit soartei (idem, *Eneida*, 1, 2.)
la număr : o soție neputincioasă (Ovidiu, *Heroidele*, 1, 97.)
Toate iubirea le-nvinge (Vergiliu, *Bucolicele*, 10, 69.)
cum ne spun poeziile. (autor neidentificat.)
De pădure, cu subțire (Vergiliu, *Bucolicele*, 1, 2.)
și noi să ne supunem iubirii. (idem, *idem*, 10, 69.)
(Traducerea versurilor și identificarea originalelor latine : Petru Creția.)

[2] Vă mulțumesc (lat.).

MACO : Sienezul e un trîntor, iar Grillo un om de ispravă, și-l vreau pe Grillo, nu pe Sienez. Poftiți înlăuntru.

SCENA A XXIII-A

PESCARUL, *scăpat de la stîlp*

Roma, stăpîna. Aha, tot așa se bate și-n rai, popîndăilor ? Ce-nseamnă toate fărădelegile astea ? Și dacă poate fi înșelat un florentin, închipuiți-vă ce i s-ar întîmpla unui sienez. Turbez, crăp de furie, două ceasuri m-au ținut la stîlp ca stăpînit de diavoli, cu toată lumea în jur vorbindu-mi, strivindu-mă, fărîmîndu-mă. Unul voia să izbesc ușa, altul să sting lampa, iar altul dracul să-l ia : acum însă, gata, m-am lămurit și cu Roma. Poate nu-mi părea bine că-l înșelasem pe celălalt în tîrgul pe care-l încheiasem, dar dacă dau de paracliserul ăla și de popii ăia nerușinați, să fiu al dracului... c-o să le strivesc nasul, o să le rup oasele și-o să le scot ochii : afurisită fie Roma cu cine o locuiește, și o iubește, și crede în ea. Și o să spun, în ciuda tuturor, că, de unde, după pedeapsa pe care i-a dat-o Cristos, slujindu-se de spanioli, o vedeam devenind mai bună, ea e mai criminală ca oricînd.

ACTUL AL DOILEA

SCENA I-A

CAPPA, *singur*

Cine n-a fost la cîrciumă habar n-are ce rai e acolo ; pramatia de Rosso m-a luat cu el și am mîncat cinci lamprete, care mi-au încîntat cerul gurii. O, cîrciumă sfîntă ! O, cîrciumă minunată ! Și-i zic sfîntă fiindcă în ea nu există nici plictiseală, nici suferință, iar minunată, din pricina frigărilor, care se învîrtesc singure. Cu siguranță că bunacuviință și politețea se trag din cîrciumile pline de închinăciuni, de „da, domnule“, și de „nu, domnule.“ Nici sultanul nu-i ascultat ca acela care mănîncă prin cîrciumi, iar dacă acestea ar fi așezate alături de fabricanții de parfumuri, fiecare ar strîmba din nas la mirosul zibetei. O, suavă, dulce și dumnezeească muzică, pe care-o fac frigările încărcate cu sturzi, cu potîrnichi și cu claponi, cîtă mîngîiere împrăștii tu în sufletul meu ! Cine poate să bănuie că, dacă nu mi-ar fi veșnic foame, cînd te aud sfîrîind în cîrciumă, aș moțăi într-una de somn ? E plăcută urzirea unei șotii, dar nu atît cît cîrciuma ; iar motivul este următorul : la cîrciumă nu se plînge, la cîrciumă nu se suspină, la cîrciumă nu se crapă de griji. Iar dacă împăratul acela care și-a sărbătorit biruințele sub arcurile de triumf ce se văd ici și colo și le-ar fi sărbătorit în niște cîrciumi bine îndestulate, ostașii lui l-ar fi adorat, întocmai cum ador eu lam-

pretele. Nu m-am războit niciodată, în toată viața mea (după cîte știu), dar pentru o lampretă m-aș bate pe viață și pe moarte cu Bevilacqua ; și nu mă încearcă nici o pizmă cînd un rîndaș ca mine agonisește un venit de o mie de scuzi, dar îmi lasă gura apă cînd nea cutare mănîncă o lampretă. Mă duc acuma să-l zoresc pe croitor, căci stăpînul vrea să se îmbrace mîine dimineață : vai, ce mare nătăfleț mai este.

SCENA A II-A

Maestro ANDREA *și* Messer MACO

ANDREA : Parc-ați fi un prinț, cu haina asta.
MACO : Mă faceți să rîd, da, mă faceți.
ANDREA : Domnia-voastră ține bine minte ce am învățat-o ?
MACO : Știu să imit pe toată lumea, știu să imit.
ANDREA : Fă puțin pe ducele, cum face orice ticălos ca să pară un cardinal travestit.
MACO : Așa, cu haina pe ochi ?
ANDREA : Da, domnule.
MACO : Vai mie, am căzut fiindcă nu știu să imit un duce pe întuneric.
ANDREA : Copăcel, dragul meu prostănac.
MACO : Puneți să-mi taie doi ochi în manta, dacă vreți să îl imit pe duce. Aflați că era gata-gata să fac un legămînt ca să mă ridic.
ANDREA : Trebuia să-l faceți. Cum i se răspunde unui domn ?
MACO : Da, domnule ; nu, domnule.
ANDREA : Elegant. Iar unei doamne ?
MACO ; Sărut mîinile.

ANDREA : Bun. Dar prietenilor ?
MACO : Da, pe legea mea.
ANDREA : Distins. Iar prelaților ?
MACO : Jur pe viul Dumnezeu.
ANDREA : Ați văzut ? Cum se poruncește slugilor :
MACO : Du catîrca, adu-mi haina, curăță patul și deretecă odaia, căci să mă ia dracul dacă n-o să te bat pîn-o să te omor.

SCENA A III-A

GRILLO, Messer MACO și Maestro ANDREA

GRILLO : V-am auzit, stăpîne : *maestro* Andrea, puneți o vorbă bună să mi se dea drumul, fiindcă nu vreau să am de-a face cu asemenea vite-ncălțate.
MACO : Nu-ți face griji, Grillo, fiindcă amenint numai ca să învăț să mă port ca un curtean.
GRILLO : M-am liniștit întru totul.
ANDREA : Ha, ha, ha, haidem să vedem Cimitirul [1], Obeliscul [2], Sfîntul Petru, Conul de brad [3], Ulița zarafilor [4], Turnul rugăciunilor de după-masă [5].

---

[1] Se află aproape de biserica San Lorenzo *fuori le mura* (de dincolo de ziduri).
[2] A fost adus la Roma pe vremea împăratului Caligula, iar după o ședere îndelungată în circul lui Nero, a fost așezat (în 1586) în mijlocul pieții San Pietro.
[3] Turnat în bronz, conul acesta se află astăzi într-o nișă din așa-numita Curte a conului de brad *(Cortile della Pigna)* din Vatican. Dante îl pomenește și el, numindu-l *la pina di San Pietro, in Roma* (Infernul, XXXI, v. 59).
[4] Numită astfel din pricină că pe ea se aflau tejghelele *(i banchi)* zarafilor.
[5] Se afla în castelul Sant Angelo și era folosit drept închisoare.

MACO: Clopotul din turnul ăsta nu bate niciodată de vecernie?
ANDREA: Ba da, cînd tragi de frînghie.
MACO: E bună!
ANDREA: Pe urmă o să ne ducem la podul Sixt [1] și prin toate bordelele din Roma.
MACO: E cumva toată Roma un bordel?
ANDREA: Toată Italia este așa ceva.
MACO: Ce biserică e asta?
ANDREA: Sfîntul Petru. Intrați cu credință
MACO: *Laudamus te, benedicimus te.* [2]
ANDREA: Acuma, haidem.
MACO: *Et in terra pax bonae voluntatis* [3], eu unul intru [...] vino cu mine *maestro. Ossana in excelsis.* [4]

SCENA A IV-A

ROSSO, *singur*

Mă urmărește norocul întocmai cum îl urmăresc bubele și durerile pe cel care se încurcă cu Beatrice: și nu vorbesc de cei zece scuzi care mi-au rămas și nici de lampretele cu care l-am înșelat pe pescar, căci sînt fleacuri. Mulțumită Domnului și bunelor mele purtări am o soartă atît de frumoasă încît n-aș schimba-o nici cu aceea a unui episcop. Stăpînu-meu s-a îndrăgostit și apără taina acestei iubiri cu mai

[1] În preajma acestui pod puteau fi întîlnite prostituatele de proastă speță.
[2] Pe tine te lăudăm, pe tine te binecuvîntăm (lat.).
[3] Iar pe pămînt pace și bună învoire (lat.).
[4] Slavă întru cei de sus (lat.).

mult sîrg decît dac-ar fi vorba de bani : mi-am dat seama de asta încă de acum cîteva zile, auzindu-l cum vorbește de unul singur și suspină și văzîndu-l că stă numai dus pe gînduri, căci Cupidon îi cercetează inima, iar eu am deschis gura de două-trei ori, ca să-i spun : ce vă supără, stăpîne ? după care am tăcut. Ce se întîmplă însă ? Azi-noapte, umblînd eu prin casă (căci sînt bănuitor și grijuliu ca un călugăr), mi-am lipit urechea de ușa odăii stăpînului și, stînd astfel acolo, l-am auzit ciripind în vis și, fiindcă i se părea că s-ar afla în luptă cu prietena, spunea : Livia, mor, Livia, mă pîrjolesc, Livia te iubesc, și tot vorbind fără șir și fără capăt, se ruga de ea dobitocește. Venindu-și apoi în minți, spunea : O, Luzio, cît ești de fericit, bucurîndu-te de cea mai frumoasă femee de pe lume, pentru ca, după aceea, înapoindu-se la Livia, să zică : Sufletul meu, inima mea, sîngele meu scump, nădejdea mea dulce, și altele de-același fel, după care am auzit o zguduire puternică a patului : am crezut că năvăliseră tătarii. M-am întors atunci la patul meu și frămîntînd lucrurile în minte, m-am gîndit la chipul în care să-i trag clapa pentru a scoate de la el tot ce-o să vreau. Și aproape că uitasem, ocupat fiind eu să mă duc la petrecere, să-i trag clapa pescarului și să mănînc lampretele în preaslăvita cîrciumă. Acuma n-am altă treabă decît s-o găsesc pe Alvigia, cea în stare să destrăbăleze însăși neprihănirea, căci fără ea nu se poate face nimic, iar sub îndrumarea ei, o să iau asupră-mi măreața sarcină de a-l jumuli pe măgarul, pe nenorocitul, pe arhinătărăul de stăpînu-meu. Trîntorii de rang mare cred orice cînd li se spune că sînt iubiți de ducese și de regine ; tocmai de aceea o să-mi fie mai ușor să-l înșel decît mi-ar fi să nimeresc prost la Curte. Iar acum, la drum, să dau de Alvigia : vai ce petrecere o să mai fie și asta !

SCENA A V-A

Signor PARABOLANO, *singur*

Viața lumii e totuși o nebunie ciudată. Cînd mă aflam printre cei de jos, pintenul ambiției de a urca mă îmboldea tot timpul, iar acuma, cînd pot să mă numesc norocos, mă chinuie o fierbințeală atît de ciudată încît nici pietrele, nici ierburile, nici vorbele n-o pot micșora. Dar vai, ce oare nu-ți este ție cu putință, iubire ? Fără îndoială că natura a pizmuit liniștea muritorilor atunci cînd te-a zămislit pe tine, năpastă de neînlăturat a oamenilor și-a zeilor. Și ce-mi folosește, Norocule, că sînt prieten cu tine, dacă iubirea mi-a răpit inima, care, datorită ție, se afla în cer, iar acuma se găsește în iad ? Și ce altceva îmi rămîne de făcut decît să plîng și să suspin ca o femeie, după o femeie ? Mă voi întoarce în odaia mea, de unde totuși de-abia am ieșit, și poate că voi scăpa de toate necazurile, la fel cum au scăpat mii de alți îndrăgostiți nefericiți.

SCENA A VI-A

FLAMMINIO *și* SEMPRONIO

FLAMMINIO : Cu ce scop să-l trimitem pe Camillo la Curte ?

SEMPRONIO : Ca să se deprindă cu virtuțile și cu purtările alese și să poată căpăta astfel o faimă care să-i fie de folos.

FLAMMINIO : Virtuți și purtări alese la Curte? Ha, ha, ha!

SEMPRONIO : Pe vremea mea, virtuțile și purtările alese nu se aflau decît la Curte.

FLAMMINIO : Pe vremea dumitale măgarii învățau carte. Dumneavoastră, cei bătrîni, vă întoarceți tot timpul la deprinderile din vechime, iar noi ne aflăm în vremurile moderne, stăpîniți de o sută de perechi de diavoli.

SEMPRONIO : Ce mi-e dat să aud, Flamminio?

FLAMMINIO : E literă de evanghelie, Sempronio.

SEMPRONIO : Să se fi ticăloșit lumea atît de repede?

FLAMMINIO : Lumea a găsit că e mai puțin obositor să se ticăloșească decît să devină bună și de-aia e așa cum îți spun eu.

SEMPRONIO : Parcă m-aș naște acum : rămîn încremenit.

FLAMMINIO : Dacă vrei să te lămurești, spune-mi ce era frumos pe vremea dumitale, iar eu o să-ți povestesc o parte din ticăloșiile vremii mele, căci ar fi o treabă prea grea să le povestesc pe toate.

SEMPRONIO : S-o luăm pe rînd. Pe vremea mea, nici n-ajungea cineva bine la Roma că-și și găsea un stăpîn ; iar potrivit cu vîrsta, cu starea și cu dorința lui, i se dădea o slujbă, o odaie pentru el, patul, un servitor, i se cumpăra un cal, i se plăteau spălătoreasa, bărbierul, medicul și leacurile și era îmbrăcat o dată sau de două ori pe an, iar beneficiile care rămîneau libere se împărțeau în chip cinstit, fiecare fiind răsplătit în așa fel încît nu se auzea nici o plîngere printre slujitori. Iar dacă unuia îi plăcea literatura ori muzica, i se plătea profesorul.

FLAMMINIO : Altceva?

SEMPRONIO : Se trăia laolaltă cu atîta dragoste și cu atîta îngăduință încît nu se cunoștea inegalitatea între

oameni ci, dimpotrivă, păreau să fi ieșit toți dintr-un tată și dintr-o mamă : iar fiecare se bucura de binele aproapelui, ca de al lui însuși. În caz de boală, se slujeau unul pe altul, cum e obiceiul într-un ordin călugăresc.

FLAMMINIO : Mai e ceva de spus ?

SEMPRONIO : Ar mai fi încă multe. Și nu mă las înșelat de iubire, ca unul care-am fost slujitor de Curte.

FLAMMINIO : Ascultă-mă acum și pe mine, curtean al papii Janni [1]. Pe vremea mea, vii la Roma, stăpîn pe toate însușirile frumoase, dorite de un om care vrea să slujească la Curte și, înainte de-a fi primit într-o sală de mese, răstorni tot raiul cu susu-n jos. Pe vremea mea, se dă un servitor la doi inși, dar cum e cu putință ca o jumătate de om să-l slujească pe unul întreg ? Pe vremea mea, cinci sau șase inși locuiesc într-o încăpere lungă de zece coți și lată de opt ; iar cine nu e dornic să doarmă pe pămînt, își cumpără patul ori îl închiriază. Pe vremea mea, caii se preschimbă în cameleoni [2], dacă nu te îngrijești de grăunțe și de fîn pe propria ta cheltuială. Pe vremea mea vinzi lucrurile din casă ca să te îmbraci, iar cînd cineva nu are de nici unele, Filozofia umblă săracă și goală [3]. Pe vremea mea, cînd cazi bolnav în slujba stăpînului, ți se face o mare favoare dacă ți se găsește un loc la Santo Spirito [4]. Pe vremea mea, plata spălătoreselor

---

[1] Fostul cardinal Giovanni dei Medici, ajuns papă sub numele de Leon al X-lea. Janni (Gianni) mai înseamnă însă și : nerod, prost.

[2] Exista, pe vremea aceea, credința că aceste animale s-ar hrăni cu aer.

[3] Petrarca, sonetul : *La gola e'l sonno (Gura și somnul)* : *„Povera e nuda vai, filosofia, dice la turba al vil guadagno intesa“ („Săracă și goală umbli, filozofie, grăiește gloata, deprinsă cu cîștigul murdar“).*

[4] Spital pentru săraci, purtînd și astăzi același nume.

și-a bărbierilor ne privește pe *nos otros*[1]. Iar beneficiile care rămîn libere se dau, pe vremea mea, unora care n-au pus piciorul la Curte, ori sînt împărțite în atîtea fărîme încît revine un ducat pentru fiecare, și am duce-o mai bine, decît papa dacă pentru ducatul ăla n-ar trebui să ne judecăm zece ani. Pe vremea mea, nu numai că nu i se plătesc profesori celui care vrea să se deprindă cu artele, dar este asuprit ca un vrăjmaș cel care le deprinde pe cheltuiala sa, fiindcă domnii nu vor în preajmă inși mai învățați decît ei. Și tot pe vremea mea, ne vom mînca unul pe altul și ne vom urî pentru o pîine și pentru un pahar cu vin, mai rău decît îi urăsc exilații pe cei care-i țin în exil.

SEMPRONIO : Dacă-i așa, Camillo va rămîne lîngă mine.

FLAMMINIO : Să rămînă cu dumneata, dacă nu vrei să-l trimiți la Curte și s-ajungă un hoț.

SEMPRONIO : Cum adică hoț ?

FLAMMINIO : Hoția e un lucru vechi : fiindcă cel mai neînsemnat jaf pe care îl săvîrșește Curtea este să-i fure douăzeci și patru de ani din viață unui om foarte cumsecade, de felul lui *messer* Vincenzio Bodio, care, fiindc-a îmbătrînit în slujba ei, s-a ales ca răsplată pentru o muncă atît de îndelungată cu două haine de doliu. Iar cine s-ar îndoi de meritele lui se va lămuri văzîndu-l că nu s-a pricopsit de pe urma stăpînilor ; căci nu se îmbogățesc decît proștii, neciopliții, trîntorii și codoșii, Iar după tîlhar, vine trădătorul. Ce să mai vorbim ? Printr-o danie făcută spitalului celor de nevindecat, se iartă orice crimă.

SEMPRONIO : Să vorbim despre altceva.

FLAMMINIO : E totuși o cruzime de neînțeles aceea a Curții, și nu e mai puțin adevărat că nimeni nu dorește acolo decît să moară ăsta sau ăla : iar de se-ntîmplă să scape de moarte cel căruia i-ai moșteni

---

[1] Noi (span.).

beneficiile, toate durerile de burtă, toată lipsa de vlagă și toate căldurile pe care le simțea cel căruia plănuiai să-i pui mîna pe venituri încep să te prindă pe tine. E cum nu se poate mai rău să-i dorești moartea celui care nu te-a supărat niciodată cu nimic.

SEMPRONIO : E adevărat.

FLAMMINIO : Ascultă aici. Stăpînii noștri au născocit povestea cu o singură masă pe zi, susținînd că două mese i-ar ucide ; și prefăcîndu-se că mănîncă doar seara, se îndoapă pe săturate *solus peregrinus*[1] în odaie. Iar lucrul acesta îl fac nu atît ca să pară cumpătați, cît pentru a-l alunga pe cîte-un virtuos, care ar încerca să se oprească la masa lor.

SEMPRONIO : Se povestesc însă adevărate minuni despre familia Medici.[2]

FLAMMINIO : Cu o floare nu se face primăvară.

SEMPRONIO : Așa e.

FLAMMINIO : Îți vine totuși să te strîmbi de rîs cînd îi vezi pe cîte unii închizîndu-se în taină, sub pretext că studiază : ha, ha, ha !

SEMPRONIO : De ce rîzi ?

FLAMMINIO : Fiindcă stau în conclavuri *utriusque sexus*[3] și pun să li se citească Filozofia de către *mucciaccia*[4] și de către băiețandrul *mui lindo e agradables*[5]. Să vorbim însă despre strălucirea mesei lor. Bucătarul lui Ponzetta[6], făcînd din trei ouă o omletă

---

[1] Pe ascuns (lat.).

[2] Se reflectă aici, încă o dată, dragostea și admirația lui Aretino față de Giovanni dalle Bande Nere și, prin el, față de întreaga familie Medici.

[3] De ambele sexe (lat.).

[4] Fata (span.). Corect : *muchacha*.

[5] Cel mai frumos și cel mai plăcut (span.). Corect : *muy lindo y agradable*.

[6] Ferdinando Ponzetti, fost episcop al Florenței, a fost făcut cardinal de către papa Leon al X-lea, în schimbul sumei de 60.000 de scuzi. A murit la 96 de ani.

pentru două persoane, a pus-o, ca să pară mai mare, în teascurile în care se calcă cutele beretelor popești, iar omleta, întinsă de către discurile mai murdare decît gulerul mantăii lui Giulian Leno[1], a fost luată de vînt și vînzolită prin văzduh, căzînd apoi în capul oamenilor, în chip de cunună.

SEMPRONIO : Ha, ha, ha !

FLAMMINIO : Economul lui Molfetta (prelatul acela generos care, răbdînd de foame, i-a lăsat atîtea mii de ducați papii Leon[2]) cheltuind un gologan mai mult pentru o chepă, a fost silit de către preacucernicul Monsenior s-o ducă înapoi, dar el, înțelegîndu-se cu toți cei din casă și punînd fiecare cîte ceva, au plătit chepa ; iar după ce s-au așezat la masă, ca să se bucure de ea împreună, episcopul, atras de miros, spuse : Iată partea mea, lăsați-mă să mănînc și eu.

SEMPRONIO : Ha, ha, ha !

FLAMMINIO : Am auzit, dar să nu se știe c-am spus-o eu, că administratorul cardinalului di Santa Maria in Portico[3], măsura ciorbele slugilor și le număra dumicații, dîndu-le un anume număr în zilele de dulce și-un altul în zilele de post.

SEMPRONIO : Ha, ha, ha !

FLAMMINIO : Uitasem : pe vremea dumitale, majordomii erau bărbați, iar în vremea noastră femeile au ajuns majordomi.

SEMPRONIO : Cum adică femeile ?

FLAMMINIO : Da domnule, femeile : în casa lui... nu vreau să-i spun numele, se spune că mamele nu știu căror cardinali botează vinurile, plătesc lefurile, dau

---

[1] Om de casă al cardinalului Orsini.

[2] Leon al X-lea, fiul lui Lorenzo il Magnifico dei Medici, a fost ales papă în 1513 și a murit în 1521. Alessio Celadoni, episcop de Molfetta, a murit în anul 1517.

[3] În 1534 titlul acesta era purtat de un anume Francesco in:

afară servitorii, și sînt atotputernice. Iar cînd preacuvioșii feciori o iau razna cu dragostea ori cu mîncarea, îi mustră cu tot felul de vorbe urîte. Tot astfel, tatăl unui mare prelat, încasează veniturile Monseniorului și-i dă acestuia o anumită sumă pe lună, ca să trăiască.

SEMPRONIO : Du-te cu Dumnezeu, căci m-am lămurit : în ziua de azi, e mai bine să locuiești în iad decît la Curte.

FLAMMINIO : De-o sută de ori : fiindcă în iad îți e chinuit sufletul, pe cînd la Curte, și sufletul, și trupul.

SEMPRONIO : O să mai vorbim despre asta : și sînt hotărît ca mai degrabă să-l sugrum pe Camillo cu mîinile mele, decît să-l dau la Curte. Vreau să mă duc la banca lui Agostino Chisi [1] pentru simbria mea. Adio.

SCENA A VII-A

ROSSO *și* ALVIGIA, *codoașa*

ROSSO : Unde umbli atît de grăbită ?

ALVIGIA : Încoace și-ncolo, chinuindu-mă.

ROSSO : Vai de mine ; se chinuie oare și aceea care joacă pe degete întreaga Romă ?

ALVIGIA : Nu eu, ci îndrumătoarea mea.

ROSSO : Ce-a pățit îndrumătoarea ta ?

ALVIGIA : E pusă la prăjit [2].

ROSSO : Ce-i aia la prăjit ?

ALVIGIA : Vai, nenorocita de mine.

ROSSO : Ce-a făcut ?

ALVIGIA : Nimic.

---

[1] Corect : Agostino Chigi. Banca acestuia era una dintre cele mai vechi din Europa.

[2] Arsă pe rug, ca vrăjitoare.

ROSSO : Adică, oamenii pot fi puși la prăjit și pentru nimic ?

ALVIGIA : Un pic de otravă, pe care i-a dat-o cumătrului, din dragoste pentru cumătra : iată din ce pricină pierde Roma o bătrînă atît de destoinică.

ROSSO : Nu se mai știe de glumă.

ALVIGIA : A pus să fie zvîrlită în fluviu o copiliță pe care-o născuse o doamnă, prietenă cu ea : ca de obicei.

ROSSO : Scorneli.

ALVIGIA : L-a făcut pe un afurisit de gelos să-și rupă gîtul, pe scară, cu ajutorul a nu știu ce soi de boabe.

ROSSO : Nu dau nici doi bani pe astfel de fleacuri.

ALVIGIA : Fiindcă ești un om drept. Mă lasă însă moștenitoare a tot ce are.

ROSSO : Îmi place. Dar ce-ți lasă, dacă se poate spune ?

ALVIGIA : Alambicul pentru distilat ierburi culese pe lună nouă, ape pentru îndepărtatul pistruilor, alifii pentru curățirea petelor de pe față, o sticluță cu lacrimi de îndrăgostiți, ulei pentru trezirea... n-aș vrea să-i rostesc numele.

ROSSO : Spune-l, nebuno.

ALVIGIA : Cărnii.

ROSSO : Care carne ?

ALVIGIA : A... mă înțelegi tu.

ROSSO : A șlițului de la pantaloni ?

ALVIGIA : Da.

ROSSO : Ha, ha, ha !

ALVIGIA : Îmi lasă bandaje pentru ridicarea sînilor care atîrnă, îmi lasă electuarul pentru prinderea plodului și pentru lepădat, îmi lasă o damigeană cu urină de fată mare.

ROSSO : La ce e bună urina asta ?

ALVIGIA : Se bea pe nemîncate de către mamă și-i foarte bună pentru marchize. Îmi lasă hîrtie neîncepută, frînghie de la spînzurați pe nedrept, prafuri pentru uciderea geloșilor, farmece pentru pierderea minților,

rugăciuni pentru venirea somnului și leacuri de întinerire : îmi lasă un duh pus la popreală.

ROSSO : Unde ?

ALVIGIA : Într-o oală de noapte.

ROSSO : Ha, ha, ha !

ALVIGIA : Ce-nseamnă ha, ha, ha-ul ăsta, dobitocule ? Ei da, într-o oală de noapte, și e duhul unuia de la poliție, care înlesnește descoperirea furturilor ; îți spune dacă prietena te iubește ori nu te iubește, și se cheamă Spiriduș : îmi mai lasă și alifia care te duce peste ape și prin înalturi, pînă la nucul din Benevento.

ROSSO : Dumnezeu să-i răsplătească sufletul pentru tot ce ți-a lăsat.

ALVIGIA : Deie Domnul.

ROSSO : Nu plînge, căci n-o s-o capeți înapoi prin plînsete.

ALVIGIA : O s-ajung la deznădejde, fiindcă mi se rupe sufletul ori de cîte ori mă gîndesc că pînă și țăranii dădeau năvală la ea și că n-au trecut totuși o mie de ani de cînd bea cu pocalul la „Păun", poate șase feluri de vinuri, fără să se facă de basm.

ROSSO : S-o fericească Dumnezeu, căci ea, barem, nu era dintr-alea mofturoase.

ALVIGIA : N-a mai existat pe lume o altă bătrînă care să cîștige atît de frumos și cu atît de puțină osteneală.

ROSSO : Crezi ?

ALVIGIA : La măcelar, la băcan, la piață, la brutărie, la fluviu, la baie, la bîlci, la podul Santa Maria, la podul Patru Capre și la podul Sixt o găseai întotdeauna vorbind : iar polițiștii, hangiii, hamalii, bucătarii, călugării și tot restul lumii vedeau în ea un adevărat Solomon, o adevărată Sibilă, o Cronică, ce să mai vorbim ; și umbla ca o zmeoaică printre furci, ca să scoată ochii spînzuraților, și ca un paladin, prin cimitire, să smulgă unghiile morților, în plin miez de noapte.

ROSSO : Și totuși moartea o vrea pentru ea.

ALVIGIA : Dar ce cucernică era ! În ajunul Rusaliilor nu gusta carne. În ajunul Crăciunului postea cu pîine și vin, iar în postul mare, dacă nu punem la socoteală cîte-un ou proaspăt, ducea o viață de schivnică.

ROSSO : Pînă la urmă, tot cu rugul și cu spînzurătoarea cît e ziua de mare, n-o să mai scape nici un bărbat și nici o femeie cumsecade.

ALVIGIA : E urît ce spui, dar e adevărat.

ROSSO : Dacă i-ar fi tăiat urechile și-ar fi ars-o cu fierul roșu în frunte, s-ar fi putut descurca.

ALVIGIA : Desigur că putea să se descurce și chiar să poarte mitra de hîrtie, cum a purtat-o acum trei ani, de ziua Sfîntului Petru mucenicul, cînd prea puțin i-a păsat de desenele de pe mitră și a fost mai bucuroasă să meargă pe măgar decît în căruță, ca să nu i se spună de către cei din preajmă că o stăpînea cumva îngîmfarea.

ROSSO : Cine se umilește se înalță.

ALVIGIA : Sărăcuța de ea, era înfrățită prin jurămînt cu Preoții vinului bun, care-au fost căsăpiți Dumnezeu știe cum.

ROSSO : Aia a fost o altă blestemăție.

ALVIGIA : Întocmai.

ROSSO : Să lăsăm acum lucrurile supărătoare și să vorbim de cele vesele, căci dacă vrei tu să-ți bați capul cum trebuie, o să ieșim din noroi. Lui stăpînu-meu i-a căzut cu tronc Livia, nevasta lui Luzio.

ALVIGIA : Trebuia să tindă ceva mai sus.

ROSSO : Și deși ținea ascunsă dragostea asta, mi-a dezvăluit-o.

ALVIGIA : În ce fel ?

ROSSO : În vis.

ALVIGIA : Ha, ha ! Spune mai departe.

ROSSO : Făcîndu-mă că n-am habar de această suferință a lui, o să-i dau de înțeles că Liviei i s-ar fi aprins călcîile după el atît de rău încît a fost nevoită să ți se spovedească ție și că ești doica ei.
ALVIGIA : Te-am înțeles : sfîrșește cu vorbele și vino înlăuntru, căci o să ieșim la liman.
ROSSO : Pentru planul meu, tu prețuiești mai mult decît o umblătoare pentru cel care-a luat niște hapuri.
ALVIGIA : Intră înlăuntru, nebunule.
ROSSO : O sărutare, regina reginelor.
ALVIGIA : Lasă-mă-n pace, zăpăcitule.

SCENA A VIII-A

Messer MACO *și* Maestro ANDREA, *care ies din San Pietro*

MACO : Unde cresc conurile acelea de bronz atît de mari ?
ANDREA : În pădurea de pini din Ravenna.
MACO : Din ce e făcută corabia aia, cu sfinții care se îneacă ?
ANDREA : Din mozaic.
MACO : Unde se fac obeliscurile alea
ANDREA : În ținutul Pisei.
MACO : Cimitirul ăla e plin de morți : ce înseamnă asta ?
ANDREA : Nu știu.
MACO : Și mi-e o sete !
ANDREA : Lăudat fie Domnul, căci mi-ați luat vorba din gură.
MACO : *Venite, adoremus.* [1]

[1] Veniți să ne închinăm (lat.).

SCENA A IX-A

Signor PARABOLANO, *singur*

Să tac? Să vorbesc? Tăcerea înseamnă moartea mea, iar vorbitul, supărarea ei, fiindcă scriindu-i cît de mult o iubesc, se va socoti poate înjosită de iubirea unui ins atît de modest: a nu vorbi despre focul meu și a ascunde o asemenea patimă înseamnă a mă îndrepta spre moarte.

SCENA A X-A

VALERIO *și* PARABOLANO

VALERIO: Nu caut să aflu pricina lîncezelii dumneavoastră pentru a face presupuneri lingușitoare, ci pentru a-mi îndeplini datoria de slujitor credincios și pentru a vă afla lecuirea chiar în trupul dumneavoastră.

PARABOLANO: Tu ești, Valerio?

VALERIO: Sînt eu, care — dîndu-mi seama că iubirea face din dumneavoastră ceea ce face din orice om nobil — doresc să știu totul, pentru a veni cu credința mea în ajutorul noilor dumneavoastră dorințe.

PARABOLANO: E vorba de altceva.

VALERIO: Dacă e vorba de altceva, de ce să v-ascundeți de mine, căruia mulțumirea dumneavoastră îi e mai scumpă decît ochii din cap? Iar dacă e vorba de iubire, sînteți cumva atît de lipsit de îndrăzneală încît să vi se pară greu să vă bucurați de o femeie? Dar atunci, ce-ar trebui să facă ceilalți îndrăgostiți, lipsiți de toate lucrurile pe care dumneavoastră le stăpîniți din belșug?

PARABOLANO : Dacă plasturele vorbelor cuminți ar lecui rănile altora, tu le-ai fi și vindecat pe ale mele pînă acum.
VALERIO : Haidem, stăpîne, lepădați-vă de o greșeală atît de năstrușnică și nu îngăduiți ca, datorită durerii pe care v-o pricinuiți singur, să-i bucurați pe cei ce pizmuiesc o măreție ca a dumneavoastră : căci împrăștiindu-se vestea tristeții care vă macină, ce bucurie vor putea avea prietenii ? ce folos servitorii ? și ce glorie patria ?
PARABOLANO : Să zicem c-aș fi îndrăgostit : ce leac mi-ai da tu ?
VALERIO : V-aș găsi o codoașă.
PARABOLANO : Și pe urmă ?
VALERIO : Prin mijlocirea ei, aș trimite o scrisoare celei pe care o iubiți atît de mult.
PARABOLANO : Și dacă ea n-ar voi-o ?
VALERIO : Femeile nu refuză nici scrisori, nici bani.
PARABOLANO : Și ce-ai vrea să-i scriu ?
VALERIO : Ce vă dictează dragostea.
PARABOLANO : Și dac-ar lua-o în nume de rău ?
VALERIO : În nume de rău, zău ? Ele nu mai sînt atît de crude. S-a dus de mult vremea cînd te chinuiai zece ani ca să capeți o vorbă și cînd trebuia să te folosești pînă și de necromanți ca să le faci să primească o scrisoare, iar la urmă, după ce făceai legătura, erai nevoit să te cațeri pe cîte-un acoperiș, amenințat să-ți rupi gîtul, sau să rămîi o zi întreagă și jumătate din noapte în cîte-o cămară umedă, în miez de iarnă, ori sub un munte de fîn, în timp ce lumea se topea de căldură : iar ruperea unui picior, o nevoie firească, o pisică, un fleac, te nimiceau cu desăvîrșire. Dar cum de uit scările de frînghie, cînd mi se face părul măciucă gîndindu-mă la prăbușirea celui care se urcă pe ele.

PARABOLANO : Ce vrei să spui cu asta ?

VALERIO : Vreau să spun că acum se intră pe ușă în plină zi, iar amanții sînt atît de norocoși încît îi ajută înșiși soții. Fiindcă războaiele, ciumele, lipsurile și vremurile, care te îndeamnă la plăceri, au curvăsărit întreaga Italie, astfel că veri și verișoare, cumnați și cumnate, frați și surori își fac de cap împreună, fără grijă, fără urmă de rușine și fără vreo mustrare de cuget. Iar dacă n-aș roși eu în locul lor, n-am fire de păr în cap cîte nume v-aș putea da. Astfel încît, stăpîne, nu vă pierdeți nădejdea din pricina dorinței, căci mai mult puteți crede dumneavoastră în împlinirea ei, decît poate crede Biciul Principilor [1] în dărnicia generalului care-l reprezintă pe Împărat în Italia.

PARABOLANO : Asigurările astea pe care mi le dai nu-mi micșorează deloc suferința.

VALERIO : Capul sus, acuma, și treziți din nou cutezanța aceea care v-a îndrumat totdeauna pașii, în clipele grele. Să mergem în casă și să ne gîndim la chipul în care să trimitem scrisoarea : poate-o să fiu în stare să însăilez cîteva rînduri de dragoste în sprijinul dumneavoastră.

SCENA A XI-A

Maestro ANDREA, *singur*

În timp ce se afla la băutură, *messer* Prostălău s-a îndrăgostit de o anume Camilla, de fel din Pisa, fiindc-a văzut-o la fereastra odăii. Ori, de rîndul

[1] Sub acest nume era cunoscut însuși Pietro Aretino.

acesta, Cupidon devine doctor, *idest pecora*[1]. Ar rîde însă și bocitoarele auzindu-l cum cîntă aiurea; are întru totul stilul abatelui din Gaeta, încununat pe elefant[2]: a însăilat cîteva versuri, cele mai proaste care s-au auzit vreodată, astfel că Cinotto, Casio din Bologna și popa Marco din Lodi[3] sînt adevărați Vergili și Homeri pe lîngă el: iar dacă mai lipsea ceva, scrisoarea asta în proză ne lămurește cu desăvîrșire. Vreau să știu ce-i scrie nătărăul doamnei Camilla.

Epistola lui Messer MACO

„În numele Maicii Domnului îndură-te de mine, căci ochii dumitale înmiresmați și fruntea dumitale marmoreană, din care picură mană mieroasă, mă ucid întocmai cum, cînd și cînd, aurul și perlele mă împiedică să te iubesc. Și nu se văd niciodată obraji de smarald și păr de lapte și purpură, care să glumească în voie cu pieptul dumitale folositor, unde-și află adăpost doi sîni ca doi pepenași dolofani și încîntători; și numai datorită dumitale m-am hotărît să ajung cardinal, iar apoi curtean. Găsește prin urmare timpul și așteaptă locul, ca să-ți dezvălui și chinul inimii mele, sporit de cristalele lichide ale guriței dumitale dulci ca marțipanul și fiat voluntas tua[4], *fiindcă* omnia vincit Amor[5].

Maco, cel care, bolnav de-al dumitale dor,
Ar vrea să-și vadă împărtășit al lui amor."

Vorbele astea l-ar îngrețoșa pe călugărul care mănîncă potcapiuri; și ce *post-scriptum*? cum poate

[1] Adică un prost (lat.).
[2] Aluzie la Cosimo Baraballo, un improvizator de duzină, poreclit și abatele di Gaeta, care, pentru a fi încununat ca poet, în ziua de 27 septembrie 1514, a fost dus în batjocură spre Campidoglio, pe spatele unui elefant, cu un ceremonial grotesc și fastuos.
[3] Poeți de mîna a treia, contemporani cu Aretino, din ale căror opere posteritatea nu a păstrat nimic.
[4] Facă-se voia ta (lat.).
[5] Iubirea biruie totul (lat.).

face Atotputernicul ca lumea să se întoarcă pe dos în toate înfățișările sale? și cui i-ar veni oare să creadă că din Siena, oraș nobil de oameni cumsecade, întregi la minte și plini de cumințenie, putea să iasă un neghiob de talia lui *messer* Maco? mi se rupe inima cînd mă gîndesc din ce oraș strălucit vine. Căci, lăsîndu-i deoparte pe bărbații străluciți care-au trăit și trăiesc acolo, cele două Academii ale ei, Cea Mare și Intronata[1], au înfrumusețat Poezia și au înobilat limba. Și m-am minunat auzind ce povestea ieri Jacopo Eterno, care, datorită cunoașterii limbilor greacă, latină și italiană, pe care le stăpînește, și-a însușit cele mai înalte virtuți. Există însă oameni cu desăvîrșire nebuni și cu o fire mai rea decît a lui *messer* nătăfleață, care s-a hotărît să fie trecut în rîndul sfinților, ca nebun. Iată-l că vine la mine.

SCENA A XII-A

Messer MACO *și* Maestro ANDREA

MACO : Cu cine stai de vorbă, *maestro?*
ANDREA : Cu neroziile dumitale.
MACO : Cu poeziile mele ?
ANDREA : Da, domnule.
MACO : Cum ți se par ?
ANDREA : *Caecus non iudicat de coloris*[2].
MACO : Ia și poezioara asta : citește-o cu glas tare.
ANDREA : Cu plăcere.

---

[1] Ambele academii au existat în Siena. *Cea mare* a fost înființată în veacul al XV-lea, iar a doua *(a năucilor)*, în 1525 și s-a ocupat cu studierea limbii și cu reprezentații teatrale.
[2] Orbul nu-și dă seama de culori (lat.).

O, stea a iubirii, înger de miază-zi,
Chip de lemn și privire orientală,
Din pricina-ți, mai rău decît o navă-n port,
Dorm noaptea-n vînt și în furtună;
Frumusețea ta a venit din Franța,
Întocmai ca Iuda, care s-a spînzurat.
Din dragoste pentru tine voi ajunge curtean
Deși n-am avut niciodată asemenea dorință.

MACO : Ce spui de ea ?

ANDREA : Vai, ce versuri înțelepte, pline, curgătoare, dulci, savante, gingașe, inteligente, fermecătoare, limpezi, precise, plăcute, serioase, sonore, noi dumnezeești.

MACO : Te miră, ai ?

ANDREA : Mă miră, mă trezesc la viață și m-aduc deznădejde : există însă o rimă falsă.

MACO : Care ? navă-n port ?

ANDREA : Da.

MACO : E o licență poetică. Iar afară de asta ?

ANDREA : Vrei să spui că nu după frîu se cunoaște calul ?

MACO : Vezi bine, *maestro*. Pleacă, acuma, căci pleo și eu.

ANDREA : Sînt cîteva zile de cînd tot pleci.

SCENA A XIII-A

Maestro ANDREA, *singur*

Sînt de părere că ăsta, fiind prost ca noaptea, deștept de dă în gropi și neghiob de douăzeci și patru de carate, o să ajungă cel mai răsfățat la Curtea aceasta, și înțelepțește a strigat pînă la ceruri Giannozzo Pandolfini : Sînt fericit că am fost prezentat drept nebun în fața lui Leon, voind astfel să dea

de înțeles că în relațiile cu principii trebuie să fii nebun, să faci pe nebunul și să trăiești ca un nebun : și a priceput bine cum stau lucrurile *messer* Gimignano din Modena, doctorul, cînd — vrînd să cîștige un proces la Mantova pentru Giannino da Correggio [1], care avea tot atîta dreptate ca împricinat cîtă pricepere avea și doctorul în ale legii — a început să se joace cu halebarda în fața ducelui. Să fim deci încredințați că unui senior nu-i poți aduce o mai mare jignire decît învîrtindu-te în preajma lui ca un om cuminte. Să ne înapoiem acum la poetul nostru, care, înainte de a deveni cardinal — potrivit cu legămîntul pe care l-a făcut — va merge pe cămilă, întrucît elefantul, care l-a avut ca pedagog pe Giambattista din Aquila [2], fost aurar, iar apoi camerist al papii — prin mijlocirea cumnatei, etc., etc. — și-a dat duhul. [3] Acuma, trebuie găsit Zoppino și trimis, ca ambasador al doamnei, la *messere*, căruia îi va mulțumi pentru minunata scrisoare și pentru uluitoarea poezioară.

SCENA A XIV-A

ROSSO, *singur*

Alvigia ? ! ia-n te uită : vai ce pungășoaică ! E mai îndrăzneață decît Desiderio [4], care rîdea, în timp ce era chinuit cu cleștele ; să fi spus ea oare nu vreau, nu

---

[1] Amîndouă aceste personaje au rămas neidentificate, comentatorii socotindu-le fie fictive, fie neînsemnate.

[2] Giambattista Branconio, de fel din Aquila, fusese îngrijitorul elefantului mai sus pomenit.

[3] În 1516.

[4] De fapt, pare să fie vorba de Denis Areopagitul, judecător în Atena, convertit apoi la creștinism de către însuși apostolul Pavel ; ajuns episcop al Atenei, a murit ca martir, către sfîrșitul veacului I (e.n.).

pot ori mă tem de primejdia care ne pîndește în urma trădării unui atît de însemnat personaj? Tocmai că m-a înțeles înainte ca eu să fi deschis gura și, afară că m-a îndrumat pe calea cea bună, o să vină să stea de vorbă cu domnul, ca trimisă de Livia: dar iată-l pe Parabolano. Vai ce mutră! Seamănă cu unul căruia i-ar fi foame și s-ar rușina să mănînce la masa slugilor. Dumnezeu să vă împlinească dorințele.

SCENA A XV-A

Signor PARABOLANO *și* ROSSO

PARABOLANO: Dorințele mi le poate împlini numai moartea, care are firea femeilor, căci fuge de cine-o cheamă și se ține scai de cel care-o ocolește.

ROSSO: Nu vă pierdeți nădejdea.

PARABOLANO: Ba tocmai c-o să mi-o pierd și măcar de-ar vrea Domnul ca eu să iau locul tău, iar tu pe al meu.

ROSSO: Ah, Cristoase, dacă-l auzi de ce nu-i îndeplinești rugăciunea?

PARABOLANO: N-ai mai dori așa ceva dacă ai simți ce simt eu.

ROSSO: Vorbe.

PARABOLANO: Măcar de-ar fi așa.

ROSSO: Nici nu bănuiți c-o să vă spun un lucru care l-ar scăpa de necazuri pînă și pe servitorul unui popă.

PARABOLANO: Vai mie!

ROSSO: Iată-ne și la prefăcătorii. Acuma, rîdeți, puțin, căci altfel o să-mi pară rău. Nu prea vă vine să

zîmbiţi: luaţi seama la mine. Una, femeia cea mai nobilă, cea mai bogată şi cea mai frumoasă de pe pămînt (iar ăsta e lucrul cel mai de seamă), tînjeşte atît de mult după domnia-voastră încît, ca să nu moară, şi-a deschis sufletul în faţa doicii sale, iar doica, de mila ei, în faţa mea.

PARABOLANO: Dacă e-adevărat, spune-mi cine este?

ROSSO: Trebuie s-o ghiciţi.

PARABOLANO: Numele începe cu *A*?

ROSSO: Nu, domnule.

PARABOLANO: Cu *G*?

ROSSO: Nici vorbă.

PARABOLANO: Cu *N*?

ROSSO: Sînteţi pe-aproape.

PARABOLANO: Cu *S*?

ROSSO: Mai sus, daţi de Sfînta Lună.

PARABOLANO: Cu *B*?

ROSSO: Faceţi cum vă spun eu.

PARABOLANO: Spune, dă-i drumul.

ROSSO: Cunoaşteţi alfabetul?

PARABOLANO: Pedepseşte-l, Doamne!

ROSSO: E o minune.

PARABOLANO: De ce?

ROSSO: Fiindcă dumneavoastră, domnii, nu obişnuiţi să vă pierdeţi vremea cu asemenea pedanterii. Spuneţi acum alfabetul, iar cînd o s-ajungeţi la litera aceea cu care începe numele ei, o să v-o spun, căci altfel nu-s în stare să mi-o aduc aminte, cu nici un preţ. Începeţi.

PARABOLANO: A, B, C, D, E, F, G: e printre astea?

ROSSO: Mergeţi mai departe.

PARABOLANO: Unde ajunsesem?

ROSSO: La alfabet. Luaţi-o de la început.

PARABOLANO: A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.

ROSSO : Fiţi atent, căci acum vine cea bună. Mergeţi mai departe.
PARABOLANO : M, N, O.
ROSSO : Dar pe L unde-l lăsaţi ?
PARABOLANO : Vai, dumnezeescule, cerescule şi nemuritorule Rosso !
ROSSO : Alcătuiţi acuma o carte întru lauda mea.
PARABOLANO : Livia mea.
ROSSO : Acuma credeţi c-o ştiu ?
PARABOLANO : Unde mă aflu ?
ROSSO : În ţara viselor.
PARABOLANO : Dorm oare ?
ROSSO : Da, şi de-aia nu mă scoateţi de la masa slugilor.
PARABOLANO : Haidem în casă, preacinstite Rosso.
ROSSO : Nu prea de mult, eram doar un ticălos.
PARABOLANO : Greşeşti.

SCENA A XVI-A

Maestro ANDREA *şi* ZOPPINO

ANDREA : De cînd există şotii, nu s-a pomenit una mai frumoasă ca asta.
ZOPPINO : O să-i spun că m-a trimis la el doamna Camilla şi că dacă n-ar fi vorba de *don* Diego di Lainis, care, din gelozie, o ţine închisă în casă, sub pază, ar putea să vină la ea îmbrăcat cu hainele lui, dar că, tocmai din pricina asta, e nevoie să vină îmbrăcat ca hamal ; tăcere, fiindc-a apărut nătărăul ; nebunii vor fi fericiţi.

SCENA A XVII-A

ZOPPINO, Messer MACO *şi* Maestro ANDREA

ZOPPINO: Doamna Camilla, stăpîna mea, sărută mîinile domniei-voastre.
MACO: O supără purtările mele, nu-i aşa?
ZOPPINO: Nu s-ar putea spune.
MACO: Dacă-mi face un copil, îi plătesc îngrijirea.
ANDREA: Ce părere ai?
ZOPPINO: Acuma, văzîndu-l de aproape, cred că femeia nu minte cînd spune că moare după el.
MACO: De cîte ori a sărutat biletul?
ZOPPINO: De peste o mie de ori!
MACO: Nemiloasă, afurisită şi pungăşoaică: dar cu poezioara ce-a făcut?
ZOPPINO: A cerut să-i fie pusă pe note.
MACO: De către cine?
ZOPPINO: De către croitorul ei. Tocmai de aceea, să se ascundă ruşinat arhipoetul care ţesală măgarul pegaseu şi il adapă, şi-i dă de mîncare, alegîndu-se, în schimb, cu bălegarul.[1]
MACO: Am făcut-o pe nepregătite.
ZOPPINO: Vai ce nebun!
MACO: Eu sînt eu.
ANDREA: Dumneavoastră, oricum, vă alegeţi cu gloria.
MACO: Iar dumitale, trimisului doamnei, ştii ce vreau să-ţi spun?
ZOPPINO: Nu, domnule.
MACO: Cînd o să trimit la Siena după caise şi după marţipan, o să-ţi dau şi dumitale din ele.

---

[1] E vorba de Camillo Querus, poreclit şi Arhipoetul, un improvizator neînsemnat, lăudat şi batjocorit în acelaşi timp de către papa Leon al X-lea.

ANDREA: Nu-ți spuneam eu că e generos ca un papă și ca un împărat? Să mergem acum să ne sfătuim în legătură cu vizita lui *messer* Maco la doamna.
MACO: Să ne grăbim cît mai mult. Hei Grillo, Grillo, ieși la fereastră.

SCENA A XVIII-A

GRILLO *la fereastră*, Messer MACO, Maestro ANDREA și ZOPPINO, *afară*

GRILLO: Ce porunciți?
MACO: Nimic, Ba da. Hei, Grillo?
GRILLO: Iată-mă: ce porunciți?
MACO: Am uitat.
ANDREA: Intrați, *signor* Zoppino.
ZOPPINO: Intrați mai întîi domnia-voastră, *maestro* Andrea.
ANDREA: Nu eu, ci domnia-voastră.
ZOPPINO: Ba nu, a voastră.
MACO: O să intru eu cel dintîi, așa că intrați după mine.

SCENA A XIX-A

ROSSO, *singur*

Toate titlurile pe care cei din Norcia și din Todi le dau ambasadorilor lor, stăpînu-său i le-a dat și lui Rosso și, întinzîndu-mi mîna dreaptă, vrea să mă îmbogățească, să-mi dea nu știu ce rang, vrea să-i fiu

sfetnic, să-l îndrum și să-i poruncesc. Vedeți-vă deci de treabă voi care nu știți să faceți decît plecăciuni frumoase, cu o farfurie în mînă, ori cu un pahar bine spălat, și care credeți că dacă vorbiți stînd în vîrful picioarelor și fredonați ori compuneți tot timpul cîte ceva întru lauda lor, o să intrați pe sub pielea stăpînilor. N-aveți habar de nimic. Totul este să-i faci rost stăpînului de femei frumoase ; îndată ce femeile frumoase le pică mură-n gură, stăpînii te poartă-n circă prin toată Roma, te răsfață, te prețuiesc și îți fac daruri : iată chiar și o beretă cu medalie și cu podoabe din aur curat, pe care am datoria s-o port din dragoste pentru stăpînu-meu. Trebuie să mă duc însă să i-o duc pe Alvigia, iar dacă se descoperă înșelătoria, să mă fac nevăzut. Cunosc toate bordelele din Italia și din afara Italiei, și nici dracul, care știe totul, n-ar putea da de mine. Sînt însă aproape sigur că n-o s-o găsesc la ora asta, căci e mai prinsă de treburi decît o întreagă piață.

SCENA A XX-A

Maestro ANDREA *și* ZOPPINO

ANDREA : N-avem altceva mai bun de făcut decît să-l îmbrăcăm pe Grillo cu hainele lui, iar pe el în veșminte de hamal.

ZOPPINO : Îndată ce se instalează la ușa doamnei, după schimbarea hainelor, eu, făcîndu-mă că-l iau drept hamal, o să-l întreb dacă nu cumva vrea să ducă un mort la cimitir ; ivindu-te între timp și tu, o să-l îndemni să-l ducă, iar Grillo o să se facă și el că nu-l cunoaște.

ANDREA : Minunat.
ZOPPINO : În vremea asta, o să-i spun că a ieșit o proclamație cu privire la un anume *messer* Maco, pe care-l caută poliția ; cheamă-i afară pe cei doi prieteni, iar pe mine, care mă îndrept într-acolo mai înainte, lasă-mă să fac restul.

SCENA A XXI-A

Maestro ANDREA, GRILLO, *cu hainele stăpînului, și* Messer MACO, *cu cele ale unui hamal*

ANDREA : Ieșiți afară, ha, ha, ha !
GRILLO : Îmi stă bine în catifea ?
MACO : Cum îți par eu, *maestro* ?
ANDREA : Ha, ha, ha ! Nu v-ar mai recunoaște nici dracu. Acuma fiți om cuminte și dacă vedeți pe careva, faceți în așa fel încît să pară că vreți să duceți o ladă a doamnei, iar dacă nu vedeți pe nimeni, intrați în casă și gîndiți-vă bine la ce-aveți de făcut.
MACO : O mie de ani mi se par, o mie de ani.
ANDREA : Mergi după el, cu pas încet, Grillo, iar dacă îl întîlnești pe afurisitul ăla, treci înainte, căci — părîndu-se că tu ești *messer* Maco, iar *messer* Maco un hamal — n-o să-i trezim nici o bănuială.
MACO : Veniți lîngă mine, pentru ca domnul spaniol să nu-mi spintece burta. Vai de mine ! mi-e frică, tremur.
ANDREA : Nu-ți face griji, mergi totuși într-acolo. Vai ce împielițat bun de spînzurat mai e și Zoppino ăsta : după gesturi, după mers și după felul cum poartă capa și spada pare un spaniol în toată puterea cuvîntului.

SCENA A XXII-A

ZOPPINO, *travestit*, Messer MACO, Maestro ANDREA și GRILLO

ZOPPINO : Vrei să duci un mort la cimitir ?
MACO : Să ducă cine-a mai dus.
ZOPPINO : Fiindcă e pîinea ieftină, ticăloșilor, de-aia nu vreți să munciți !
MACO : Nu e vorba că nu vreau să muncesc, dar sînt prins cu lada doamnei.
ANDREA : Slujește-l pe gentilomul acesta, hamalule.
MACO : Nu mă mai recunoașteți, *maestro ?*
ANDREA : Mînca-te-ar buba neagră : cine ești tu ?
MACO : Ah, Doamne, sînt un om pierdut, în hainele astea am devenit altul : Grillo, nu-s eu stăpînul tău ?
GRILLO : Afurisit să fiu dacă am habar de ceva, *pesas dios, che ti chiero mattar* [1]
ZOPPINO : Lăsați-l în pace pe măgarul ăsta, căci o să-l fac eu să-l ducă, chiar dac-o să crape : a ieșit o proclamație care spune că oricine l-ar cunoaște ori l-ar ascunde pe un anume *messer* Maco, sienez de baștină, venit la Roma fără acte, ca spion, trebuie să-l aducă în fața Guvernatorului ca să scape de pedeapsă, căci celălalt se bănuie c-ar urma să fie scopit.
GRILLO : Vai de mine !
ANDREA : Nu vă fie teamă, căci o să-l îmbrăcăm cu hainele dumneavoastră pe hamalul ăsta, iar Polițaiul, luîndu-l drept *messer* Maco, o să-l înhațe și-o să-l scopească pe el, în locul domniei-voastre.
MACO : Sînt hamal, sînt hamal și nu *messer* Maco, ajutor, ajutor !

[1] Lua-te-ar dracu... vreau să te omor (span.).

ZOPPINO : Umflă-l, dă-i, pune mîna pe spion, pune mîna pe tîlhar ! Ha, ha, ha ! Fugi după el, Grillo, să nu se-ntîmple vreo nenorocire, fiind poate neam cu cine știe ce bancher, care să ne poarte pe urmă pică. Parcă-l văd și pe ăsta, ca pe o cucuvea, în plin cartier Banchi, cu o grămadă de mucaliți în jur, făcînd haz de o asemenea șotie.

ACTUL AL TREILEA

SCENA I-A

PARABOLANO *și* VALERIO

PARABOLANO: Ce-mi pasă mie dacă Rosso, glumind, m-a bîrfit împreună cu Cappa?

VALERIO: Chiar dacă laudele unuia ca el nu vă înalță, iar defăimarea lui nu vă micșorează, nu înseamnă însă că Rosso trebuie ridicat în slăvi, ca și cînd strălucirea oricărei virtuți s-ar oglindi în el [1].

PARABOLANO: Eu unul îl ridic în slăvi pe cel care-și pune la inimă fericirea mea, nu pe cel care se-arată harnic în a-mi face patul și zelos cînd e vorba să-mi curețe hainele, nici pe cel care se-arată adevărat maestru al politeții și al buneicuviințe, sau care-mi aduce la cunoștință văicărelile slugilor în legătură cu mine, ori mă plictisește toată ziua cu muzică și cu poezii, îndemnîndu-mă și silindu-mă să fac daruri, cînd unuia, cînd altuia. Mă înțelegi?

VALERIO: Cît despre mine, mi-am făcut întotdeauna slujba ca o slugă bună și ca un apărător al cinstei dumneavoastră și mi-e mai plăcut să fiu batjocorit din asemenea pricini decît să fiu lăudat fiindcă v-am pus în fața unor lucruri nevrednice de rangul dum-

---

[1] S-ar putea ca ironia acestei replici să-i fie adresată pictorului florentin Il Rosso (1494—1541), pizmuit de Aretino, ca unul care fusese chemat de Francisc I la Fontainebleau, unde primise lucrări foarte importante. În *Viața* sa, Benvenuto Cellini vorbește și el, cu destulă antipatie, despre Il Rosso.

neavoastră și de al meu. Toți stăpînii au însă năravul de a nu vrea să audă nici adevărul, nici lucrurile frumoase.
PARABOLANO: Îți spun să taci, taci o dată.
VALERIO: Sînt un om sincer: de-aia spun ce gîndesc.
PARABOLANO: Vino-nlăuntru și liniștește-te.

SCENA A II-A

ROSSO *și* ALVIGIA

ROSSO: Să te văd la treabă.
ALVIGIA: Crezi că asta e prima oară?
ROSSO: Eu, unul, nu.
ALVIGIA: Atunci, lasă grija asta în seama mea.
ROSSO: Iată-l colo pe stăpîn: ia aminte numai cu ce față încruntată privește cerul; cu brațele încrucișate își mușcă degetele și se scarpină-n cap; s-ar zice că din inima lui nu ies decît blesteme.
ALVIGIA: Semne de îndrăgostit.
ROSSO: Ah, ce nerozi mai sînt și iubăreții ăștia, care sporovăie tot timpul numai despre principese [1]. Mi-nchipui că pentru a pune mîna pe o femeie nobilă se cere o trudă cumplită, iar cei care se laudă c-au făcut și c-au dres cu doamna cutare sau cutărică se amăgesc pînă la urmă cu cîte-o tîrfă.
ALVIGIA: Trudă mare, fără doar și poate; și nu fiindcă n-ar fi toate la fel și nu le-ar plăcea la toate: numai că una se stăpînește de teamă, alta de rușine, alta

[1] Pare să fie o aluzie răutăcioasă la poetul francez Clément Marot (1495—1544). Valet de cameră al Margaretei de Valois-Angoulême, Clément Marot i-a închinat acesteia o bună parte din opera sa.

fiindcă e păzită, iar alta din prostie. Iar de dragostea lor se bucură mai totdeauna cîte-un servitor sau cîte-un majordom, numai fiindcă se află la îndemînă.

ROSSO : Mai ciugulesc și pedagogii cîte una : căci neajungîndu-le copiii, frații și slujnicele stăpînelor lor, mai trag deseori clapa și bărbaților acestora.

ALVIGIA : Ha, ha, ha ! Ne-a văzut stăpînul.

SCENA A III-A

PARABOLANO, ROSSO *și* ALVIGIA

PARABOLANO : Fie binevenită perechea aceasta.

ROSSO : Femeia asta, stăpîne, vrea să vă pună cerul în palmă.

PARABOLANO : Ești doica îngerașului meu ?

ALVIGIA : Sînt sluga dumneavoastră și doica aceleia căreia îi sînteți și viață, și suflet, și inimă, și nădejde. Cu toate că dragostea pe care i-o port o să mă facă să ajung în iad...

PARABOLANO : De ce măicuță respectată ?

ALVIGIA : Fiindcă cinstea este comoara lumii : eu însă o doresc vie pe stăpîna și fetița mea, Livia, care, după cum vrea soarta ei cea bună (îmi place să spun astfel), mă trimite la domnia-voastră și vă roagă să-i faceți cinstea de-a primi să fiți iubit de ea : dar cine nu s-ar îndrăgosti oare de un domn atît de distins ?

PARABOLANO : În genunchi vreau să te ascult.

ALVIGIA : E prea mult, domnule.

PARABOLANO : Nu-mi fac decît datoria.

ROSSO : Ridicați-vă, căci, astăzi, fițele astea napolitane plictisesc pe oricine.

PARABOLANO : Vorbește mai departe, măicuță preacinstită.
ALVIGIA : Mi-e tare rușine să stau de vorbă cu un atît de mare învățat, îmbrăcată cu zdreanța asta de fustă.
PARABOLANO : Colanul ăsta îți va îngădui să-ți faci una nouă.
ROSSO : Nu ți-am spus că-i vine tot atît de ușor să dea o sută de scuzi cum îi vine și unui avocat să fure o mie ? *(Aparte :)* Ar jupui o ploșniță, ca să-i soarbă sîngele.
ALVIGIA : O arată chipul dumnealui.
ROSSO : Ne dă în fiecare an grămezi de haine. *(Aparte :)* Vai, de ne-ar plăti măcar simbria !
ALVIGIA : Halal stăpîn !
ROSSO : În sufrageria sa se mănîncă numai de dulce. *(Aparte :)* Murim de foame.
ALVIGIA : Asta spune totul.
ROSSO : Sîntem cu toții egalii săi. *(Aparte :)* Atît să mai răsufle el cît s-a uitat vreodată cu ochi buni la careva.
ALVIGIA : Apucătură de mare domn.
ROSSO : Ar vorbi pînă și cu papa pentru cel mai mărunt dintre servitorii săi. *(Aparte :)* N-ar pune o vorbă bună, nici dacă ne-ar vedea cu ștreangul de gît.
ALVIGIA : Nu e nevoie să mi-o juri.
ROSSO : Ne poartă o dragoste părintească. *(Aparte :)* Ne poartă, dimpotrivă, o ură de moarte.
ALVIGIA : Te cred.
PARABOLANO : Rosso îmi cunoaște firea.
ROSSO : Tocmai de-aceea vă și laud, iar dumneata, *madonna* Alvigia, dă-ți seama că fetița dumitale a avut mare noroc să se îndrăgostească tocmai de el și nu-ți închipui că binevoiește să o iubească pe alta afară de ea, deși jumătate din Roma aleargă după el.
ALVIGIA : Și nu vrea să se uite la nimeni ?
ROSSO : Nu, măicuță.
PARABOLANO : Nu spune asta, căci binecuvîntez soarta cea bună care-a făcut ca Livia să mă iubească.

ROSSO : Nu vă umiliți.
PARABOLANO : Spune-mi, scumpă *madonna*, în ce chip vorbește ea despre mine ?
ALVIGIA : Ca o adevărată împărăteasă.
PARABOLANO : Cu ce gesturi ?
ALVIGIA : Cu gesturi care l-ar abate de pe calea cea dreaptă și pe un schimnic.
PARABOLANO : Ce făgăduieli îmi face ?
ALVIGIA : Pline de măreție și generoase.
PARABOLANO : Crezi că se preface ?
ALVIGIA : Vai mie, cum să se prefacă ?
PARABOLANO : Iubește cumva pe-un altul ?
ALVIGIA : Vai, pe-un altul ? Îndură atîtea chinuri pentru dumneavoastră încît, dacă scapă de ele...
PARABOLANO : N-o să sufere niciodată din pricina mea.
ALVIGIA : Deie Domnul !
PARABOLANO : Ce face oare acum ?
ROSSO *(Aparte :)* Își face nevoia cea mică !
ALVIGIA : Blesteamă ziua, care ține parcă o mie de ani și nu se mai termină.
PARABOLANO : Ce-i pasă dacă ziua e lungă ?
ROSSO : Îi pasă, căci vrea ca la noapte să se afle împreună cu dumneavoastră, ca să scape de chinuri ori ca să moară.
PARABOLANO : E-adevărat ce spune Rosso ?
ALVIGIA : Așa e. Vrea să moară, dacă domnia-voastră nu-i faceți binele ăsta. Veniți înlăuntru, și-o să vă lămuresc toate, întru totul : așteaptă aici, Rosso, căci venim îndată înapoi.
PARABOLANO : Nu se poate. Intră dumneata, măicuță.
ALVIGIA : Vai de mine, stăpîne, nu mă jigniți făcîndu-mi cinstea asta : să intre domnia-voastră.
ROSSO : Fă-i domnului pe plac, bătrînico.
ALVIGIA : Cum vrei dumneata.

SCENA A IV-A

Messer MACO, *îmbrăcat ca hamal, și ROSSO*

MACO : Ce mă sfătuiți să fac ?
ROSSO : Să te duci să te spînzuri, hamal ticălos.
MACO : Pot din nou să răsuflu.
ROSSO : Îmi pare rău că nu crăpi.
MACO : Polițaiul mă caută pe nedrept.
ROSSO : Cu mutra asta ai putea fi căutat pe nedrept și de călău, nu numai de polițai.
MACO : Îl cunoști pe domnul Rapolano ?
ROSSO : Care Rapolano ?
MACO : Domnul ăla care mi-a trimis lampretele : nu mă recunoști ?
ROSSO : Dumneavoastră sînteți, *messer* Maco ?
MACO : Da, doamnă, am vrut să spun da, domnule.
ROSSO : Ce-nseamnă fuga asta prostească ?
MACCO : *Maestro* Andrea mă ducea la tîrfe, deghizat.
ROSSO : Ce mai calea-valea, toate mințile sieneze sînt din același aluat cu ale papilor și cu ale călugărilor.

SCENA A V-A

PARABOLANO, ROSSO, Messer MACO *și* ALVIGIA

PARABOLANO : Ce spui tu, Rosso ?
ROSSO : Spun că ăsta e domnul sienez al dumneavoastră și iese, precum îl vedeți, din mîinile trîntorului ăluia de *maestro* Andrea.
PARABOLANO : Pe viul Dumnezeu c-o să i-o plătesc.

ROSSO: Nu-i faceţi nici un rău, căci poliţaiul e un ticălos.

PARABOLANO: Rosso, însoţeşte-o pe măicuţa. Veniţi cu mine, *messer* Maco.

MACO: Domnule Rapolano, mă las în grija domniei-voastre.

SCENA A VI-A

ROSSO *şi* ALVIGIA

ROSSO: Bravo.

ALVIGIA: Vai de mine: ăsta e cel mai mare lăudăros!

ROSSO: Ha, ha, ha!

ALVIGIA: Ştii tu însă de ce mă minunez?

ROSSO: Eu unul nu.

ALVIGIA: Că el, care moare după Livia asta, poate să creadă că şi ea moare după el, deşi — ca să spun aşa — nu l-a văzut niciodată.

ROSSO: N-ar trebui să te miri de asta, fiindcă un astfel de stăpîn, fost camerist de trei parale, iar acum un om îmbătat de atîta măreţie, crede cu tărie că toată lumea îl iubeşte; iar dacă am putea privi în el, ne-am da seama că e supărat pe sine însuşi pentru că s-a îndrăgostit, părîndu-i-se că Livia ar fi datoare să alerge după el, întocmai cum îi dăm noi de înţeles.

ALVIGIA: Bietul prostănac! Eu una, drept să-ţi spun, vreau să duc de-aici încolo o viaţă evlavioasă, fiindcă mi-am făcut atîtea pofte încît pot zice: „lume, du-te cu Dumnezeu!“ Pe vremea mea, nici Lorenzina, nici Beatricicca, nici Angioletta din Napoli, nici Beatrice,

nici Mamița-face-mofturi, nici lungana de Imperia[1] nu erau vrednice să mă descalțe. Croiala hainelor, măștile, casele frumoase, luptele cu taurii, caii de călărie, zibelinele cu capul auriu, papagalii, maimuțele și zecile de cameriste și de slujnice erau fleacuri în ce mă privea: și domni, și monseniori, și ambasadori, cu duiumul. Ha, ha! Rîd, fiindcă ajunsesem să-i scot mitra unui episcop și s-o pun în capul unei slujnice a mea, ca să-mi bat joc de bietul om. Iar un negustor de zahăr ne-a lăsat lăzi întregi, așa că în casa mea, o bucată de vreme, fiecare mîncare era gătită cu zahăr. A dat apoi peste mine o boală, căreia nu i s-a aflat niciodată numele, cu toate că am îngrijit-o ca pe sfrinție, și, îmbătrînind din pricina atîtor leacuri, am început să țin camere cu chirie, vînzîndu-mi mai întîi inelele, veșmintele și toate lucrurile din tinerețe, după care am ajuns să spăl cămăși brodate. Pe urmă, m-am apucat să sfătuiesc fetele tinere să nu fie atît de nebune încît să vrea ca, ajunse la bătrînețe, să trebuiască să-și mustre trupul: mă înțelegi. Dar ce voiam să spun?

ROSSO: Vrei să spui că am fost călugăr, argat la han, cămătar, strîngător de dăjdii, catîrgiu, om al polițaiului, ocnaș, de nevoie, și morar, din dragoste, curier, codoș, vînzător de leacuri băbești, cerșetor, servitor la niște școlari, slujitor al unor curteni, și sînt grec: dă-mi partea mea din colan, iar în ce privește vorbitul tău cu subînțelesuri, ești o codoașă pe cinste.

ALVIGIA: Preafrumoasa mea cuvîntare n-a avut nici pic de răutate și voia doar să spună că deși duc cîțiva ani în spinare, n-am avut totuși niciodată de îndeplinit o treabă de acest soi.

---

[1] Sînt amintite aici cîteva dintre cele mai renumite curtezane de pe vremea lui Aretino.

ROSSO : Şi tocmai de aceea îmi eşti cu atît mai îndatorată cu cît povestea asta poate c-o să fie şi cea din urmă.

ALVIGIA : Şi de ce cea din urmă ? Nu cumva o să-mi pierd viaţa ?

ROSSO : Ascultă : spun cea din urmă, fiindcă femeile nu mai sînt de nici un folos la Curtea papală. Iar asta se întîmplă fiindcă, nemaiîngăduindu-se luarea unei neveste, fiecare îşi ia un bărbat : şi în felul acesta, îşi face şi cheful, dar nu calcă nici legile.

ALVIGIA : Curtea asta a ta e totuşi neobrăzată : şi vrei să vezi că spun adevărul ? dumneaei poartă mitră şi n-are nici o ruşine.

ROSSO : Lasă-n pace poveştile : ce mijloc ai pentru a-l face pe stăpînu-meu să-ţi dea crezare ?

ALVIGIA : Îmi lipsesc oare mijloacele ? Tare proastă mă crezi !

ROSSO : Spune-mi măcar unul.

ALVIGIA : Nevasta brutarului Arcolano e o muieruşcă de toată frumuseţea şi e trup şi suflet legată de mine. O să-i trimit vorbă să vină la noi acasă şi-o să i-o punem în pat pe întuneric.

ROSSO : S-a făcut.

ALVIGIA : Ştii tu însă cîte doamne nobile par dumnezeiesc de mîndre datorită veşmintelor brodate şi sulimanului şi totuşi nu fac nici cît o ceapă degerată ? Togna (nevasta brutarului de care-ţi vorbesc) are un trup atît de alb, atît de pietros, atît de tînăr şi atît de curat încît i-ar face cinste şi unei regine dacă l-ar avea.

ROSSO : Să zicem că Togna ar fi urîtă şi că n-ar fi bună de nimic : stăpînului tot un înger i-ar părea. Fiindcă stăpînii au mai puţin gust decît un mort ; beau totdeauna vinurile cele mai proaste şi mănîncă bucatele cele mai rele, luîndu-le drept foarte bune şi scumpe.

ALVIGIA : Ne-am înțeles : iată coliba noastră ; întoarce-te acum la stăpîn și adu-mi vestea că s-a hotărît, precum și la ce oră are de gînd să vină. Cît despre colan, o să-l împărțim prietenește.

SCENA A VII-A

VALERIO *și* FLAMMINIO

VALERIO : De o oră încoace te-a apucat o aiureală grozavă ; vezi-ți de slujbă, căci roadele nădejdiei în curteni se coc tocmai cînd nu te-ai aștepta.

FLAMMINIO : Cum s-ar putea oare ca nădejdea mea să dea roade pîrguite cînd n-are încă flori ? Și văzîndu-mi în oglindă barba albă, m-au podidit lacrimile din pricina unei mile adînci pe care am simțit-o față de mine însumi, căci n-am cu ce-mi ține zilele : vai mie, nenorocitul de mine ! pe cîți neghiobi, pe cîți servitori, pe cîți mîrlani și pe cîți lacomi îi știu a fi bogați, în vreme ce eu sînt sărac ? mă gîndesc, prin urmare, să mă duc să mor altundeva ; și mă doare sufletul că am venit aici tînăr și o să plec bătrîn ; am venit îmbrăcat și plec gol ; am venit mulțumit și plec deznădăjduit.

VALERIO : Dar cum rămîne cu cinstea ta ? Vrei cumva să dai de-azvîrlita cu timpul în care ai slujit cu atîta credință și cu atîta rîvnă ?

FLAMMINIO : Tocmai asta mă și interesează.

VALERIO : Stăpînul te iubește și, dacă s-ar ivi prilejul, ai vedea că nu te uită.

FLAMMINIO : Să mă țină minte, ai ? Dac-ar curge lapte pe Tibru, nu m-ar lăsa nici măcar să-mi înmoi degetul în el.

VALERIO : Prostii pe care ți le tot bagi în cap. Spune-mi, însă, unde-o să te duci ? În ce ținut ? la ce stăpîn ?
FLAMMINIO : Lumea e mare.
VALERIO : Era mare, altădată : acum e atît de mică încît cei virtuoși nu-și mai găsesc adăpost în ea. Și nu neg că la Curtea noastră treburile nu merg prea bine, dar, pînă la urmă, fiecare se descurcă și fiecare trăiește.
FLAMMINIO : Fie ce-o fi, eu unul vreau să plec.
VALERIO : Gîndește-te bine și hotărăște-te, căci nu mai e ca pe vremuri, de la un capăt al Italiei la celălalt : pe-atunci, fiecare ținut își avea ocrotitorii lui pentru oamenii de curte. La Napoli, regii, la Roma, Baroni-i, cum sînt acum Medici-i la Florența ; la Siena, Petrucci-i, la Bologna, Bentivogli-i, la Modena, Rangoni-i, și, mai ales, contele Guido, care era atît de bun încît îndatora orice minte luminată să se bucure de dărnicia lui ; iar cînd uita el s-o facă, avea grijă mărinimoasa *signora* Argentina, unica rază de modestie și rușine în veacul ăsta ticălos. [1]
FLAMMINIO : O știu cine este și, afară de virtuțile ei nobile, o venerez pentru înalta dragoste pe care i-o poartă nobilului suflet al regelui Francisc și nădăjduiesc s-o văd pe maiestatea-sa, cît de curînd, bucurîndu-se de fericirea aceea pe care, pentru meritele sale, i-o doresc o asemenea înaltă doamnă și întreaga lume.
VALERIO : Să revenim la discuția noastră. Unde-o să te duci ? La Ferrara, dar ce să faci acolo ? La Mantova, dar ce să spui acolo ? la Milano, dar ce să nădăjduiești acolo ? Ascultă-mă pe mine, că-ți vreau binele, și rămîi la Roma, căci, dacă n-ar fi decît pilda pe

---

[1] Sînt amintiți mai sus numai o mică parte din susținătorii lui Aretino. *Signora* Argentina Rangoni era soția contelui Guido : relațiile ei de dragoste cu regele Francisc I erau de domeniu public.

care Curtea o află în generozitatea lui Ippolito de Medici, adevărat liman unde și-au găsit adăpost atîția virtuoși, și încă tot ar trebui să se întoarcă frumoasele vremuri de altădată.

FLAMMINIO: O să mă duc poate la Veneția, unde am mai fost, și-o să-mi îmbogățesc sărăcia mea cu libertatea ei; căci barem acolo nu-i vine chef nici unui favorit și nici unei favorite să-i ucidă pe cei sărmani; fiindcă numai în Veneția dreptatea își ține balanța în cumpănă; numai acolo spaima de-a pierde bunăvoința unuia nu te silește să te închini altuia, care era un păduchios pînă mai ieri, iar cine se îndoiește de meritele Veneției, să ia seama la chipul în care cerul îi sporește faima: și nu încape îndoială că ea e orașul sfînt și raiul pe pămînt. Iar comoditatea gondolelor ei e o adevărată melodie a tihnei și a bunăstării[1]. Ce călărie? Călăria nu-i decît ruperea pantalonilor, deznădejdea servitorilor și spetirea trupului.

VALERIO: Vorbești frumos și, afară de asta, viețile sînt acolo mai sigure și mai lungi decît în alte părți, dar celui care trăiește în locul acela îi pare rău de vremea care se scurge.

FLAMMINIO: De ce?

VALERIO: Fiindcă lipsește conversația oamenilor virtuoși.

FLAMMINIO: Nu știi cum stau lucrurile. Acolo trăiesc cei virtuoși: noblețea omenească se află la Veneția, iar la Roma, pizma și grosolănia. Și-apoi, unde mai există un altul la fel de respectat ca *frà* Francesco Giorgi, întrupare vie a tuturor științelor? Și-i fericită Curtea aceea în care Domnul îi inspiră pe cei în stare să-i dea rangul ce i se cuvine pentru meritele ei.

---

[1] În ce-l privește, elogiul pe care îl face Veneției este mai mult decît îndreptățit: fusese singurul loc din Italia unde Aretino își aflase adăpost împotriva numeroșilor dușmani pe care izbutise să și-i facă.

Şi ce crezi de venerabilul Părinte Damiano, care sfarmă marmora amvoanelor cînd predică şi este un adevărat tălmăcitor al *Sfintei Scripturi?* N-ai auzit cum se vorbea ieri despre Gasparo Contarino, soarele şi viaţa Filozofiei şi al studiilor greceşti şi latineşti şi oglindă a bunătăţii şi-a educaţiei ?[1]

VALERIO : Am cunoscut-o pe magnificenţa-sa în Bologna, ca ambasador pe lîngă Împărat. Am auzit vorbindu-se despre cei doi preoţi prearespectaţi, iar pe Giorgi l-am văzut aici la Roma.

FLAMMINIO : Şi cine oare n-ar trebui să plece la drum anume ca să-l vadă pe vrednicul Giambatista Memo, cel care a reînviat ştiinţele matematice şi e un adevărat om de ştiinţă ?

VALERIO : Îl ştiu, căci i s-a dus vestea.

FLAMMINIO : Tot fiindcă e vestit îl ştii şi pe Bevazzano, căci a fost odinioară o lumină printre învăţaţii din Roma şi sînt sigur că îţi sună în urechi numele vrednicului de cinste Capello. Dar unde-l mai pui pe marele Trifon Gabrielli, de la a cărui judecată au de învăţat şi natura, şi arta ? Şi aud că printre celelalte minţi luminate se află Girolamo Quirini, care-i numai înţelepciune şi numai graţie şi care uimeşte lumea imitîndu-l pe divinul *messer* Vincenzio, unchiul său, cel ce şi-a cinstit patria prin viaţa pe care a dus-o, şi Roma, prin moarte ; şi, la fel cu el, Girolamo Molino, cel îndrăgit de muze. Şi cine nu s-ar înveseli auzind plăcutele scorneli ale lui Lorenzo Viniero ? Cît de plăcută este o discuţie cu Luigi Quirini, cel care, după onorurile de care s-a bucurat în armată, s-a împodobit cu cele ale

---

[1] Aretino foloseşte întreagă această scenă pentru a elogia toate personalităţile mai de seamă (nobili, prelaţi şi literaţi) ale Veneţiei epocii sale. Teama de a nu îngreuna şi mai mult lectura unei piese de teatru şi faptul că aproape nici una dintre aceste personalităţi nu mai este cunoscută astăzi ne-au îndemnat să renunţăm la a da cîte o notă în legătură cu fiecare dintre ele.

legilor! Iar Eurialo di Ascoli al nostru mi-a spus că în Veneţia trăieşte Francesco Salamone, care, cînd cîntă din liră, îl face să se ruşineze pe însuşi Orfeu.

VALERIO: Am auzit vorbindu-se de el.

FLAMMMINIO: Îmi spune Molza cel cumsecade că mai trăiesc acolo Luigi Priuli şi Marco Antonio Soranzo, doi tineri minunaţi, care încă nu au atins culmile învăţăturii, dar doresc să ştie tot. Şi cine se măsoară, în ce priveşte curtenia, virtutea şi judecata, cu monseniorul Valerio, gentilom desăvîrşit, şi cu monseniorul Brevio?

VALERIO: Sînt bine cunoscuţi la Roma.

FLAMMMINIO: În Veneţia, prin urmare, există îndeletniciri virtuoase şi distracţii plăcute, dar uimitor era să-l fi auzit pe preamăritul Andrea Navagiero, pe ale cărui urme calcă bunul Bernardo; şi îl uitasem pe Maffio Leone, un nou Demostene, un nou Cicero; ca să nu mai vorbesc de o mie de alte minţi nobile, care dau strălucire veacului nostru, cum, de pildă, îi dă strălucire Egnazio, singurul sprijin de astăzi al elocvenţei latine. Să nu-ţi închipui că există şi-n Roma un *messer* Giovanni da Legge, cavaler şi conte de Santa Croce, care — printr-o înţeleaptă dărnicie — a dovedit, în Bologna, strălucita generozitate a sufletului său.

VALERIO: În cele din urmă, dacă lăsăm de-o parte Academia Medici, aici, în Roma, trăim laolaltă cu o turmă de nemîncaţi şi de linge blide.

FLAMMMINIO: E mai adevărat decît ne închipuim. Şi, pentru deplina ta lămurire, spune nobilul Firenzuola că în Veneţia se află un anume Francesco Berettai, mai iscusit la improvizaţii decît toţi poeţii aceştia ai noştri, care-l asurzesc pe Pasquino cu versurile lor bine gîndite. Să lăsăm însă la o parte filozofii şi poeţii. Unde domneşte oare pacea, dacă nu în Veneţia? Unde afli oare iubirea, dacă nu în Veneţia? Şi unde găsim belşugul şi mila, dacă nu în Veneţia? Iar că astfel stau lucrurile, o dovedeşte faptul că pentru

mîntuirea sufletului său, acel om, care-i cu totul altfel decît preoţii, acea imagine a sfinţeniei, acel părinte al umilinţei, adevărată pildă pentru călugării de treabă, vreau să spun episcopul de Chieti, însoţit de mica lui ceată şi îndemnat de ura lui faţă de Roma, s-a îndreptat spre Veneţia, dispreţuind traiul acesta murdar pe care-l ducem noi. M-am aflat acolo în timpul a două carnavale şi am rămas uimit de alaiurile academiei Ciorapului şi de uluitoarele serbări pe care le-au dat mărinimoşii Reali, amabilii Floridi şi preacinstiţii Cortesi.[1] Şi mi-am ieşit din fire văzînd atîţia părinţi ai Patriei, atîţia străluciţi senatori, atîţia slăviţi procuratori, atîţia doctori şi cavaleri, atîta nobilime, atîta tinereţe şi atîta bogăţie. Am mai văzut şi o scrisoare către regele preacreştin, în care se spune că atunci cînd cu adevărat preastrălucitul principe Andrea Gritti[2], împreună cu atotputernica *Signoria*, pentru a cinsti pe moştenitorul Franţei şi pe ducesa de Ferrara, s-au urcat pe Bucentaur, acesta a fost cît pe-aci să se scufunde, atît de mult îngreunîndu-l mintea lor. Iar faptele săvîrşite de vitezele trupe ale comandantului suprem, ducele de Urbino[3], vor trăi în vecii vecilor în scrierile dumnezeescului monsenior Bembo. Şi să nu crezi că seniorii, care, în numele principilor lor, duc tratative cu preabunul şi dreptul Senat veneţian, ar fi cumva mai puţin politicoşi şi mai puţin virtuoşi decît cei care se află aici la noi, ca ambasadori pe lîngă preafericirea-sa. Se află acolo prearespectatul Legat, monseniorul Aleandro[4], şi ar fi bine pentru faima clerului dacă şi ceilalţi prelaţi ar lua pildă de la ştiinţa şi de la credinţa lui. Cum de-l trec

---

[1] *I Reali, I. Floridi* şi *I. Cortesi* erau numele altor academii ori asociaţii aristocratice şi literare.

[2] Doge al Veneţiei, între 1523 şi 1538.

[3] Francesco Maria della Rovere.

[4] Girolamo Aleandro, episcop de Brindisi şi nunţiu papal pe lîngă Carol al V-lea, în 1520. Numit cardinal în 1538.

însă cu vederea pe *don* Lopes [1], credincios păzitor al tainelor şi al treburilor preafericitului împărat Carol al cincilea, sprijinul credinţei creştine ?

VALERIO : Vorbeşti cumva despre *don* Soria, în a cărui bunătate curtenitoare şi-au aflat sprijin nădejdiile lui Pietro Aretino ?

FLAMMINIO : Vorbesc despre noul Ulisse.

VALERIO : Mă înclin la auzul numelui său şi astfel se şi cade, fiind el ocrotitorul oricărui om talentat.

FLAMMINIO : Vorbeşte cu vrednicul şi credinciosul Giangioacchino şi cu toţi oamenii cu mintea luminată, care au ajuns prin părţile acelea şi vei afla meritele prea învăţatului monsenior di Selva, episcop de Lavaur, care, după deprinderi şi după purtări, se cunoaşte a fi un slujitor al marelui rege Francisc şi care, aflat acolo ca ambasador al acestuia, uimeşte pe oricine prin cuminţenia şi modestia sa. Ia aminte apoi la seriozitatea necurmată şi la politeţea binevoitoare a protonotarului Casale, pildă de adevărată generozitate, ale cărui merite faţă de regele său ar fi slab răsplătite cu jumătate din Anglia. Jur pe Dumnezeu, Valerio, că omul pe care strălucitul duce de Urbino îl ţine acolo în locul său este în stare să conducă treburile a două lumi şi este cu adevărat vrednic de bunăvoinţa stăpînului său. Şi ce personalitate este — tot acolo — Visconti, cînd e vorba de treburile ducelui său de Milano ? Trec peste meritele lui Benedetto Agnello, aflat la Veneţia ca trimis al marelui duce de Mantova. Tot astfel, peste cele ale admirabilului Gian Jacopo Tebaldo, care, prin bunătatea lui, face să devină bună întreagă Ferrara : vai ce bătrîn cumsecade, ce om credincios. E văr, mi se pare, cu *messer* Antonio Tebaldeo al nostru, cel care singur — cum spune stăpînul — va uimi lumea prin scrierile sale,

---

[1] Lope di Soria, ambasadorul împăratului Carol al V-lea la Veneţia.

întocmai ca și Pollio Aretino cu *Triumfurile sacre*, pe care le va da în curînd la lumină.

VALERIO : Mi-ai închis, într-adevăr, gura.

FLAMMINIO : Am trecut peste mulțimea pictorilor și sculptorilor care se află acolo, împreună cu bunul *messer* Simon Bianco [1], și peste cea pe care unicul Luigi Caorlini [2] a dus-o cu el la Constantinopol, de unde tocmai s-a înapoiat strălucitul Marco di Niccolò, în al cărui suflet se află tot atîta măreție cîtă e și în sufletul regilor, și tocmai de aceea înălțimea-sa *signor* Luigi Gritti [3] l-a îndrăgit ca pe nimeni altul, acordîndu-i întreaga sa bunăvoință ; și n-au decît să crape oamenii de rînd și răutăcioșii, dar tot acolo se mai află gloriosul, minunatul și marele Tiziano [4], al cărui colorit respiră aidoma cărnii, căreia îi simți pulsul și răsuflarea. Iar uimitorul Michelangelo a lăudat uimit portretul ducelui de Ferrara, pe care însuși Împăratul l-a luat să-l aibă lîngă el. Iată-l pe Pordenone [5], ale cărui opere te fac să te întrebi dacă natura îi dă relief artei, ori arta naturii. Și nu neg că Marcantonio [6] n-ar fi unic în gravura cu dălțița, dar Gianiacobo Caralio Veronese, ucenicul său, nu numai că l-a ajuns, dar l-a și întrecut, precum arată lucrările gravate de el în aramă. Și știu sigur

---

[1] Sculptor florentin.

[2] Aurar venețian.

[3] Aventurier venețian, fiu natural al dogelui Andrea Gritti, cunoscut mai ales prin activitatea politică pe care a desfășurat-o în Ungaria, între anii 1529 și 1535 (anul morții sale.)

[4] *Tiziano Vecellio* (1477—1576), pictor celebru, șeful școlii venețiene, fără rival în ce privește vigoarea desenului, armonia și bogăția coloritului.

[5] *Giovanni Antonio Licinio Regillo*, zis și *Pordenone* (1484 — 1540), elev al lui Giorgione, rivalul lui Tizian. A murit otrăvit.

[6] *Marcantonio Raimondi* (1475—1530), cunoscut gravor italian, născut la Bologna. A fost gravorul preferat al lui Rafael.

că vestitul Matteo del Nasar[1], drag regelui Franței, și atît de merituosul Giovanni da Castel Bolognese[2], privesc drept o minune lucrările în cristal, în piatră și în oțel ale lui Luigi Anichini, care locuiește tot în Veneția. Și se mai află tot acolo talentatul forlinez Francesco Marcolini, minte în plină înflorire. Se află, de asemeni, bunul Serlio[3], arhitect bolognez, și *messer* Francesco Alunno, divin născocitor al literelor tuturor limbilor de pe lume. Și ce să mai vorbim? Vrednicul Jacobo Sansovino[4] a schimbat Roma cu Veneția și a făcut un lucru înțeleptesc: fiindcă, după cum spune marele Adriano, părintele muzicii, Veneția este „Arca lui Noe".

VALERIO: Te cred, și, ca să cred ce spui, crede și tu ce-o să-ți spun eu.

FLAMMINIO: Dă-i drumul.

VALERIO: O să-ți spun, sărind de la una la alta, fără nici o noimă, că sărăcia ta se trage din prea puținul respect pe care l-ai arătat întotdeauna față de Curte. Criticarea a ceea ce gîndește și a ceea ce întreprinde ea îți dăunează și-ți va dăuna veșnic.

FLAMMINIO: Prefer ca spusul adevărului să-mi aducă nu știu ce pagube, decît ca spusul minciunilor să-mi fie de vreun folos.

VALERIO: Tocmai spunerea adevărului este ceea ce nu le place domnilor, care nu au în ochi alt spin mai supărător decît mania ta de a spune adevărul. Cînd e vorba de cei mari trebuie să spui că răul pe care îl fac e bine, iar criticarea lor este tot atît de pri-

---

[1] Matteo del Nazaro era fiul unui cismar din Verona și studiase atît gravura cît și muzica. Foarte prețuit de Francisc I, care i-a încredințat conducerea Monetăriei Franței.

[2] Gravor (1495—1550).

[3] *Sebastiano Serlio* (1475—1554), cunoscut ca autor al unui tratat intitulat *l'Architettura*.

[4] *Iacopo Tatti*, poreclit *del Sansovino* (1486—1570), unul dintre marii sculptori și arhitecți ai Renașterii, născut la Florența.

mejdioasă şi de păgubitoare pe cît este de folositoare şi de sigură lăudarea lor. Lor le este îngăduit să facă orice, în vreme ce nouă nu ne este îngăduit să spunem orice, şi i se cuvine lui Dumnezeu să îndrepte fărădelegile lor, iar nu nouă. Stai liniştit o clipă şi să vorbim fără patimă : ţi se pare c-ai făcut bine vorbind Curtea de rău aşa cum ai vorbit-o ?

FLAMMINIO : Dar ce-am spus despre ea ?

VALERIO : N-ai făcut-o decît eretică, sperjură, trădătoare, neruşinată şi necinstită. Şi-a ajuns în gura norodului numai datorită vorbelor tale.

FLAMMINIO : Dar şi meritelor sale.

VALERIO : Fii totuşi atent, cu toate că pălăvrăgeala ta despre Curte n-ar însemna mare lucru, de vreme ce Pasquino a vorbit şi el tot timpul despre ea şi va vorbi veşnic. Te-ai agăţat însă de puterea lumească şi, tot sporovăind, ba despre lovituri de cravaşă, ba despre lacrimi, ba despre credinţă, ba despre privilegii — de parc-ai fi făcut tu ducii, cu picioarele — ai ajuns să vorbeşti despre toate astea în aşa fel încît nu crezi şi tu c-ar trebui să-ţi fie ruşine de ceea ce spui ?

FLAMMINIO : De ce să-mi fie ruşine să vorbesc despre lucruri pe care ei nu se ruşinează să le facă ?

VALERIO : Fiindcă domnii sînt domni.

FLAMMINIO : Dacă domnii sînt domni, atunci şi oamenii sînt oameni ; celor dintîi le face plăcere să-i vadă murind de foame pe cei ce-i slujesc, iar bucuria lor e tot atît de mare cît şi suferinţa celor talentaţi. Şi, spre şi mai mare ruşine, numai ce-i vezi năpustindu-se ba asupra unui slujitor tînăr, ba asupra unui codoş, ba asupra unui amărît de încornorat ; iar eu mă bucur, proslăvindu-le ticăloşiile. Şi n-o să tac decît atunci cînd doi dintre ei vor imita bunătatea şi dărnicia regelui Franţei.

VALERIO : De ce oare ?

FLAMMINIO : Fiindcă mai curînd o să văd Curtea cinstită și modestă, decît să se găsească doi asemenea stăpîni ; și, ca să-mi deschid inima în fața ta, o să-ți spun că, fiind deprins să slujesc de atîta amar de ani, nu pot să stau degeaba și m-am hotărît să plec la curtea maiestății-sale. Căci, și dacă n-aș avea altceva de văzut decît atîția seniori, atîția căpitani și atîția oameni de talent, tot mi-ar face plăcere să trăiesc, întrucît fastul, veselia și generozitatea de-acolo îl mîngîie pe fiecare, la fel cum pe orice om îl duc la deznădejde sărăcia, tristețea și slugărnicia acestei Curți și aud că fermecătoarea bunătate a regelui preacreștin este atît de mare încît îl face pe fiecare să îl adore întocmai cum răutăcioasa grosolănie a oricărui alt senior îl împinge pe oricine să îl urască.

VALERIO : Nu se poate spune că lucrurile n-ar sta încă și mai rău decît spui tu. Și nu există pe lume decît un singur rege al Franței ; iar farmecul lui este uriaș, de vreme ce pînă și cel care nu l-a văzut niciodată îi rostește numele, îl proslăvește, îl respectă și îl adoră.

FLAMMINIO : Tocmai de aceea vreau să scap de tot răul de-aici, ca să mă duc să-l slujesc ; și — ca s-o știi — află că am primit scrisori de la fostul său ambasador în Veneția, monseniorul de Baif [1], tezaur de literatură aleasă, care mă asigură că voi intra în slujba maiestății-sale ; iar dacă nu aveam asta, plecam la Constantinopole, ca să-l slujesc pe domnul Alvigi Gritti [2], în care s-a adunat toată omenia fugită din sufletele stăpînilor de rînd, principi numai cu numele, lîngă care s-ar fi dus și Pietro Aretino, dacă regele Francisc nu

[1] Tatăl poetului francez Antoine de Baïf (1532—1589).
[2] Luigi Gritti (vezi nota 3, pag. 90).

l-ar fi legat cu lanțuri de aur [1] și dacă mărinimosul Antonio da Leva nu l-ar fi îmbogățit cu pensii și cupe de aur.

VALERIO : Am auzit și de rege și de darul pe care i l-a făcut *signor* Antonio, făuritorul tuturor biruințelor împăratului. Dar, dacă tot ești hotărît să pleci, așteaptă barem plecarea sanctității-sale la Marsilia [1].

FLAMMINIO : Aș aștepta în zadar.

VALERIO : Nu crezi oare c-o să se ducă ?

FLAMMINIO : Cred numai în Cristos.

VALERIO : Ce încăpățînat ! Toată lumea se pregătește de plecare, iar tu îți bați joc.

FLAMMINIO : Dacă se duce papa acolo, o să-ncep să cred fie că se-apropie lumea de prăpăd, fie că s-a hotărît el să se facă om de treabă.

VALERIO : Și de ce te îndoiești ?

FLAMMINIO : Fiindcă dacă e-adevărat, sînt gata să intru la țesălatul cailor Curții și să mă socot fericit. Fiindcă dacă sanctitatea-sa se unește cu regele, o să scăpăm și noi de păduchi ; iar dac-o să ne ducem și la Marsilia tot atît de gătiți cum am fost și cînd ne-am dus la Bologna, parcă văd c-o să fim obiectul de batjocură al curtenilor francezi, al căror fast la mîncare și la îmbrăcăminte întrece cu mult sărăcia de pe la noi și dacă pompa cardinalului dei Medici n-ar acoperi totul, am semăna cu o ceată de negustori faliți.

VALERIO : Taci. Iese stăpînul din casă. Haidem unde știi tu, și o să-ți spun acolo cum se poate pleca onorabil de la Curte.

---

[1] Aluzie la un colan de aur, dăruit lui Aretino de către regele Francisc I.

[2] Este vorba de vizita pe care papa Paul al III-lea a făcut-o la Marsilia, în 1533, pentru a se întîlni cu regele Francisc I al Franței.

SCENA a VIII-a

PARABOLANO *şi* ROSSO

PARABOLANO : Te-am văzut intrînd prin uşa grădinii; ce spune *madonna* Alvigia ?

ROSSO : Este uimită de educaţia dumneavoastră frumoasă, de bunăvoinţa şi de dărnicia dumneavoastră, şi vrea să vă întoarcă binele făcut. Nu se poate spune că domnia-voastră i-ar fi făcut daruri unei fiinţe nerecunoscătoare.

PARABOLANO : Nu înseamnă nimic pe lîngă ce-o să-i fac.

ROSSO : Prietena va veni la ea acasă la ora şapte şi-un sfert. Să ştiţi însă că e atît de ruşinoasă încît a cerut îngăduinţa să se iubească cu domnia-voastră pe întuneric, dar fiţi fără grijă, căci în curînd o s-o facă şi pe lumină.

PARABOLANO : Sigur că refuză să fie văzută de mine, care nu sînt vrednic s-o văd.

ROSSO : Nu-i deloc adevărat. Toate femeile fac mofturi la început, dar pe urmă, lăsînd de-o parte ruşinoasa lor sfiiciune, s-ar duce şi-n piaţa Sfîntului Petru să-şi împlinească poftele.

PARABOLANO : Crezi c-o face din timiditate ?

ROSSO : Fără îndoială. Dar dumneavoastră ce credeţi ?

PARABOLANO : Că e plăcut să iubeşti şi să fii iubit.

ROSSO : Cappa spunea că numai cîrciuma e plăcută.

PARABOLANO : Ştiu că Livia o să fie plăcută.

ROSSO : Simple închipuiri : în ce mă priveşte, pun mai mult preţ pe un pahar de vin grecesc, decît pe Angela Grecoaica.

PARABOLANO : Dacă te-ai înfrupta din ambrozia care picură din gurile îndrăgostiţilor, vinurile ţi s-ar părea amare.

ROSSO : Luați seama că eu unul sînt neprihănit : n-am gustat din plăcerile astea și nu știu ce vreți să spuneți.

PARABOLANO : Și nici ce gust aparte au femeile nobile.

ROSSO : E-adevărat, căci nu-și fac nevoile la fel cu celelalte.

PARABOLANO : E o nebunie să vorbești astfel.

ROSSO : E-o nebunie să vorbești astfel. Dar stați puțin ; aici vă vreau : nu dumneavoastră obișnuiți să spuneți că dulceața ce picură din gurile deprinse să vorbească frumos o întrece pe cea a strugurilor, pe cea a smochinelor și pe cea a stafidelor ?

PARABOLANO : Ba da, într-un anume fel.

ROSSO : Vai cît mă dau în vînt după sonetele acelea ale lui Pasquino.

PARABOLANO : Nu știam că-ți plac poeziile.

ROSSO : Cum de nu ? Aflați că, dacă învățam, ajungeam ori filozof, ori ceaprazar.

PARABOLANO : Ha, ha, ha !

ROSSO : Pe vremea cînd îl slujeam pe Antonio Lelio Romano, îmi pierdeam vremea citind lucrările pe care le compunea întru lauda cardinalilor și știu pe de rost o mulțime. Vai, sînt dumnezeești și-i sînt îndatorat lui Barbieraccio, care spune că n-ar fi deloc greșit ca în fiecare dimineață, între *Epistolă* și *Evanghelie*, să se citească și două dintre ele.

PARABOLANO : Cît ar fi de frumos !

ROSSO : Ce credeți de versul acesta care spune :

Dar n-are papa Leon atît de multe rude ?

PARABOLANO : Grozav.

ROSSO : Ori de celălalt :

De vreme ce chiar Constantin
De rușine ca să scape, a dat daruri ?

PARABOLANO : Plin de istețime.

ROSSO : *Dacă papa e călugăr, sfîntul Petru-i bucătar.*

PARABOLANO : Ha, ha, ha !

ROSSO : *Frumoasă și bună cum ești, îți place, coană Biserică, să te măriți legitim cu hermina?*
PARABOLANO : Grozav !
ROSSO : *Ați vrea voi, cardinali, să fiți ca noi. Dar noi ca voi, pentru nimic în lume nu am vrea.*
PARABOLANO : Întru totul adevărat.
ROSSO : O să le caut pe-alea care i-au fost făcute maestrului Pasquino anul ăsta, căci trebuie să fie printre ele mii de lucruri frumoase.
PARABOLANO : Pe legea mea, Rosso, că ești un om de treabă.
ROSSO : Cine n-o știe ?
PARABOLANO : Și-acum să nu mai pierdem vremea : hai sus, în casă, căci vreau să-i duci babei porunci.

SCENA A IX-A

Maestro ANDREA *și* Messer MACO

ANDREA : Ați dat bir cu fugiții, și nu trebuia, iar *signor* Parabolano, care, din dragoste pentru dumneavoastră, v-a trimis înapoi acasă cu escortă, m-a adus în stare să încing o încăierare ca la Napoli.
MACO : Domnul Glumici. Spune-mi acum, *maestro*, pe ce cale se vine pe lume ?
ANDREA : Printr-o gaură.
MACO : Largă sau strîmtă ?
ANDREA : Largă cît un cuptor.
MACO : Și de ce vine omul pe lume ?
ANDREA : Ca să trăiască.
MACO : Și de ce să trăiască ?
ANDREA : Ca să mănînce și ca să bea.
MACO : Prin urmare, eu unul o să trăiesc fiindcă mănînc ca un lup și beau ca un cal : „da“, „pe legea mea“,

„jur în fața lui Dumnezeu", „sărut mîinile". Dar ce face omul după ce-a trăit ?

ANDREA : Moare în gaură, ca păianjenii.

MACO : Nu sîntem noi toți copiii lui Andare și ai Anderei [1] ?

ANDREA : Sîntem cu toții copiii lui Adam şi-ai Evei, prostănacule, neghiobule cu caş la gură şi nesăratule.

MACO : Cred c-ar fi bine să mă fi turnat curtean cu ajutorul unor tipare : am visat asta azi-noapte şi mi-a spus-o şi Grillo.

ANDREA : Vorbiți mai bine ca un rac, iar ăsta are două guri. Și afle domnia-voastră că şi tunurile, şi clopotele, și turnurile se fac tot cu tipare.

MACO : Eu unul credeam că tunurile se nasc, așa cum s-au născut cele din Siena.

ANDREA : Sînteți în mare greșeală.

MACO : O să ies bine ?

ANDREA : Grozav.

MACO : De ce ?

ANDREA : Fiindcă e mai puțin obositor să faci un om, decît să faci un tun : dar, să ne grăbim, de vreme ce sînteți atît de bine dispus.

MACO : Apucați-vă de treabă, căci, ori sînt băgat în tipare astăzi, ori o să crăp.

SCENA A X-A

ALVIGIA *și* ROSSO

ALVIGIA : Sînt mai ocupată decît o pereche tînără în noaptea nunții. Fiecare vrea ori alifii, ori prafuri de lepădat, ori să-mi dea vreo scrisoare, ori să-mi spună

---

[1] Stîlcirea numelor cunoscutelor personaje biblice Adam şi Eva.

vreo vorbă, ori să-mi ceară vreun farmec, ori cine știe ce altceva, iar Rosso trebuie să mă caute. Nu spuneam eu ?

ROSSO : Ce noroc să te găsesc aici !

ALVIGIA : Sînt măgărița comunei.

ROSSO : Lasă fleacurile alelalte în pace și caută ca stăpînul să se joace în noaptea asta cu varga.

ALVIGIA : După ce schimb cîteva vorbe cu duhovnicul meu, vin la tine ; ai grijă să te găsesc tot aici.

ROSSO : O să mă găsești ori aici, ori în preajma palatului stăpînului meu : dar ce călugăr e ăla de colo ?

ALVIGIA : Chiar ăla pe care-l caut, așa că șterge-o de-aici.

SCENA A XI-A

STAREȚUL *de la Araceli și* ALVIGIA

STAREȚUL : *Oves et boves universas ; insuper et pecora campi* [1].

ALVIGIA : Veșnic cufundat în rugăciuni.

STAREȚUL : Nu mă omor totuși cu firea, căci nu sînt dintre cei grăbiți în legătură cu mersul în paradis, unde, dacă n-o să mă duc astăzi, o să mă duc mîine, fiind el atît de mare încît avem loc toți, har Domnului.

ALVIGIA : Cred, deși mă bate gîndul că nu-i așa : atîta lume s-a dus și vrea să se ducă acolo, și mi se pare că pînă și în Coliseu [2] se stă cam înghesuit cînd sînt

---

[1] Oile și toți boii, pe deasupra și turmele cîmpului (lat.) (*Psalmi* VIII, 7—8).

[2] Amfiteatru uriaș, destinat luptelor de gladiatori, a cărui construcție a fost începută de împăratul Vespasian și a fost terminată de Titus (către anul 80 e.n.). În epoca Renașterii aveau loc aici spectacole cu piese religioase.

înfățișate patimile, deși nu se află acolo chiar toată lumea de pe pămînt.

STAREȚUL : Să nu te miri de una ca asta. Fiindcă sufletele (sînt ca minciunile, ia seama) nu ocupă loc.

ALVIGIA : Nu pricep.

STAREȚUL : *Exempli gratia*[1]. Te afli într-o odăiță strîmtă, bine zăvorîtă pe dinăuntru : vei spune că elefantul și-a făcut testamentul înaintea morții : nu-i asta o minciună sfruntată ?

ALVIGIA : Ba da, părinte.

STAREȚUL : *Tamen*[2], în ce-o privește, odăița nu se va umple nici măcar cu alte o mie de minciuni, pe care le-ai mai spune tot acolo, după asta, iar sufletele din paradis nu ocupă deci nici un loc, întocmai cum *etiam*[3] minciunile nu încurcă pe nimeni. Iar, la urma urmelor, în paradis ar încăpea două lumi.

ALVIGIA : E totuși mare lucru să cunoști *Scriptura*. Iar acum, părinte duhovnic, aș vrea să aflu de la sfinția-voastră două lucruri : mai întîi, dacă îndrumătoarea mea o să se ducă undeva unde să-și afle mîntuirea ; apoi, dacă turcii vin sau nu ?

STAREȚUL : Cît despre cel dintî, îndrumătoarea ta va sta douăzeci și cinci de zile în purgatoriu, *circum circa*[4], iar apoi se va duce pentru cinci sau șase zile în limb, după care *dextram Patris, celi celorum*[5].

ALVIGIA : S-a spus însă că nu, și că e pierdută.

STAREȚUL : N-aș ști oare și eu ?

ALVIGIA : Limbi înveninate !

STAREȚUL : Cît despre venirea turcilor, nu e nimic adevărat. Și chiar dac-ar veni, ce-ți pasă ție ?

---

[1] De exemplu (lat.).
[2] Totuși (lat.).
[3] La fel (lat.).
[4] Aproximativ (lat.).
[5] La dreapta Tatălui, în ceruri (lat.).

ALVIGIA : Ce-mi pasă mie ? Cu trasul ăla în țeapă nu mă împac în nici un chip : vi se pare oare o glumă să tragi bietele femei în țeapă ? Și-mi pierd orice nădejde, căci se pare că preoților noștri le e drag să fie trași în țeapă.

STAREȚUL : De unde vezi tu asta ?

ALVIGIA : Fiindcă nu iau nici o măsură cînd se spune : uite-l, uite-l, vine turcul.

STAREȚUL : Flecăreli și prostii. Iar acuma, du-te cu Dumnezeu ; trebuie să plec imediat cu diligența, în legătură cu o înțelegere pe care o pun la cale în Verucchio, pentru ca partidul contelui Gian Maria Giudeo, muzicianul, să fie făcut harcea-parcea ; iar cu ajutorul unei spovedanii pe care-am dezvăluit-o, o să-l fac să fie jupuit de viu : pace ție.

SCENA A XII-A

ALVIGIA, *singură*

Dumnezeu să vă însoțească. La urma urmelor, călugării ăștia își vîră nasul pretutindeni și nu par oare sfinți, cu toată fățărnicia lor ? Și cine nu i-ar crede, cu picioarele lor roase de saboți și cu funia care le încinge mijlocul, și cine n-ar da crezare vorbulițelor lor ? Numai că cel care vrea să se mîntuie — ca îndrumătoarea mea, de pildă — trebuie să aibă multe virtuți, iar dacă mă gîndesc bine, îmi convine mai mult ca ea să fie arsă, decît să nu fie. Fiindcă o să fie și dincolo tot o codoașă grozavă, întocmai cum a fost și pe-aici. Iată acum și drumul pe care pot să-l găsesc pe Rosso.

SCENA A XIII-A

GRILLO, *singur*

Am nevoie să-l găsesc pe *maestro* Mercurio, fîrtatul cel mai grozav și cel mai hîtru din Roma, fiindcă *maestro* Andrea l-a făcut pe *messer* Maco să creadă că acesta ar fi medicul în seama căruia sînt date tiparele cu care sînt făcuți curtenii : iată-l însă că vine, pe legea mea.

SCENA A XIV-A

Maestro MERCURIO *și* GRILLO

MERCURIO : Ce s-a întîmplat ?

GRILLO : Șotii : s-a ivit un ditamai nătărăul din Siena, care ține morțiș s-ajungă cardinal, iar *maestro* Andrea l-a făcut să creadă că dumneavoastră sînteți medic supraveghetor al tiparelor.

MERCURIO : Nu-mi mai spune nimic altceva, căci un servitor al lui, care-și caută stăpîn, fiindcă s-a supărat, mi-a spus totul mai adineauri.

GRILLO : Ha, ha, ha !

MERCURIO : Vreau să-l băgăm într-unul din cazanele alea mari, în care se ține apa ; mai înainte, o să-l pun însă să înghită niște hapuri.

GRILLO : Ha, ha, ha ! Haide repede, căci *messer* Priapo și *maestro* Andrea ne-așteaptă.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I-A

Maestro ANDREA, Messer MACO, Maestro MERCURIO *medicul* *și* GRILLO

ANDREA : N-avem nimic de zis în privința prețului, iar *messere*, îndrăzneț ca un adevărat sienez, va face pe dracu-n patru să ia pilulele.

MACO : O să am mare grijă, mare grijă.

MERCURIO : *Pilularum Romanae Curiae sunt dulciora*[1].

GRILLO : Glumește cu sfinții și lasă slugile în pace[2].

MACO : De ce spui asta ?

GRILLO : N-auziți că medicul înjură ca un jucător de cărți ?

MACO : Vorbește latinește, dobitocule. Aveți grije de mine, *domine mi*[3].

MERCURIO : *Dico vobis dulciora sunt Curiae pilularum.*

MACO : *Nego istam*[4].

MERCURIO : *A progressus herbis, et in verbis sic inquit totiens quotiens aliquo cortigianos diventare volunt pilularum accipere necesitatis est*[5].

MACO : Petrarca nu spune *cortigianos*.

ANDREA : O spune în mii de locuri.

---

[1] Îți spun că hapurile curții papale sînt dulci (lat.).

[2] Inversarea proverbului : *Scherza coi fanti e lascia stare i santi (Glumește cu slugile și lasă sfinții în pace).*

[3] Stăpîne (lat.).

[4] Neg aceasta (lat.).

[5] Priceput și la ierburi și la vorbe, spune că toți cei care vor să ajungă curteni sînt datori să ia hapuri (lat.).

MACO: E-adevărat: Petrarca o spune în sonetul acela:

Atît de firav firul este[1].

ANDREA: Sînteți mai învățat decît a fost Orlando.

MERCURIO: Și ca să încheiem: știe domnia-voastră ce-s alea moșmoane?

MACO: Da, *messer*.

MERCURIO: Moșmoanele din Siena sînt tot una cu pilulele din Roma.

MACO: Dacă pilulele din Roma sînt tot una cu moșmoanele din Siena, voi lua oricît de multe.

GRILLO: Ar fi-n stare să sporovăie toată noaptea.

MACO: Ce spui?

GRILLO: Spun c-ar fi minunat dacă ați hotărî să merg să trag cu ochiul cam ce se întîmplă cu tiparele care vă sînt de trebuință.

MACO: Du-te chiar acum și alege-le pe cele mai potrivite.

GRILLO: Am plecat.

MACO: Ascultă: ia-le pe cele mai frumoase ce se găsesc.

GRILLO: Am înțeles.

MACO: Hei, Grillo. Ia seama ca nimeni altul să n-ajungă curtean înaintea mea.

GRILLO: Așa va fi.

ANDREA: Nu uita balanța, căci, îndată ce-l turnăm, trebuie să-l cîntărim și să plătim cît se cuvine pentru fiecare livră, potrivit cu porunca lui Armellino[2].

GRILLO: N-o să lipsească nimic.

ANDREA: Nu rămîne decît să jurați că odată ajuns cardinal sau curtean o să vă purtați frumos cu mine, fiindcă e cîte unul care nici n-apucă să pătrundă bine

---

[1] Nu este sonet, ci o *canzone*, avînd chiar titlul acesta, în care, de altfel, s-ar căuta zadarnic cuvîntul *cortigianos*.

[2] Pare să fie vorba de cardinalul Francisco Armellini, menționat și satirizat de mai multe ori în Pasquinate-le lui Aretino, deși murise încă din anul 1528.

la Curte și își și schimbă firea și, din învățat, înțelept și bun, devine ignorant, nebun și ticălos: oricare nemernic, îndată ce dă de gustul ciolanului, nu mai e binevoitor față de nimeni și e vrăjmaș de moarte al celor care i-au făcut bine, fiindcă se rușinează să recunoască sărăcia în care s-a aflat. Așa că faceți bine și jurați.

MACO: O să vă ating sub bărbie.

ANDREA: Glume copilărești: jurați aici cum trebuie.

MACO: Pe sfînta cruce.

ANDREA: Jurămînt muieresc.

MACO: Pe *Sfînta Scriptură*, pe *Evangheliі*.

ANDREA: Așa spun țăranii.

MACO: Pe legea lui Dumnezeu.

ANDREA: Vorbe de hamal.

MACO: Pe sufletul meu.

ANDREA: Suflet de ipocrit.

MACO: Pe lumea luminată.

ANDREA: Fleacuri prostești.

MACO: Vreți să mă jur pe Dumnezeu Atotputernicul?

MERCURIO: Glumește cu sfinții și lasă-n pace slugile, spunea mai adineauri Grillo.

MACO: Vreau să-mi mulțumesc maestrul, vreau.

ANDREA: Nu v-am spus că înjurătura îi e de trebuință curteanului?

MACO: Ba da, dar uitasem, uitasem.

MERCURIO: Să nu mai pierdem vremea, căci se răcesc tiparele, iar lemnele te costă la Roma și ochii din cap.

MACO: Dacă aveți răbdare, o să trimit la Siena după o încărcătură.

ANDREA: Ha, ha, ha! Ce nebun mai mult ca perfect.

MACO: Ce spuneți?

MERCURIO: C-o să fiți un curtean mai mult ca perfect

MACO: Mii de mulțumiri, doctore.

GRILLO: Pilulele, tiparele și toată lumea vă așteaptă.

MACO : Luna unde se află ?
MERCURIO : La locul ei.
MACO : Dacă nu e plină, e bine.
MERCURIO : E cam un an de cînd a fost așa.
MACO : Pot deci să iau moșmoanele *sine timore influx*[1].
MERCURIO : De minune.
ANDREA : Intrați, duceți-vă acolo.
MACO : Mă duc, intru.

SCENA A II-A

ALVIGIA *și* ROSSO

ALVIGIA : Ce e, Rosso, tîlharule ?
ROSSO : Credeam că te-ai pierdut.
ALVIGIA : Sînt sleită de puteri : am vorbit cu duhovnicul meu și am aflat în ce zi cade Sfînta Maria în luna lui august.
ROSSO : De ce vrei s-o știi ?
ALVIGIA : Fiindcă am făcut legămînt să postesc în ajun. Pe urmă, l-am pus să-mi lămurească un vis și m-am înțeles cu el să pomenească în predica lui de minunile îndrumătoarei mele. Am bătut drumul pînă la Piemonteza : a lepădat, să nu sufli o vorbă. Mi-am aruncat apoi ochii spre lungana de Beatrice, vai de mine ! O duce prost ; după asta, am găsit un loc în mînăstirea Convertitelor, pentru Pagnina ; și-am amînat să trec și pe la Santo Janni, s-o caut pe spanioloaica Ordega, care s-a zăvorît acolo, ca să-l înnebunească pe *don* Diego.
ROSSO : Am auzit și de trăsnaia asta.

[1] Fără să mă tem de boală (lat.).

ALVIGIA : Iar după ce-am făcut toate cîte le-ai auzit, am dat de duşcă o ulcică la „Iepurele", cît ai zice peşte, şi iată-mă la tine.

ROSSO : Alvigia, noi sîntem doi, dar sîntem unul şi acelaşi : iar dacă m-ai sluji cinstit, cu nişte vorbe, pe trupul... pe sîngele celei neînfricate şi pe al celui binecuvîntat şi sfinţit, c-o să fiu al tău, cu trup şi suflet.

ALVIGIA : Dacă vrei numai vorbe, am dat lovitura.

ROSSO : Vorbe, şi nimic altceva ?

ALVIGIA : Spune de ce ai nevoie, nu te ruşina.

ROSSO : Ruşine cînd e vorba de Curte, ai ?

ALVIGIA : Zi-i mai departe.

ROSSO : Faptul că nu ţi-am făcut niciodată o plăcere mă pune pe gînduri : colierul să fie numai al tău.

ALVIGIA : Îl primesc şi nu-l primesc. Îl primesc, în caz că-ţi sînt de folos, iar dacă nu-ţi sînt de nici un folos, nu-l primesc.

ROSSO : Vorbeşti ca o Sibilă. Ştii despre ce este vorba ? Nu-l înghit pe Valerio şi-aş fi în întregime al tău, în caz că ar cădea în dizgraţia stăpînului, care e bun cu tine.

ALVIGIA : Te înţeleg : cu mine te pui ? N-avea nici o grijă, căci am găsit chipul în care să-l nimicim.

ROSSO : Cum ?

ALVIGIA : Mă gîndesc acuma.

ROSSO : Gîndeşte-te bine, căci, o dată dus el la dracu, aş fi eu *dominus dominantium* [1].

ALVIGIA : Iată ce-ţi trebuie.

ROSSO : Îmi bate inima.

ALVIGIA : Am găsit.

ROSSO : Răsuflu uşurat.

ALVIGIA : O să-i spun că Valerio al său a dezvăluit lui Liello di Rienzo Mazzienzo, fratele Liviei, că i-am codoşit sora şi că om mai rău ca el nu se află în întreaga

---

[1] Stăpîn atotputernic (lat.).

Romă ; şi cred că stăpînu-tău îl cunoaşte, după dovada aceea pe care a dat-o cînd a pus foc porţii vestitei Mamiţa-face-mofturi.

ROSSO : Ah, ce minte, ah, ce înţelepciune ! e o ticăloşie faptul că nu eşti principesă de Corneto, de Palo, de Magliana şi aşa mai departe. Iată-l pe stăpîn : Alvigia, *in te domine speravi*[1], căci nici eu n-o să stau ca un mut şi să nu-ţi adeveresc spusele tale.

SCENA A III-A

PARABOLANO, ALVIGIA *şi* ROSSO

PARABOLANO : Ce face zeiţa mea ?

ALVIGIA : Nu merită una ca asta, bunătatea mea.

PARABOLANO : Dumnezeu să m-ajute.

ROSSO : A fost o nemernicie.

PARABOLANO : Ce s-a întîmplat ?

ALVIGIA : Fă-i tu pe plac, haide.

ROSSO : Cît despre mine, prea puţin îmi pasă de lume, dar mi se rupe sufletul pentru sărăcuţa aia.

PARABOLANO : Nu mă frigeţi pe jăratec.

ROSSO : Valerio al dumneavoastră...

PARABOLANO : Ce-a făcut Valerio al meu ?

ROSSO : Nimic.

ALVIGIA : Ştiţi dumneavoastră, stăpîne ? s-a dus să-i spună fratelui Liviei că eu şi cu Rosso îi codoşim sora.

PARABOLANO : Vai de mine, ce mi-e dat să aud ?

ROSSO : Cel mai crunt bandit din Trastevere : a ucis patruzeci de poliţişti şi cinci sau şase ispravnici şi i-a ciomăgit chiar ieri pe doi inşi din gardă ; umblă

[1] În tine, Doamne, nădejdea mi-am pus (lat.).

înarmat, în ciuda poruncii guvernatorului și are de luptat cu Rienzo ăla care-a tăiat cu spada coroanele pentru pelerini, și deie Domnul ca senioria-voastră să scape cu bine de el.

PARABOLANO : Îmi ies din fire, nu mă mai țineți : mă duc să-i înfig pumnalul ăsta în inimă : nu mă țineți.

ALVIGIA : Încetișor, liniștit, prefăcătorie, pedepsire, nu furie.

PARABOLANO : Trădătorul.

ROSSO : Stați liniștit, fiindc-o s-audă și-o să iasă și mai mare scandal.

PARABOLANO : Ucigașul.

ALVIGIA : Nu suflați o vorbă de mine : cinstea Liviei fie-vă dată în pază.

PARABOLANO : Am plătit cinci sute de scuzi de fiecare dată, ca să-l scot din mocirlă.

ROSSO : Are un venit ca de nobil.

PARABOLANO : Spuneți-mi : o să mai fie rost să mă bucur de Livia ? de ce tăceți ?

ROSSO : Tace, fiindcă-i plesnește inima de ciudă că nu vă poate sluji.

PARABOLANO : Roag-o, dragul meu Rosso, roag-o fierbinte, căci, altfel, o să mor.

ROSSO : Tăieți-mă în mii de fărîme, stăpîne, căci vă sînt sclav ; pe Alvigia, însă, n-o s-o silesc niciodată, fiindcă prețuiește mai mult un măgar viu, decît un episcop mort.

ALVIGIA : Nu plîngeți, dragul meu stăpîn, căci m-am hotărît să mă arunc și în flăcări, ca s-o mulțumesc pe domnia-voastră : și ce-o să fie ? dacă frate-său mă ucide, înseamnă c-o să scap de chinuri și n-o să mă mai supere lipsurile, căci dac-aș găsi măcar de tors, tot n-aș mai muri de foame.

PARABOLANO : Mănîncă diamantul ăsta.

ROSSO : Nu, diavole, căci e otrăvitor.

ALVIGIA : Ce știi tu în privința asta ?

ROSSO : Mi-a spus-o Maincldo mantovanul, cavaler catolic și giuvaergiu apostolic — dar și nebun îndrăcit — care mi-a fost stăpîn. *(Aparte :)* Vai, ce oaie bună de jumulit mai e !
PARABOLANO : Ia-l, măicuță.
ALVIGIA : Mii de mulțumiri domniei-voastre : veniți sus în casă. Așteaptă-ne aici, Rosso.
ROSSO : Aștept.

SCENA A IV-A

ROSSO, *singur*

Cine e măgar și crede că e cerb își pierde prietenii și n-are niciodată bani, spunea Mescolino din Siena. Ți-am plătit totuși cu vîrf și îndesat, nătărăule, și știu c-o să intri la apă ; un bou parvenit, care, în pofida duhorii pe care-o răspîndea, îi spunea oricui numai mitocănii și-l socotea pe fiecare un dobitoc, vorbind într-una doar de război, de parc-ar fi fost *signor* Giovanni dei Medici ; iar dacă îi răspundeai cumva, te lua de la bun început cu nu fi măgar și cu nu fi prost ; chiar maestrul de ceremonii, în capelă, se schimonosește mai puțin în jurul papii, decît el, cînd face tot felul de gesturi cu capul, în timp ce vorbește ori îl ascultă pe un altul, care-i spune ceva ; și îl urăște de moarte pe cel care nu-și scoate bereta și nu-i vorbește cu *da, domnule* și cu *nu, domnule*. Și-o face pe mărețul, ca și cînd regele Franței ar da cine știe cît pe asemenea neghiobi : trîntori care nu meritați nici măcar să pieptănați cîinii maiestății-sale. Și-i spun lui *ser* Valerio al nostru, care-ar fi fost în

stare să cenzureze şi *Sfînta Scriptură* şi care s-a mîniat pe frate-său fiindcă nu l-a numit „prearespectatul" în adresa de pe scrisori : te vei căra dintre cei nobili, nemernicule, deşi eşti bogat, trîntorule.

SCENA A V-A

ALVIGIA *şi* ROSSO

ALVIGIA : Cu cine te şuşoteşti ?

ROSSO : Cu mine însumi : cum merg însă planurile noastre ?

ALVIGIA : Foarte bine : picioare, pumni, jumuliri de barbă, drăcuieli şi chiar mai rău.

ROSSO : Şi ce spunea el ?

ALVIGIA : De ce vă purtaţi astfel cu mine, domnule ? Ce v-am făcut eu, stăpîne ?

ROSSO : Iar stăpînul ce răspundea ?

ALVIGIA : Ştii tu bine, ticălosule.

ROSSO : Ha, ha, ha !

ALVIGIA : Ţi se pare că merit colierul ?

ROSSO : Şi diamantul, pe deasupra, închinat şi binecuvîntat.

ALVIGIA : Îţi vine să crezi că lumea e făcută din scări şi că un îndrăgostit dă în mintea copiilor în prima zi cînd se prinde-n laţ. Ceasul venirii a fost hotărît la şapte şi un sfert. Trebuie să plec, fiindcă n-am timp de risipit. Rămîi sănătos.

ROSSO : Ah ce vrăjitoare, ah ce solomonariţă ! Dar din ce aluat o fi plămădită maestra, dacă ucenica e astfel ? Sînt aici, domnule.

SCENA A VI-A

Signor PARABOLANO și ROSSO

PARABOLANO : Prin urmare, așa se poartă Valerio cu mine ?
ROSSO : Ba încă și mai rău, dar nu-mi place s-o spun.
PARABOLANO : La ocnă cu el, așa am hotărît.
ROSSO : Otrăvuri și multe altele...
PARABOLANO : Ce-i aia otrăvuri și multe altele ?
ROSSO : Otrava pe care-a cumpărat-o și altele.
PARABOLANO : Asta e treaba polițaiului.
ROSSO : Tîrfe, și băieți, și jocuri.
PARABOLANO : Crezi tu oare ?
ROSSO : Duce vorbe în legătură cu rubedeniile și mai ales cu mătușa dumneavoastră.
PARABOLANO : Ei poftim, acum alta !
ROSSO : Zice că-l faceți să îndure multe lipsuri.
PARABOLANO : Cîți servitori, atîția vrăjmași.
ROSSO : Vă învinovățește de-a fi bădăran, nerecunoscător și ranchiunos.
PARABOLANO : Minte fără rușine. O să te îngrijești de toate treburile mele.
ROSSO : Nu sînt în stare : o să fiu credincios, dar celelalte lucruri n-am poftă să le fac pentru nimeni. Iar dacă a greșit, pedepsiți-l, și gata. Alvigia o să-și facă datoria, dar ce o să-i spuneți doamnei, pentru început ?
PARABOLANO : Tu ce i-ai spune ?
ROSSO : Aș vorbi cu mîinile.
PARABOLANO : Ha, ha, ha !
ROSSO : Păcat că nu vă poate privi pe lumină.
PARABOLANO : De ce ?
ROSSO : Fiindcă, de, ca să spunem adevărul, unde se mai găsesc oameni ca dumneavoastră ? Ce ochi, ce gene atrăgătoare, ce buze, ce dinți, și ce înfățișare ! Dom-

nia-voastră are o grație minunată și nu spun asta ca să vă lingușesc: jur în fața lui Dumnezeu că, atunci cînd treceți pe uliță, femeile dau să se-arunce de la ferestre. Dar de ce nu sînt eu femeie?

PARABOLANO: Ce-ai face dac-ai fi femeie?

ROSSO: V-aș trage peste mine sau aș muri.

PARABOLANO: Ha, ha, ha!

ROSSO: Dacă domnia-voastră vrea să umble călare, catîrca trebuie să fie pregătită.

PARABOLANO: Vreau să fac puțin antrenament.

ROSSO: Nu vă obosiți, căci vă aduc aminte că jocul dragostei cere oameni voinici.

PARABOLANO: Mă socotești deci slab?

ROSSO: Nu, dar v-aș vrea odihnit pentru Livia.

PARABOLANO: Hai să facem pace.

ROSSO: Cum vrea domnia-voastră.

SCENA A VII-A

VALERIO, *singur*

M-am împiedicat într-un fir de pai și se poate spune că mi-am rupt gîtul. Stăpînu-meu s-a repezit la mine, certîndu-mă și lovindu-mă, și n-am putut pricepe din ce pricină. Cu siguranță că vreo limbă veninoasă, pizmuindu-mi averea, îi va fi șușotit ceva la ureche. E cu putință ca domnii să fie atît de slabi încît să dea crezămînt oricărei prostii? Fără să caute deloc adevărul, se-apucă chiar cu atîta ușurință să facă și să spună ce le trece prin minte, fără nici-o cruțare, fără nici un temei și fără să ceară sfatul nimănui? Ciudată fire mai au și domnii! Ce fel de viață este aceea a unui ser-

vitor și ce moravuri sînt cele de la Curte! În toate treburile lor, nobilii se dezlănțuie furioși: servitorii își află întotdeauna sfîrșitul în nestatornicia celorlalți, iar Curtea nu cunoaște desfătare mai mare decît aceea de a-l aduce la deznădejde cînd pe unul, cînd pe altul, cu mușcăturile pizmei, care s-a născut o dată cu nașterea Curții și va muri cînd va muri și Curtea. În ce mă privește, nu doresc decît să mă duc să mă odihnesc; mă supără numai faptul că plec pierzînd bunăvoința celui ce m-a făcut ceea ce sînt, iar plecarea aceasta îmi va atrage faima de nerecunoscător. Căci fiecare va spune: cînd și-a făcut suma, Valerio cel de treabă i-a întors spatele stăpînului. Și tocmai de aceea sînt scos din minți nu din pricina insultei primite pe nedrept, căci cel care slujește e dator să rabde mînia și supărarea stăpînului, întocmai ca și supărarea și mînia tatălui. Mi-am ieșit însă din minți gîndindu-mă la pricina care l-a împins împotriva mea. S-ar putea ca patima care îl stăpînește din pricina dragostei să-l fi orbit într-atîta încît să se fi repezit să și-o reverse asupră-mi. Sigur că de-aici pornește totul, voi aștepta să văd ce se întîmplă, arătîndu-mă cît mai umil față de el; facă-se apoi voia Domnului: vreau să urmăresc totul printre cei din casă.

SCENA A VIII-A

ALVIGIA *și* TOGNA

ALVIGIA: Tot, toc.
TOGNA: Cine e?
ALVIGIA: Eu sînt.
TOGNA: Cine ești dumneata?

ALVIGIA : Alvigia.
TOGNA : Aşteaptă că vin acum.
ALVIGIA : Bine te-am găsit, fată dragă. *Ave Maria.*
TOGNA : Prin ce minune mi-e dat oare să te mai văd ?
ALVIGIA : Postul ăsta al Crăciunului, cu ajunările lui afurisite, m-a topit în asemenea hal încît nu mai sînt eu. *Gratia plena ! Dominus tecum* [1].
TOGNA : Spui toată ziua rugăciuni, iar eu nu mai dau pe la biserică, şi nici nu fac altceva mai bun.
ALVIGIA : *Benedicta tu.* Eu sînt mai păcătoasă decît celelalte — *in mulieribus* — ştii ce vreau să-ţi spun ?
TOGNA : Nu, măicuţă.
ALVIGIA : O să vii la mine acasă cam pe la cinci, căci vreau să te fac cucoană — *et benedictus ventris tu* — şi cu altfel de folos decît s-a întîmplat alaltăieri — *in hunc et in hanc* — ascultă-mă pe mine — *mortis nostrae* — nu mai sta pe gînduri. *Amen* [2].
TOGNA : Pînă la urmă, o să fac întocmai cum vrei dumneata, căci beţivanul merită să-i faci orice rău.
ALVIGIA : Eşti fată cuminte. *Pater noster* (o să vii îmbrăcată bărbăteşte, fiindcă grăjdarii ăştia pe timp de noapte — *qui es in celis* — fac nişte glume prosteşti) *sanctificetur nomen tuum* — şi n-aş vrea să dai de vreo belea — *adveniat regnum tuum,* — cum a pătit-o Angela cu harapul — *in celo et in terra* [3].
TOGNA : Vai de mine, uite-l pe bărbatu-meu.
ALVIGIA : Nu-ţi pierde cumpătul, prostuţo, *panem nostrum quotidianum da nobis hodie* [4]. În săptămîna asta, fata mea, nu există, după ştiinţa mea, nici o altă sărbătoare afară de hramul de la San Lorenzo.

---

[1] Îndurare deplină ! Domnul cu tine (lat.).
[2] Binecuvîntată fii tu între femei şi binecuvîntat fie pîntecul tău acum şi în ceasul morţii noastre. Amin. (lat.).
[3] Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, vie împărăţia ta, precum în cer aşa şi pe pămînt (lat.).
[4] Pîinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi (lat.).

SCENA A IX-A

ARCOLANO, TOGNA, *soția lui*, și ALVIGIA

ARCOLANO: Ce tot pălăvrăgiți acolo?

ALVIGIA: *Debita nostra debitoribus. Monna* Antonia mă întreba cînd cade hramul bisericii *san* Lorenzo *extra muros, — sic nos dimittimus.*

ARCOLANO: Nu-mi prea plac mie treburile astea.

ALVIGIA: *Et ne nos inducas.* — Mai trebuie să te gîndești cîteodată și la suflet, dragul meu — *in tentatione.*

ARCOLANO: Cîtă cucernicie!

TOGNA: Tu crezi că toată lumea e ca tine, care n-asculți niciodată nici liturghia, nici utrenia.

ARCOLANO: Ține-ți gura, scroafă.

TOGNA: Mă doare-n cot.

ARCOLANO: Dacă pun mîna pe-o lopată...

ALVIGIA: Nu te înfuria — *sed libera nos a malo* [1].

ARCOLANO: Știi ce vreau să-ți spun, babo?

ALVIGIA: *Vita dulcedo* [2] — ce spui dumneata?

ARCOLANO: Că dacă te mai prind stînd de vorbă cu baliga asta nerușinată, o să m-aduci în stare să fac cine știe ce nebunie.

ALVIGIA: *Lagrimarum valle* — n-o să mai viu nici dac-o să mă acoperi cu aur — *a te suspiramus,* — Dumnezeu îmi cunoaște bunătatea și voința pe care-o am. *Monna* Antonia nu uita să vii la hram, așa cum ți-am

[1] Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău (într-o latinească pe care Alvigia o stîlcește destul de grav).

[2] Corect: *Vita, dulcede et spes nostra*, adică: Viața, dulceața și nădejdea noastră (lat.).

spus, căci vinovat e diavolul care-a pus stăpînire pe bărbatul dumitale. — *Clementes et flentes.*[1]
TOGNA : Vinul e ăl care-a pus stăpînire pe el. O să vin.
ARCOLANO : Unde-o să te duci ?
TOGNA : La hram, să mă pocăiesc, nu auzi ?
ARCOLANO : Mişcă-te sus în casă, mai repede.
TOGNA : Am plecat : şi pe urmă ?

SCENA A X-A

ARCOLANO, *singur*

Cine are capre are şi coarne : toate proverbele sînt adevărate. Nevastă-mea e fluşturatică, mi-am dat seama că umblă după mîngîieri, iar bătrîna asta mă face să mă gîndesc la treburile mele ; e bine ca astă-seară să fac pe beatul, căci nu-mi cere prea multă trudă şi poate, poate, c-o să aflu unde-i hramul ăla de care vorbeşte ea. Hei, Togna, nu auzi ?

SCENA A XI-A

TOGNA *şi* ARCOLANO

TOGNA : Ce pofteşti ?
ARCOLANO : Vino jos.
TOGNA : Iată-mă
ARCOLANO : Să nu m-aştepţi la cină.

---

[1] Suspinăm, din pricina ta, în valea plîngerii, îndurători şi înlăcrimaţi (lat.).

TOGNA : Nu s-a întîmplat nicicînd.
ARCOLANO : Mai termină o dată.
TOGNA : Ai face mai bine să stai acasă și să lași în pace cîrciumile și tîrfele.
ARCOLANO : Nu mă bate la cap.
TOGNA : A fost voia Diavolului să nu dai peste una care să-ți facă cinstea pe care-o meriți.
ARCOLANO : Taci din gură, pălăvrăgioaico.
TOGNA : Bunătatea mea îmi dăunează.
ARCOLANO : Nu mai face fițe pe la ferestre.
TOGNA : Nu cumva ți se pare c-aș fi una dintr-alea, împuțitule ?
ARCOLANO : Am plecat.
TOGNA : Du-te învîrtindu-te : dacă e-așa o să-ți plătesc și eu cu aceeași monedă ; tu cu prietenele, iar eu cu prietenii ; tu cu vinul, iar eu cu iubirea. Și-o să porți coarnele chiar dac-o să crăpi, lua-te-ar dracul de bețivan gelos !

SCENA A XII-A

ROSSO *și* PARABOLANO

ROSSO : Dumneavoastră vă e o frică grozavă ca nu cumva soarele și luna să se îndrăgostească de ea.
PARABOLANO : Cine știe ?
ROSSO : Numai eu : poate face firea ceva pentru ca luna să se îndrăgostească de o femeie ca ea ?
PARABOLANO : Se poate și asta. Dar soarele ?
ROSSO : Soarele lipsește.
PARABOLANO : Din ce pricină ?

ROSSO: Fiindcă are treabă să usuce cămașa Venerei, pe care a murdărit-o cu udul Mercur, adică, vreau să spun, Marte.

PARABOLANO: Vorbești prostii, iar eu mă tem ca nu cumva să se îndrăgostească de ea pînă și patul în care doarme și casa care-o adăpostește.

ROSSO: Gelozia dumneavoastră e drăcească. Vă-nchipuiți că patul și casa (iertată să-mi fie vorba) suferă și ele de pornirile dumneavoastră.

PARABOLANO: Să mergem atunci în casă.

ROSSO: Domnia-voastră aveți argint viu în sînge și de-aia nu vă potoliți deloc.

SCENA A XIII-A

GRILLO, *singur*

Ha, ha, ha! *Messer* Maco a fost băgat în găleată și nu în tipare și și-a vărsat mațele, cum și le varsă oricine nu poate să sufere căldura. L-am parfumat, l-am bărbierit, l-am îmbrăcat frumos, așa încît pare să fie alt om. Țopăie, cîntă, joacă și spune asemenea lucruri și folosește niște vorbe atît de murdare de parc-ar fi mai degrabă din Bergamo decît din Siena[1]. Iar *maestro* Andrea, făcîndu-se că se minunează de fiecare vorbă care-i iese din gură, îl face să creadă, cu jurăminte din cele mai neauzite, că este curteanul cel mai frumos care a existat vreodată. Iar *messer* Maco, fiindcă îi face plăcere lucrul acesta, se crede mai frumos decît o spune celălalt. Și vrea cu orice chip să

---

[1] Dialectul din Bergamo, în comparație cu cel din Siena, era considerat drept vulgar.

sfarme găleata, pentru ca în ea să nu mai fie făcut nici un alt curtean tot atît de frumos ca el. Şi mă trimite la Siena, după marţipane, spunîndu-mi că dacă nu mă întorc imediat, o să mă facă harcea-parcea, dar să m-aştepte mult şi bine. Frumos o să fie cînd o să-l scoată din casă, căci vor să-l pună să se uite într-o oglindă scobită, care arată chipurile schimonosite: grozavă petrecere o să mai fie! Acum, însă, trebuie să mă duc la grădina lui *messer* Agostin Chisi, altfel aş sta să văd ce se întîmplă. Salutare, Rosso, nu te băgasem de seamă.

SCENA A XIV-A

ROSSO, *singur*

Adio, Grillo, la bună vedere. Lua-le-ar dracul şi iubirile, şi pe toţi cei care, într-un fel sau într-altul, îşi pierd vremea cu ele. Am ajuns aprod, căci chem codoaşele înaintea stăpînului meu, care vrea să mă facă majordomul său. Ca să rămîn, aş pune, mai curînd condiţia să nu fiu nimic şi ca atare nici majordom, căci ăştia se-ngraşă — ei înşişi, şi ţiitoarele şi ţiitorii lor — cu îmbucăturile pe care tîlharii le fură de la servitoarele noastre: îl cunosc pe unul care-i atît de ticălos încît împrumută cu camătă stăpînului său banii pe care îi fură de la gospodărirea casei. Vai vouă, lacomilor, vai vouă, măgarilor, cît de nelegiuite sînt faptele voastre. Voi vă duceţi la umblătoare cu luminări de ceară albă, iar noi, la culcare, pe întuneric; voi beţi vinuri dumnezeeşti, iar noi poşircă

oțetită și cu floare : voi mîncați cărnuri alese, iar noi bou bătrîn din Ancona. Unde-o fi însă arătarea aia de Alvigia ? ce dracu strigă evreul ăsta ?

SCENA A XV-A

Evreul ROMANELLO *și* ROSSO

ROMANELLO : Haine vechi, haine vechi.
ROSSO : Ar fi bine să-i joc și ăstuia un renghi, cum i l-am jucat și pescarului.
ROMANELLO : Haine vechi, haine vechi.
ROSSO : Vin-aici, evreule.
ROMANELLO : Ce porunciți ?
ROSSO : Ce haină e asta ?
ROMANELLO : A fost a cavalerului Brandino. Și ce atlaz !
ROSSO : Cît face ?
ROMANELLO : Întîi încercați-o și, pe urmă, o să vorbim și de preț.
ROSSO : Vorbești ca un om cuminte.
ROMANELLO : Îmbrăcați mai întîi capa. Vîrîți mîna aici : să n-apuc să-l văd pe Mesia dacă nu pare făcută pentru dumneavoastră : ce atlaz frumos.
ROSSO : Spui adevărul ?
ROMANELLO : Să nu mă ducă Dumnezeu sîmbătă la sinagogă dacă nu vă vină ca turnată.
ROSSO : Acuma, în ce privește prețul, e cazul să-mi faci plăcerea de-a fi cinstit și-o să cumpăr și rasa asta de călugăr, pentru un frate al meu, pe care-l am la Araceli.
ROMANELLO : Dacă luați și rasa asta, o să v-o dau la un preț de nimic și aflați c-a fost a prearespectatului cardinal de Araceli, cînd încă nu purta titlul ăsta.

ROSSO : Cu atît mai bine. Cum însă frate-meu are cam aceeași talie ca tine, vreau să te văd îmbrăcat cu ea și după asta o să facem tîrgul.
ROMANELLO : Îmi pare bine ; să nu vă cheltuiți banii degeaba.
ROSSO : Ți-a căzut cingătoarea ; pune acum și gluga. Pe legea mea că e de soi.
ROMANELLO : Și ce postav !
ROSSO : Numai fiindcă pari un om cinstit, m-am gîndit la ceva bun pentru tine.
ROMANELLO : Să-i ia dracu pe cei care înșeală.
ROSSO : Vreau să te creștinezi.
ROMANELLO : Aveți chef de vorbă ; dumneavoastră credeți în Dumnezeu, iar eu tot în Dumnezeu. Dacă vreți să cumpărați e una, dacă vreți să stați de vorbă e alta.
ROSSO : E păcat să ți se facă un bine. Cine-ți vorbește de suflet ? Sufletul e cel mai puțin important.
ROMANELLO : Scoateți haina.
ROSSO : Fii atent la mine. Pentru trei motive vreau să te creștinezi.
ROMANELLO : Dați-o jos, vă spun.
ROSSO : Ascultă, dobitocule : mai întîi, dacă te creștinezi, în ziua în care o să te botezi o să pui mîna pe un lighean plin cu bani, după care întreaga Romă o să alerge să te vadă încununat cu măslin, ceea ce nu-i un lucru urît.
ROMANELLO : Aveți vreme de pierdut.
ROSSO : După asta, o să mănînci carne de porc.
ROMANELLO : Puțin îmi pasă de ea.
ROSSO : Puțin ? Dac-ai gusta pîine unsă cu untură, te-ai lepăda de-o sută de Mesia, din dragoste pentru ea : ah ce încîntare înseamnă să stai cu pîine și cu untură lîngă foc — și cu paharul între picioare — și să ungi pîinea, și să mănînci, și să bei.
ROMANELLO : Haidem, dați-mi haina, căci am treabă.

ROSSO : Ultimul motiv e că n-o să mai porţi semnul roşu pe piept[1].
ROMANELLO : Ce importanţă are ?
ROSSO : Are : fiindcă spaniolii vor să vă răstignească din pricina semnului ăstuia.
ROMANELLO : De ce să ne răstignească ?
ROSSO : Fiindcă, de, cu el în piept, parc-aţi fi de-ai lor.
ROMANELLO : Sînt totuşi deosebiri între noi şi ei.
ROSSO : Ba tocmai că nu-i nici una cînd îl purtaţi. Şi pe urmă, dacă n-o să mai ai semnul de evreu, puştii n-o să te mai bombardeze toată ziua cu naramze ori cu coji de pepeni şi de dovleci. Creştinează-te, prin urmare, creştinează-te, creştinează-te. Am ţinut să ţi-o spun de trei ori.
ROMANELLO : Nu vreau să mă creştinez, nu vreau să mă creştinez, nu vreau să mă creştinez. Iată că pot s-o spun şi eu tot de trei ori.
ROSSO : Eu unul, domnule evreu (ca un om cumsecade ce sînt), mi-am făcut datoria şi mi-am uşurat cugetul : e rîndul tău, acuma, căci eu nu ţi-aş da aşa ceva nici măcar de pomană. Cît vrei cu totul ?
ROMANELLO : Doisprezece ducaţi.
ROSSO : De aur sau *carlini ?*
ROMANELLO : Din cei romani, bineînţeles.
ROSSO : Întoarce-te puţin, să văd cum cade în spate.
ROMANELLO : Poftim : m-am întors.
ROSSO : Se ţine bine : moliile...
ROMANELLO : Nici pomeneală.
ROSSO : Aşteaptă, nu te mişca.
ROMANELLO : Nu mă mişc : uită-te bine la ea.
(Rosso *fuge cu haina, iar evreul* Romanello *aleargă după el, în veşminte călugăreşti.)*
ROMANELLO : Hoţul, hoţul, puneţi mîna pe hoţ, ţineţi hoţul !

---

[1] Aluzie la semnul roşu pe care evreii erau obligaţi să-l poarte pe piept şi datorită căruia puteau fi luaţi drept spanioli.

SCENA A XVI-A

ŞEFUL POLIŢIEI, POLIŢIŞTI, ROSSO *şi* ROMANELLO

ŞEFUL POLIŢIEI : Nimeni nu mai face nici o mişcare. Ce e cu zarva asta ?

ROSSO : Domnule căpitan, călugărul ăsta a ieşit beat din casa unei tîrfe ori dintr-o cîrciumă şi-a început s-alerge după mine, iar eu, ca să nu am de-a face cu călugării, am luat-o la fugă. Şi chiar dac-aş fi avut un pic de respect faţă de unul ca el, n-o să-i cruţ de-aici înainte nici pe preoţi şi nici chiar pe Sfîntul Francisc.

ROMANELLO : Nu sînt călugăr, ci sînt evreul Romanello şi vreau haina ce-o are pe el.

ŞEFUL POLIŢIEI : Aha, cîine murdar şi-mpuţit, îţi baţi joc de religia noastră ? Înhăţaţi-l, legaţi-l şi băgaţi-l la zdup.

ROMANELLO : Domnule poliţai, ăsta e un pungaş.

UN POLIŢIST : Gura, cîine de jidov.

ŞEFUL POLIŢIEI : În butuci, în fiare şi în cătuşe.

UN POLIŢIST : Aşa vom face.

ŞEFUL POLIŢIEI : Iar diseară, zece lovituri cu frînghia.

UN POLIŢIST : Douăzeci şi cinci, dacă zece nu sînt de-ajuns.

ROSSO : Domnia-voastră să-l pedepsească. În ce mă priveşte, mi-e teamă să nu mă fi înfierbîntat şi să nu răcesc de mult ce-am alergat.

ŞEFUL POLIŢIEI : Ha, ha !

ROSSO : Îţi stau la dispoziţie, călugăr puturos.

ŞEFUL POLIŢIEI : Poţi să pleci, căci ai mutră de om de treabă.

ROSSO : În slujba domniei-voastre. (*Aparte :*) Ţi se pare cumva că s-ar pricepe la mutrele oamenilor ? Ah, ce mai poliţai ! Se mulţumesc să-i rupă oasele cu funia

unuia care poartă un cuţitaş şi să-i laude pe hoţi, cum am fost lăudat eu fiindcă l-am făcut să se gudure de plăcere pe călăul ăla, zicîndu-i căpitan. Acuma trebuie s-o găsesc pe babă, şi-o să-i spun că haina mi-a dat-o stăpînul, iar stăpînului o să-i spun că mi-a dăruit-o Livia.

SCENA A XVII-A

Maestro ANDREA, Messer MACO *şi* Maestro MERCURIO *cu o oglindă care arată chipul schimonosit*

ANDREA : Slavă Domnului că nu e nevoie de prea multă minte : aşa spune şi deviza pe care Todeschino o are înscrisă pe scutul său.

MACO : Ah, ce frumos, ce divin curtean pare-se că sînt.

MERCURIO : Nici într-o mie de ani n-o să se mai facă încă unul la fel.

MACO : Vreau să fac pe interesantul, de vreme ce-am ajuns curtean.

ANDREA : Uitaţi-vă puţin în oglindă şi nu faceţi nebuniile pe care le-a făcut domnişorul Narcis.

MACO : O să-mi privesc chipul, daţi-o încoace. După toată suferinţa pe care am îndurat-o, mai degrabă aş vrea să nasc decît să mai stau în tipare.

ANDREA : De-aici încolo să nu vă mai uitaţi în oglindă.

MACO : Dumnezeule-Doamne, sînt distrus, ah, tîlharilor, daţi-mi înapoi chipul, daţi-mi înapoi capul, părul, nasul ; vai ce mai gură, vai ce ochi ! *commendo spiritum meum* [1] !

MERCURIO : Ridicaţi-vă, căci sînt silnicii şi întunecări care fac creerul să se înşele.

---

[1] Îmi încredinţez sufletul meu (lat.).

ANDREA : Uitați-vă-n oglindă și-o să vedeți c-a fost o întîmplare.

MACO : Mă uit. (Messer *Maco, avînd în mînă oglinda adevărată.*) Sînt pe altă lume, chipul din oglindă este cu totul și cu totul al meu.

ANDREA : Domnia-voastră ne-a băgat în sperieți spunîndu-ne că l-am stricat.

MACO : M-am îndreptat, sînt viu, sînt eu. Iar acuma vreau să fiu stăpînul Romei, vreau să-l jupoi pe guvernatorul care mă caută cu poliția. Vreau să-njur, vreau să umblu înarmat, vreau să mă culc cu toate femeile, dă-te la o parte doctore, cară-te de-aici, doctore, ia-o înainte maestre, fir-ar să fie de tîrfe, căci să fie-al dracului dacă mai mă cunoști, acum după ce-am devenit curtean, nu-i așa ?

MERCURIO : Las totul în grija domniei-voastre, la revedere.

ANDREA : Ha, ha, ha !

MACO : Vreau să fiu azi episcop, miine cardinal, iar diseară papă. Iată casa Camillei, bate tare-n poartă.

SCENA A XVIII-A

BIAGINA, Maestro ANDREA *și* Messer MACO

BIAGINA : Cine bate ?

ANDREA : Deschide-i domnului.

BIAGINA : Cine e domnul ăsta ?

MACO : Domnul Maco.

BIAGINA : Care domn Maco ?

MACO : Lovi-te-ar boala să te lovească, scroafă nerușinată !

BIAGINA : Doamna are musafiri.

MACO : Alungă-i.

BIAGINA : Cum să alung prietenii stăpînei ?
MACO : Alungă-i, căci altfel pe tine o să te biciui pînă la sînge, iar ei o să-i fac o mie de clisme cu apă rece.
ANDREA : Deschide-i celui mai nou dintre curteni.
BIAGINA : Încă o năzbîtie de-a dumneavoastră, *maestro* Andrea.
ANDREA : Trage de funie.
BIAGINA : Îndată.
MACO : Ce spune ?
ANDREA : Că vă adoră.
MACO : Ţiganca !
BIAGINA : Vai ce trăsnit !
MACO : Ce bolboroseşti acolo ?
ANDREA : Se scuză că nu vă cunoaşte.
MACO : Vreau să fiu cunoscut, vreau.
ANDREA : Intraţi, domnia-voastră.
MACO : Intru şi să fiu al naibii dacă... dacă n-o să vă pun jos pe toate în odaie.

SCENA A XIX-A

ROSSO *şi* ALVIGIA

ROSSO : Cioc, cioc, cioc, cioc.
ALVIGIA : Ori e un nebun, ori e unul de-al casei.
ROSSO : Cioc, cioc, cioc.
ALVIGIA : Vrei să-mi spargi uşa ?
ROSSO : Deschide, căci sînt eu, Rosso.
ALVIGIA : Credeam că vrei să-mi dărîmi uşa.
ROSSO : Ce făceai ? Vreo vrajă ?
ALVIGIA : Uscam la umbră nişte rădăcini pe care nu le pot numi şi pusesem alambicul pe foc, să fac nişte rachiu.
ROSSO : Ai vorbit cu ea ?

ALVIGIA : Da, dar...
ROSSO : Ce te tot poticneşti ?
ALVIGIA : Bărbatu-său, un încornorat gelos...
ROSSO : Ce e cu el ? Şi-a dat seama de ceva ?
ALVIGIA : Şi-a dat şi nu prea şi-a dat seama : *al tandem* o să vină.
ROSSO : Vorbeşte ca lumea, căci toate aceste *tandem*[1], *verbi gratia*[2] şi *al tandem*[3] ale tale nu le-ar înţelege nici măcar unul priceput la cifruri.
ALVIGIA : Aşa trebuie să vorbeşti dacă nu vrei să treci drept o cioflingară. Întoarce-te la stăpîn şi spune-i să vină aici la ceasurile şapte şi-un sfert.
ROSSO : O sărutare, regină a împărăteselor şi cunună a cununilor, căci Roma fără tine ar arăta mai rău decît o fîntînă fără ciutură, şi-o să-l fac să vină, *cito, omnino* şi *infalanter*[4], credeai că nu mă pricep şi eu ?
ALVIGIA : Ce nebun !
ROSSO : Du-te-napoi la distilările tale : s-ar putea întîmpla să dau peste stăpînu-meu, care aci e sus, aci e jos, aci e-afară, aci e-nlăuntru, căci hoţomanul ăla de Amor îl suceşte ca pe-un spîrnel.
ALVIGIA : Ai priceput.

SCENA A XX-A

ROSSO *şi* PARABOLANO

ROSSO : E chiar ăla de colo, slavă Domnului.
PARABOLANO : Ce noutăţi ?
ROSSO : Bune şi minunate : la şapte şi un sfert sînteţi aşteptat acasă la preafericita *madonna* Alvigia.

---

[1] În sfîrşit (lat.).
[2] De exemplu (lat.).
[3] Pînă la urmă (lat.).
[4] Iute, sigur şi negreşit (lat.).

PARABOLANO : Vă mulțumesc, și ție, și ei, și soartei binevoitoare. Taci, ascultă. Una, două, trei, patru.
ROSSO : Ha, ha, ha ! Sună clopoțeii, iar dumneavoastră vi se pare că bate ceasul.
PARABOLANO : Îmi pare că n-am să ajung să trăiesc pînă atunci.
ROSSO : Nici eu, flămînd.
PARABOLANO : Ce pofte !
ROSSO : Gîndiți-vă c-aș vrea să iau masa, nu să fiu călugăr plumbuitor de bule.
PARABOLANO : N-ai decît să poruncești, căci eu unul mă hrănesc cu amintiri.
ROSSO : M-aș hrăni și eu cu așa ceva, dacă amintirile astea ar fi bune de mîncat : să intrăm.
PARABOLANO : Vin imediat.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I-A

VALERIO, *singur*

Sînt într-o mare cumpănă. Spun asta fiindcă înainte credeam că vorba și chipul unui om ar fi tot una cu inima și cu sufletul aceluiași, iar părerea asta a mea izvora și din faptul că aveam toată puterea în mînă, dar și din acela că îmi cheltuiam această putere cu aceeași dragoste față de toți : și de unde, atît dintr-o pricină cît și din cealaltă, mă închipuiam nu numai iubit, ci și adorat, iată-mă gata să spun : vai, credința mea, cum m-ai dezamăgit ! Cît de ticăloși, cît de nerecunoscători și cît de pizmăreți sînt cei de la Curte ! Există pe lume vreo răutate ? există vreo înșelăciune ? există vreo cruzime care să nu domnească aici ? Îndată ce stăpînul s-a uitat strîmb la mine, dragostea, încrederea, chipul și sufletul întregii sale familii au lepădat masca aceea care mi-a ascuns adevărul atîta amar de vreme. Iar fiecare slugă ticăloasă se ferește îngrozită de mine, de parc-aș fi un șarpe veninos. Și întocmai cum pînă atunci se părea că și zidurile se plecau în fața mea, la fel se pare acum că fug și ele de mine. Iar cei care mă ridicau în slăvi cu laudele mă împing acum în prăpastie, bîrfindu-mă. Și fiecare dă din coate să capete cît mai

multă trecere în ochii stăpînului, atît prin fapte cît și prin priviri, și îi arată în înfățișarea lor o anumită umilință ce se ivește de obicei pe chipul celor care cer fără să cerșească și vorbesc fără să deschidă gura, iar fiecare, atît prin gesturi cît și prin cuvinte, se silește să se arate vrednic de locul meu, făcîndu-se exerciții și ținîndu-se sfat în privința aceasta. Cîte unul, temîndu-se ca nu cumva să mă întorc la vechea mea stare, înalță din umeri și nu mă insultă, dar nici nu mă apără : un altul, care ia drept sigur ceea ce își dorește, mă rănește fără nici un respect. Din aceeași pricină, pizma, mamă și fiică a Curții, a început să-i facă să se ciocnească între ei cu o ură de moarte, iar cel care s-a apropiat cel mai mult de treapta de pe care am căzut, este atacat de ranchiuna celui însuflețit de o mai slabă nădejde. Pînă la urmă, încurajat de căderea mea, fiecare mă defăimează pe mine și se înalță pe el. Iar în situația aceasta mă asemăn cu un fluviu cu care se ia la întrecere orice rîuleț atunci cînd, umflat de ploi și făcînd tot felul de ocoluri, inundă o mare suprafață de teren spre a-și face albie. Sper însă că nevinovăția mea va birui crunta lor răutate, aidoma cum neputincioasele gîrle, mîndre de ajutorul pe care li-l dă soarele, ca să nimicească zăpezile și ghețurile de pe munți, sînt înghițite de șesuri tocmai cînd se năpustesc cu mai multă însuflețire să le stăpînească. Și fiindcă pizma e dezarmată cu arma răbdării, voi tăia și eu cu ea legăturile cu care am fost cetluit și voi spune că e vorba de soartă, fiindcă orice pagubă și orice folos trebuie puse pe seama sorții, și mă voi înapoia acasă, iar pentru a-mi îndura mai ușor suferința voi presupune că sînt — cum și trebuie să fii la Curte — mut, surd și orb.

SCENA A II-A

TOGNA, *singură*

Aștept să văd dacă se mai întoarce bețivanul ăla, rupe-și-ar gîtul : măcar de-ar fi dracul atît de deștept încît să-l ia cu el în timp ce moțăie prin cîrciumi. Nu cumva se ivește ? Lovi-l-ar damblaua pe cine mi l-a dat, dac-a trebuit să nimeresc peste-un ticălos de care nu mai știu cum să scap. Oi fi oare cea dintîi femeie care-i joacă un renghi lui bărbatu-său ? Iată-l, porcul : e afumat rău, umblă împleticindu-se.

SCENA A III-A

ARCOLANO, *făcînd pe beatul, și* TOGNA

ARCOLANO : U... unde e u...ușa, ca...sa, fe...ferestrele joa...joacă, o să ca...cad în flu... fluviu.

TOGNA : Măcar de-ar da Dumnezeu : ai mai slăbi tăria vinului pe care l-ai băut.

ARCOLANO : Cu...curul. Ha, ha, ha ! Vî...vînturi a... adu... adu-mi cî...cîinele, că... căci vrea...vreau să te dea... ga...gata.

TOGNA : Da-te-ar gata pe tine justiția ; nu știu ce mă oprește să te gîtui.

ARCOLANO : Mi...mi-e...foa...foarte ca...cald.

SCENA A IV-A

PARABOLANO *și* ROSSO

PARABOLANO : Mai greu ca moartea e să aștepți.

ROSSO : Cînd ?

PARABOLANO : Vorbesc de femeia pe care o iubești.

ROSSO : Credeam că vorbiți de cină, să mă ierte domniavoastră.

PARABOLANO : Nu e nici o greșeală, nu e nevoie de iertare, taci : una, două, trei.

ROSSO : Delirați : umblă bucătarul cu o tigaie, iar dumneavoastră credeți că bate ceasul : urît se poartă femeile, blestematele, ucigașele. Închipuiți-vă ce scot ele dintr-unul care-a stat ani de zile în mîinile lor, dacă unul care nici nu le-a văzut măcar, își iese totuși din fire.

PARABOLANO : Să mergem în casă : mi se părea c-a bătut ceasul și de-aia am ieșit afară.

ROSSO : Ar înnebuni și mingile mari, care au creierul de vînt.

SCENA A V-A

TOGNA, *cu hainele lui bărbatu-său*

O, Doamne, de ce nu sînt bărbat, cum par în hainele astea ? E totuși o mare nenorocire să te naști femeie. Și la ce sîntem noi bune ? Să coasem, să toarcem și să stăm tot anul închise în casă. Și pentru ce ? Ca să fim ciomăgite și ocărîte cît e ziua de mare. Și de cine ? De un bețivan și de un trîntor, ca nevolnicul meu : vai, sărăcuțele de noi, cîte nenorociri ne pîndesc ! Dacă bărbatul joacă și pierde, tu ești ghinionista ; dacă nu are bani, pe tine își varsă focul ; dacă vinul îl face să-și piardă mințile, tu dai de belea ; iar ca să fie necazul și mai mare, sînt atît de geloși încît fiecare muscă ce zboară le pare a fi unul care ne face ori ne spune mai știu și eu ce. Și dacă noi n-am avea minte și n-am ști să petrecem, ne-am

putea duce să ne înecăm, și e mare păcat că predicatorul nu ne pune bine cu Domnul-Dumnezeu, fiindcă nu e îngăduit ca una ca mine să meargă în iad, cînd are un bărbat așa cum i l-a dat Preaînaltul. Iar dacă duhovnicul mă pune să mă pocăiesc pentru ceea ce fac, pot să mor și nu suflu o vorbă : s-o pui să se pocăiască pe o amărîtă, care are bărbatul năbădăios, jucător chefliu, gelos și cîine de uși multe! Stăm prost, ce să mai vorbim! Dar Alvigia trebuie să m-aștepte, așa c-o s-o iau pe ulița din spatele casei, ca să ne întîlnim : cine să fie însă bărbatul pe care-l văd colo ?

SCENA A VI-A

Maestro ANDREA *singur*

Jupîn zgîrie-brînză s-a năpustit asupra Camillei ca șopîrlița la mîncare și o asigură de dragostea lui cu atîtea jurăminte și cu atîtea sărut-mîna, încît pînă și un băiețandru oarecare ar vorbi mai puțin ; sporovăie ca un napolitan, suspină ca un spaniol, rîde ca un sienez, se roagă de ea ca un curtean și vrea să facă dragoste cu ea în toate chipurile de pe lume, așa încît cucoana nu-și poate ține rîsul. Iată-l însă pe Zoppino : te-ai făcut nevăzut, la fel cu carnea din oală.

SCENA A VII-A

ZOPPINO *și* Maestro ANDREA

ZOPPINO : Am plecat, fiindcă prostiile Sienezului tău sînt atît de nesărate încît nu-mi spun mare lucru.

ANDREA : Zău că ai dreptate, au început să mă plictisească și pe mine.
ZOPPINO : Știi ce-o să se întîmple ?
ANDREA : Ce ?
ZOPPINO : Împreună cu el, o să ne prostim și noi. Așa că să schimbăm capele și beretele și, cu strigăte vitejești, să atacăm casa Camillei, făcîndu-l să sară pe fereastră : e-atît de joasă încît nu-și poate face nici un rău.
ANDREA : Bine zici. Ia capa mea și dă-mi-o pe-a ta.
ZOPPINO : Dă-mi bereta ta și ia-o pe-a mea.
ANDREA : Nu ne-ar recunoaște, chiar fără schimbarea asta, atît e de prost.
ZOPPINO : Sparge ușa, strigă, provoacă, amenință.
ANDREA : Hei lașule, fecior de tîrfă, ticălosule.
ZOPPINO : Aruncă lațul și dă-l de-a berbeleacul.
ANDREA : Strînge-l de gît, strînge-l de gît.

SCENA A VIII-A

Messer MACO, *sărind pe fereastră în goană*

Sînt un om mort ; în stradă, în stradă ; spaniolii mi-au făcut o gaură-n spate, cu spada : încotro să mă-ndrept ? încotro să fug ? unde să mă ascund ?

SCENA A IX-A

PARABOLANO *și* ROSSO, *atrași de larmă*

PARABOLANO : Ce s-a întîmplat, Rosso ? Ce-i gălăgia asta ?
ROSSO : Aș întreba-o și eu pe domnia-voastră.

PARABOLANO : Nu văd pe nimeni.
ROSSO : Să ne întoarcem sus căci sînt prostii ale unor pierdevară care se fac că se-njunghie, frecîndu-și spadele de zid.
PARABOLANO : Dobitoci.

SCENA A X-A

ARCOLANO, *îmbrăcat cu hainele nevestei*

Tîrfa, vaca, scroafa! o s-o trimit înapoi la frații ei. Ah, ah, ah, scuipă-ți plămînii, aleargă, pentru ca nevasta să nu ducă lipsă de nimic! și crezi cumva că-și dă seama de toate? Nici n-am apucat să ațipesc bine c-a și spălat putina, îmbrăcată cu hainele mele, lăsîndu-mi-le la capul patului pe ale ei, cu care m-am și îmbrăcat, ca să nu plec după ea în pielea goală. Sînt hotărît s-o găsesc și, îndată după asta, s-o mănînc de vie. Vreau să umblu peste tot, dar e mai bine să mă duc pe pod și s-o aștept acolo să treacă: mie să-mi faci una ca asta? trădătoare nenorocită.

SCENA A XI-A

PARABOLANO *și* ROSSO

PARABOLANO : Cîte bătăi au fost?
ROSSO : N-aș putea să vă spun, fiindcă nu le-am numărat.
PARABOLANO : Auzi că sună: una, două, trei, patru, cinci, șase, șapte.

ROSSO : Peste puțin o să jucați cărți cu Livia.
PARABOLANO : Mă faci să rîd.
ROSSO : Nu știu pe cine văd cu un felinar în mînă : e Alvigia, o cunosc după mers ; nu-i așa că mă pricep ?

SCENA A XII-A

ALVIGIA, ROSSO *și* PARABOLANO

ALVIGIA : Spre norocul dumneavoastră și al meu, prietena e în casa noastră și seamănă leit c-o porumbiță, care se teme de șoim. Domnia-voastră să nu facă greșeala de-a o atinge pe lumină și, întrucît a venit îmbrăcată bărbătește, mă tem — iertată să fiu — să nu iasă vreun scandal.
PARABOLANO : Ce scandal ? mai degrabă mi-aș deschide vinele decît să caut s-o supăr.
ALVIGIA : Dumneavoastră, domnii, vorbiți cu toții la fel, iar pe urmă le faceți cum vă vine la gură pe niște biete femei cumsecade.
PARABOLANO : Nu pricep.
ALVIGIA : Mă pricepe Rosso foarte bine.
ROSSO : Habar n-am, pentru numele lui Dumnezeu.
PARABOLANO : Ce scandal poate să iasă dacă s-a îmbrăcat bărbătește ?
ALVIGIA : Diavolul e ascuțit la minte, iar marii domni sînt veșnic puși pe rele.
ROSSO : Nu bîrfi astfel.
PARABOLANO : De ce ?
ROSSO : Fiindcă lumea s-ar goli imediat de domni și de oameni mari.

PARABOLANO : Facă ce-o vrea.
ALVIGIA : Am încredere în domnia-voastră : așteptați-mă aici, căci mă întorc imediat.

SCENA A XIII-A

ROSSO *și* PARABOLANO

ROSSO : V-ați schimbat cu totul la față.
PARABOLANO : Eu ?
ROSSO : Dumneavoastră.
PARABOLANO : Biruit de prea marea-mi iubire, mi-e teamă că.
ROSSO : Că ?
PARABOLANO : Că n-o să pot scoate o vorbă.
ROSSO : E prost nevoie mare bărbatul căruia-i e frică să vorbească unei femei. Domnia-voastră sînteți mai alb la față decît cei pe care străluciții medici Carlo da Fano, Polo Romano și Dionisio Capucci din Cittâ di Castello îi înviază din morți, în Veneția.
PARABOLANO : Cine iubește se teme.
ROSSO : Cine iubește își petrece vremea frumos, cum o să v-o petreceți dumneavoastră cît de curînd.
PARABOLANO : O, noapte sfîntă, mai dragă mie decît toate zilele fericite pe care le petrec cei răsfățați de o soartă prielnică. N-aș face schimb nici măcar cu sufletele care sus în ceruri se bucură, contemplînd chipul minunat al lui Dumnezeu. O, frunte senină, o, piept sfînt, o, păr auriu, o, mîini prețioase, comoară a singurei mele iubite : e deci adevărat că m-am învrednicit să vă privesc, să vă sărut și să vă ating ? o, gură suavă, împodobită cu perle fără cusur, printre care se strecoară nectarul înmiresmat al răsuflă-

rii, o să-mi îngădui tu mie, care sînt numai jar, să îmi înmoi buzele mele uscate în cereasca ambrozie pe care cu blîndețe o lași să picure ? Și voi, ochi dumnezeești, care, în mai multe rînduri, i-ați împrumutat soarelui lumină, îngăduindu-i să-și afle adăpost în voi îndată ce se desparte de zi, nu veți lumina odăița cu razele voastre blînde, așa încît, sfîșiind întunecata beznă ce-mi va ascunde îngereasca arătare, să o pot contempla pe aceea de care atîrnă salvarea mea ?

ROSSO : Domnia-voastră a dobîndit o răsplată uriașă.

PARABOLANO : Ba dimpotrivă, strîng lucruri mari într-o legătură mică [1].

SCENA A XIV-A

ALVIGIA, ROSSO, PARABOLANO

ALVIGIA : Liniște, pentru numele lui Dumnezeu, binișor, nu vorbiți.

ROSSO : Spune-mi, Alvigia.

ALVIGIA : Liniște, vecinii, o să ne-audă vecinii, luați seama la cine trece, nu faceți zgomot ; vai de mine, ce primejdii ne pasc !

ROSSO : Nu-ți face griji.

ALVIGIA : Liniște, liniște. Dați-mi mîna, domnule.

PARABOLANO : Ferice de mine !

ALVIGIA : Binișor, domnul meu.

ROSSO : Am uitat ceva.

ALVIGIA : Vrei să ne duci la pierzanie ; o să fim auziți : fir-ar afurisită ușa asta care scîrțîie.

---

[1] Petrarca : *Trionfo della fama II, 133 : „Molte gran cose in picciol fascio stringo"*.

ROSSO *(singur)*: Du-te acolo și-o să vezi tu ce hap o să-nghiți : iar cînd o să-l înghiți, să-ți amintești de porcăria aia pe care-o dai de mîncare bietelor slugi. De-un singur lucru îmi pare rău : că Alvigia nu-i are în casă pe Sgozza, pe Roina, pe Squartapoggio ori pe vreun alt codoș care să-l gîtuie, să-l pună jos și să-l facă fărîme. Ce e, Alvigia ? De ce rîzi ? Spune tare : e-n luptă cu coana brutăreasă ?

SCENA A XV-A

ALVIGIA *și* ROSSO

ALVIGIA : E cu ea împreună și freamătă ca un armăsar care vede iapa. Suspină, aiurează și-i făgăduiește marea cu sarea.

ROSSO : Dacă aiurează înseamnă că are fire de napolitan.

ALVIGIA : E napolitan, muciosul ăsta ?

ROSSO : Nu-l cunoști ?

ALVIGIA : Nu.

ROSSO : E rudă cu Giovanni Agnese.

ALVIGIA : Cu nătărăul ăla cu patalama la mînă ?

ROSSO : Cu pungașul, cu tîlharul, cu trădătorul ăla, dintre viciile căruia acela de-a se arăta mîrșav și pescuitor în ape tulburi pare a fi cel mai puțin însemnat.

ALVIGIA : Ce soi de om, ce hulpav ? Să nu mai vorbim însă de el : e o rușine să amintești numele unui ticălos, al unui pungaș și al unui codoș, și nu e deloc spre cinstea mea. Dar la ce te gîndești ?

ROSSO : Mă bate gîndul că trebuia să-l fi slujit pe stăpîn, purtîndu-mă ca un mare senior.

ALVIGIA : Cum adică ?

ROSSO : Gustînd-o mai întîi eu pe Togna.

ALVIGIA : Ha, ha, ha!
ROSSO : Pe urmă, mă duc cu gîndul c-o să scap de masa slugilor, care-mi dă fiori cînd îmi aduc aminte de sărăcia ei : mă tem de masa slugilor mai rău decît de-o mie de stăpîni.
ALVIGIA : Dar dacă se descoperă ce-am făcut, nu ți-e frică de stăpîn ?
ROSSO : Ce altă frică să-mi fie decît c-o să-mi iau picioarele la spinare ?
ALVIGIA : Spune-mi : e-atît de îngrozitoare masa asta a slugilor încît să-l facă să tremure pe-un Rosso ?
ROSSO : E-atît de cumplită încît i-ar umple de groază pe Morgante și pe Margutte[1], ca să nu mai vorbesc de Catellaccio, pentru care nu exista ispravă mai neînsemnată decît aceea de a înfuleca un berbec întreg, două perechi de claponi și-o sută de ouă, la un singur prînz.
ALVIGIA : Îmi place mult de tot, *messer* Catellaccio ăsta.
ROSSO : Ascultă, Alvigia : în timp ce vulturul se-nfruptă din hoit, o să-ți spun cîteva vorbe în legătură cu născocirea asta păgînă a mesei slugilor.
ALVIGIA : Spune-mi-le, te rog.
ROSSO : Cînd nenorocul te silește s-ajungi la masa slugilor, îndată ce intri acolo ți se înfățișează înaintea ochilor un mormînt atît de umed, atît de întunecos și atît de îngrozitor încît criptele se-arată a fi de-o sută de ori mai vesele. Iar dacă ai văzut închisoarea de la Corte Savella[2], cînd e plină de osîndiți, închipuie-ți încăperea aceea plină de slugi, la ceasul mesei, fiindcă cei care mănîncă acolo seamănă cu ocnașii, după cum și sala de mese seamănă cu o temniță,

---

[1] Personaje din poema *Morgante Maggiore* a lui Luigi Pulci, cunoscut poet italian din secolul al XV-lea (1432—1484).
[2] Închisoare din Roma, construită pe ruinele unei fortărețe antice.

numai că temnițele sînt mult mai plăcute decît sălile de mese ale slugilor, fiindcă, pe timp de iarnă, temnițele sînt tot atît de calde ca și vara, în vreme ce sălile de mese sînt fierbinți ca niște cuptoare pe timp de vară, iar iarna sînt atît de reci încît îți îngheață răsuflarea, după cum și izul închisorii e mai puțin neplăcut decît duhoarea sălii de mese, căci izul ia naștere din pricina unor oameni care trăiesc în temniță, pe cînd duhoarea e răspîndită de cei care mor în sala de mese.

ALVIGIA : Ai dreptate să-ți fie teamă.

ROSSO : Ascultă mai departe. Se mănîncă pe o față de masă mai îmbcroșcăită decît șorțul unui zugrav și, cu toate că nu e frumos, aș spune că e mai pătată decît cîrpele împoroșcăite de femeie cînd suferă de boala pe care aș vrea ca Dumnezeu s-o dea sălilor de mese.

ALVIGIA : Hic, hîc, îhî, îhîc.

ROSSO : Varsă cît vrei, dar lucrurile stau întocmai cum le auzi. Știi unde se spală fața asta de masă la sfîrșitul lunii ?

ALVIGIA : Unde ?

ROSSO : În grăsimea de porc a lumînărilor, care ne prisosesc seara, fiindcă deseori mîncăm fără lumină și e spre norocul nostru, căci pe întuneric nu ni se face silă văzînd scîrbavnica hrană ce ne e pusă înainte și care potolește foamea, iar cînd ne săturăm, ne umple de deznădejde.

ALVIGIA : Bătu-i-ar Dumnezeu pe cei vinovați de una ca asta.

ROSSO : Nici Dumnezeu, nici diavolul nu i-ar putea face mai răi decît sînt. Crezi, poate, că ne dăm uneori seama c-au venit Paștile sau Cîșlegii ? întreg anul avem de-a face numai cu mama Sfîntului Luca, în toate chipurile.

ALVIGIA : Mîncați cumva carne de sfinți ?

ROSSO : Ba și de răstigniți ; cu toate că n-o spun pentru asta : o spun fiindcă Sfîntul Luca e înfățișat în picturi în chip de bou : iar mama boului ?
ALVIGIA : E vaca. Ha, ha !
ROSSO : Vin fructele, iar atunci cînd pepenii, anghinarele, smochinele, strugurii, castraveții și prunele se aruncă la gunoi, pentru noi fac o avere. E foarte adevărat că în loc de fructe ni se dau patru felii de caș uscat și tare încît ni se face în stomac un clei atît de închegat încît l-ar ucide și pe Morforio[1] ; iar dacă ți se face poftă de o strachină cu supă, după o mie de rugăminți, bucătăreasa îți dă o strachină cu leșie.
ALVIGIA : Nu vă dau ciorbă bună ?
ROSSO : De așa ceva să aibă parte să mănînce călugării ; sînt sigur că cei care părăsesc astăzi cinul călugăresc n-o fac decît fiindcă n-au supă bună.
ALVIGIA : Vorbești de... da, da, te înțeleg.
ROSSO : Vorbesc de cei care își bat joc de ciorbă, întocmai cum Curtea își bate joc de credința slugilor. Cine-ar putea ține însă socoteala ticăloșiilor pe care ni le face sala de mese în timpul păresimilor, cînd sîntem puși să postim într-una, ca să le facem lor economii și nu pentru binele pe care l-ar dori sufletele noastre.
ALVIGIA : Nu te-atinge de suflet.
ROSSO : Sufletul e slab. Vin păresimile și iată că, pentru toată lumea, se pun pe masă două scrumbii, ca aperitiv, după care apar cîteva sardele stricate, arse și nefripte, însoțite de un fel de ciorbă de bob fără sare și fără ulei, făcîndu-ne să ne lepădăm de rai. Seara, mîncăm cîteva frunze de urzică, în chip de salată, o pîinișoară și noroc bun.
ALVIGIA : Ce nerușinare !
ROSSO : Totul ar fi un fleac, dacă pe căldurile cele mari, în sala de mese ar domni o cît de mică ordine : din-

[1] Vezi vol. 1 : *Cărțile de joc vorbitoare*, p. 93, nota 1.

colo de duhoarea cumplită care se înalță din oasele acoperite de tot felul de murdării, care nu se mătură niciodată, ți se dă să bei vinul neocrotit de năvala muștelor aflate în sala de mese și amestecat cu apă călduță, după ce, pînă să-l guști, zace patru ceasuri într-un vas de aramă, din care bem cu toții cu o singură cană de cositor, atît de soioasă încît n-ar putea s-o spele nici Tibrul : și, în timp ce mîncăm, e mai mare hazul să vezi cum unul își șterge mîinile pe ciorapi, altul pe manta, altul pe haină, iar altul pe zid.

ALVIGIA : Ce neomenii sînt astea? Și numai așa se întîmplă?

ROSSO : Numai așa. Și, spre mai mare chin, puținul acela jalnic ce ți se dă, trebuie să-l înghiți cît mai repede, ca șopîrlițele.

ALVIGIA : Cine nu vă îngăduie să mîncați în tihnă?

ROSSO : Sufragiul prearespectatului și preailustrului bărbat, cu muzica nuielei care n-apucă să răsune de două ori și : *letamus genus levate* [1]. E o adevărată fiară : nu cumva să ne săturăm cu vorbele, de vreme ce nu ne putem sătura cu bucatele!

ALVIGIA : Nemernic sufragiu!

ROSSO : O să nimerești o dată în viață la un banchet. Dac-ai vedea cum pornesc în procesiune căpățînile, picioarele, gîturile, coastele, ciolanele și oasele de pasăre, ți s-ar părea că vezi procesiunea ce se îndreaptă spre San Marco, de ziua maestrului Pasquino. Și întocmai cum în ziua aceasta popii, parohii, canonicii și alți inși de asemenea soi duc în mînă moaște de martiri și de sfinți mucenici, tot astfel portarii, sufragiii, rîndașii de bucătărie și alți slujbași buboși și chelboși duc resturile claponului ori potîrnichii, iar după ce

[1] Sculați-vă, puturoșilor (lat.).

aleg mai întîi pentru ei și pentru tîrfele lor, ne-aruncă în față rămășițele.

ALVIGIA : Hai, rămîi la Curte, poftim !

ROSSO : Alvigia, l-am văzut însă ieri pe unul care, auzind sunetul clopoțeilor vestitori ai foamei, a început să plîngă, de parc-ar fi sunat de mort pentru taică-său. Astfel că l-am întrebat : De ce plîngi dumneata ? Iar el mi-a răspuns : Plîng fiindcă ori de cîte ori sună, clopoțeii aceia ne cheamă să mîncăm pîinea durerii, să bem sîngele nostru, să ne hrănim cu carnea noastră, vlăguită de viața pe care-o ducem și fiartă în sudoarea noastră. Și era prelat cel care-mi vorbea astfel, căruia seara, cînd se postește, i se dau patru nuci, în timp ce unui camerist i se dau trei, unui scutier două, iar mie una.

ALVIGIA : Tot în sufrageria slugilor mănîncă și prelații ?

ROSSO : Măcar de-ar fi atîtea sufragerii de slugi cîți prelați ar mînca în ele. Și barem de n-ar alerga fiecare la Roma. Veniți degrabă, căci aici se leagă viile cu cîrnați.

ALVIGIA : Binecuvîntate fie mîinile spaniolilor.

ROSSO : Da, dacă i-ar fi pedepsit pe nemernici și pe tîlhari, iar nu pe cei buni : și nu știu dacă e-adevărat, dar Prelatul ăla despre care ți-am vorbit, ăla cu patru nuci, jură că există bogați mai mult ca oricînd și spune că atunci cînd sînt dojeniți că nu țin servitori, ori că-i lasă flămînzi pe cei pe care-i au, dau vina pe prădăciuni și nu pe ticăloșia lor.

ALVIGIA : Pot să-ți spun să le știi pe toate. Dar ce aud ? Gălăgie în casă : sînt distrusă, sînt la pămînt, nenorocita de mine ! Taci... vai de mine ! Domnul ridică glasul : sîntem descoperiți, merit orice osîndă, fiindcă m-am lăsat tîrîtă în primejdia asta.

ROSSO : Stai liniștită, căci vreau s-aud ce spune

ALVIGIA : Lipește urechea de ușă.

ROSSO : O lipesc.

ALVIGIA : Ce spune ?

ROSSO : Vacă, scroafă, nemernicul, trădătorul, codoașa, pungășoaica.

ALVIGIA : Cui îi spune toate astea ?

ROSSO : Vacă și scroafă o face pe Togna. Nemernic și trădător, pe Rosso, bineînțeles, iar codoașă și pungășoaică e Alvigia.

ALVIGIA : Fir-ar afurisită ziua în care te-am cunoscut.

ROSSO : Zice că vrea s-o pună la chinuri pe ea, să te ardă pe tine și să mă spînzure pe mine. La bună vedere !

ALVIGIA : Fugi, pungașule : așa-mi trebuie, ba chiar mai rău. Fac legămînt ca, dacă scap dintr-asta, să postesc în toate vinerile din martie, să vizitez cele șapte biserici de zece ori pe lună și să mă duc desculță pînă la Santa Maria dei Popoli ; făgăduiesc să le duc apă fiartă celor de nevindecat și de asemeni ca timp de un an să le fac clisme bolnavilor de la Sfîntul Ion. O să le slujesc pe cele întoarse la dreapta credință și o să spăl rufe de pomană opt zile la rînd, în spitalul „Della Consolazione". Iar dacă altă dată le-am tras chiulul sfinților, n-o s-o mai fac și de data asta. Fericite sfinte Rafael, ajută-mă, te rog, în numele aripilor tale ; te rog și pe tine, sfinte Tobia ca în numele peștelui tău să mă ferești de foc ; scap-o, sfinte Iulian, pe propovăduitoarea binecunoscutului tău Tatăl Nostru, care se întoarce acum acasă, să se ascundă.

SCENA A XVI-A

PARABOLANO, *singur*

M-am dat pe mîna unei slugi și-a unei bătrîne codoașe și am ajuns acolo unde mi se cuvine. Îmi recunosc acum prostia, căci fiind ceea ce sîntem ne

credem vrednici să căpătăm orice ; și, orbiți de măreția noastră, nu vrem să pricepem nici ce e frumos, nici ce e adevărat. Și gîndindu-ne tot timpul numai la desfrînări, ne dăm pe mîna celor ce caută să ne împlinească dorințele și îi urîm și-i alungăm tocmai pe aceia care ne arată ce anume se potrivește cu rangul nostru. Iar lucrul acesta îl poate mărturisi Valerio al meu. M-am făcut de rîs și mi se pare că și aud povestindu-se prin Roma, în gura mare, nerozia mea. Iată-l pe Valerio, negru de supărare.

SCENA A XVII-A

VALERIO *și* PARABOLANO

VALERIO : Întrucît pizma vrăjmașilor mei a biruit bunătatea dumneavoastră, voi pleca, stăpîne, într-un loc de unde să nu mai auziți niciodată pomenindu-se de mine.

PARABOLANO : Nu plînge, frate. Iubirea, împreună cu dorințele mele nesăbuite și cu nerozia mea, te-au jignit, iar în asemenea împrejurări chiar o minte mai înțeleaptă decît a mea sare peste cal. O să-ți povestesc una dintre cele mai noi glume care s-au auzit în ultimii o mie de ani și care-ar putea sta cu cinste într-o sută de comedii. Și parcă n-am rîs de *messer* Filippo Adimari [1], care, aflîndu-se la curtea papii Leon, a fost lăsat să creadă că muncitorii care săpau temeliile casei sale din Trastevere găsiseră nu știu cîte statui de bronz, iar el, alergînd pe jos și numai

[1] Aristocrat florentin, aparținînd unei familii care a dat cîțiva cardinali. Nu se știe despre el decît că era foarte apropiat de papa Leon al X-lea.

în anteriu ca să vadă, a rămas cum am rămas și eu în fața soției pe care mi-a făcut-o Rosso ?

VALERIO : Rosso, așadar ? Pe mine nu m-a amăgit niciodată.

PARABOLANO : Și cît haz am făcut de figurina aceea de ceară pe care *messer* Marco Bracci a găsit-o sub căpătîiul său și din pricina căreia a dat-o pe mîna polițaiului pe doamna Marticca, băgîndu-și în cap că aceasta, care dormise în timpul nopții cu el, îi făcuse farmece.

VALERIO : Ha, ha, ha !

PARABOLANO : Și cît l-am necăjit pe *messer* Francesco Tornabuoni, fiindcă luase douăsprezece siropuri și încă un leac, neavînd nici o boală, dar crezînd nestrămutat că ar avea sfrînție.

VALERIO : Cunosc toate lucrurile pe care mi le-a povestit domnia-voastră.

PARABOLANO : Și ce sfat mi-ai da într-o astfel de împrejurare ?

VALERIO : Aș lua totul în rîs și-aș povesti chiar eu soția, oricare-ar fi ea, pentru că nu s-ar mai face atîta haz și-ar fi mai puțin dată în vileag.

PARABOLANO : Vorbești ca un înțelept. Așteaptă-mă aici și-ai s-o vezi pe cea de care m-am apropiat, luînd-o drept o nobilă doamnă romană.

VALERIO : E lucru cunoscut oricărui om că stăpîn al stăpînului său e numai acela care deține cheia plăcerilor și-a poftelor acestuia, iar cine-ar avea vreo îndoială să ia aminte la ce mi-a făcut Rosso. Iar asta nu fiindcă s-ar fi priceput să-i aducă femei stăpînului, ci numai făgăduind să le-aducă în fața senioriei sale. La urma urmelor, oamenii mari prețuiesc bucuria unei desfătări mai mult decît toată gloria de pe lume și cred că oricine ajunge pe treapta pe care ați ajuns face la fel.

SCENA A XVIII-A

PARABOLANO, ALVIGIA, TOGNA și VALERIO

PARABOLANO : Credeai că n-o să dau de tine ?

ALVIGIA : Îndurare, nu osîndă.

PARABOLANO : Ce e cu visul ăla de care vorbește Rosso, lua-l-ar dracul ?

ALVIGIA : În vis i-ați dezvăluit lui Rosso că o iubeați pe Livia.

PARABOLANO : Ha, ha, ha !

ALVIGIA : Fiind prea miloasă, am dat de belea.

PARABOLANO : Prea miloasă, ai ?

ALVIGIA : Da, domnule. Jurîndu-mi că erați topit după Livia, Rosso m-a împins să fac ce-am făcut, pentru ca un asemenea tînăr și un domn atît de sus-pus să nu moară.

PARABOLANO : Îți sînt deci îndatorat. Ha, ha, ha ! Dar ia-n te uită, apropie-te, *madonna* Vîrtelniță, căci nici nu băgasem de seamă că ești îmbrăcată în haine de brutar. Frumos îmi mai stă că m-am înfruptat din așa ceva.

TOGNA : Stăpîne, vrăjitoarea asta bătrînă m-a tîrît de păr în casa ei, făcîndu-mi farmece.

ALVIGIA : Minți, palavragioaică neisprăvită.

TOGNA : Ba spun adevărul.

ALVIGIA : Ba nu-l spui.

PARABOLANO : Împăcați-vă și lăsați-mă pe mine să țip, sau, dimpotrivă, să rîd.

VALERIO : V-am cunoscut întotdeauna ca pe un om înțelept, dar de data asta vă socot mai mult decît cuminte : știu acum cum stau lucrurile și e într-adevăr de rîs. Dar cine e bărbosul ăsta îmbrăcat femeiește ?

SCENA A XIX-A

ARCOLANO, PARABOLANO, VALERIO, TOGNA *și* ALVIGIA

ARCOLANO : Te-am ajuns, așadar, am dat de tine. Iar tu, ticăloasă bătrînă, tot aci ești ? Vă ucid pe amîndouă ; nu mă ține, om bun.
PARABOLANO : Dă-te înapoi.
ARCOLANO : Lăsați-mă să-mi pedepsesc nevasta și pe codoașa asta nenorocită.
VALERIO : Fii cuminte. Ha, ha, ha !
ARCOLANO : Mie să mi-o faci, tîrfo ? Mie, codoașo ?
VALERIO : Ha, ha, ha !
TOGNA : Vorbești aiurea, nepricopsitule.
ALVIGIA Vorbește cinstit, *ser* Arcolano.
PARABOLANO : Asta e nevastă-ta ?
ARCOLANO : Da, domnule.
PARABOLANO : Părea să fie bărbatu-tău, ha, ha, ha ! Aruncă însă cuțitul ăla, fiindcă ar fi păcat ca o comedie atît de frumoasă să se termine în tragedie.

SCENA A XX-A

Messer MACO, *în haină*, PARABOLANO, VALERIO, ARCOLANO, TOGNA *și* ALVIGIA

MACO : Spaniolii, spaniolii.
PARABOLANO : Iată-l pe *messer* Maco.
MACO : M-au căsăpit spaniolii.
PARABOLANO : Ce-aveți dumneavoastră de-a face cu spaniolii ?
MACO : Lăsați-mă să răsuflu. Eu, eu, eu...
PARABOLANO : Spuneți ce-aveți de spus.

MACO : Mă du... duceam...
VALERIO : Unde ?
MACO : Mă du... duceam, ba chiar mă du... dusesem, eram chiar acolo, ba mă duceam la... la doamna Ca... Camilla, nu pot să-mi viu în fire. Stați locului, dacă vreți să vă povestesc. *Maestro* Andrea mă făcuse curtean, cu tiparele, dar diavolul m-a stricat, apoi m-am reparat, m-am stricat pe urmă din nou și m-a reparat *maestro* Andrea, iar o dată refăcut, frumos și elegant cum mă vedeți, m-am dus acasă la doamna Camilla, fiindcă puteam să mă duc, puteam, fiindcă sînt curtean, sînt. Numai că spaniolii m-au silit să săr, după cum mi s-a părut mie, de la o fereastră foarte, foarte înaltă.
PARABOLANO : Ați fi intrat și astăzi în mare încurcătură, dar e sigur că Dumnezeu îi ajută pe copii și pe nebuni.
MACO : În ce fel ?
PARABOLANO : Întocmai cum v-a ajutat pe dumneavoastră, care vă stricaseți, dar ați fost apoi reparat. Nu știți cîți vin la Roma anume pentru asta și se întorc acasă distruși, fără a găsi pe cineva care să aibă grijă nu să-i dreagă, ci să facă măcar în așa fel încît să nu se strice cu totul și pentru totdeauna. Nu se ține seamă nici de noblețe, nici de minte, nici de vreo virtute.

SCENA A XXI-A

Messer MACO, Maestro ANDREA *care ține haina și bereta lui* Messer MACO, PARABOLANO *și* VALERIO

MACO : Iată-l pe unul din spaniolii ăia : vai mie, nemernic afurisit, dă-mi haina, nu mă țineți.
PARABOLANO : Ha, ha, ha : de-ale tale, *maestro* Andrea !

ANDREA : Fără furie, *messer* Maco.
MACO : Spaniol hoțoman.
ANDREA : Sînt *maestro* Andrea, care l-am ucis pe cel ce vă luase haina și bereta și care vi le-aduc înapoi.
MACO : Care *maestro* Andrea ? Ești un spaniol, dă-mi viața ta și cară-te.
VALERIO : Ha, ha, ha ! Fiți cuminte, băgați-vă mînia în teacă.

SCENA A XXII-A

PESCARUL, ROSSO, PARABOLANO, VALERIO, ALVIGIA *și* EVREUL

PESCARUL : Fugi, tîlharule ? credeai că fiind noapte, poți să te plimbi fără grijă ? Te gîndeai să-i tragi chiulul unui florentin și să umbli liniștit ?
ROSSO : Am pățit-o : m-ai luat drept altcineva.
PESCARUL : Am dat de tine, lampretele mele, ticălos hulpav.
VALERIO : Rosso al nostru.
PARABOLANO : Dă-te înapoi, nu face una ca asta, nu ne ucide comedia.
PESCARUL : Lăsați-mă să-l jupoi pe tîlharul ăsta, care m-a înșelat cu zece lamprete, dîndu-se drept economul papii, iar cu ajutorul ăluia pe care-l credeam a fi majordom, m-a făcut să stau două ceasuri la stîlp, ca stăpînit de diavoli.
PARABOLANO : Ha, ha, ha ! Preacinstitul Rosso.
ROSSO : Iertare, stăpîne, și nu canon, rob al domnieivoastre și al domnului Valerio, și fiți siguri că omul acesta cumsecade m-a luat drept altcineva.
PARABOLANO : Ridică-te, ha, ha, ha !

ROSSO : Diamantul și colanul dumneavoastră le are Alvigia, aici.
VALERIO : Ha, ha, ha ! Cu ceva, însă, tot v-ați ales...
ALVIGIA : O să vi le dau înapoi ; lacomul de Rosso m-a băgat în bucluc.
ROSSO : Ba tu, nemernico, l-ai băgat pe Rosso, și-o să te pedepsesc.
PARABOLANO : Înapoi, v-am spus-o. Ha, ha, ha ! Sigur că dacă asta nu isprăvește, ne vom trezi în plină tragedie.
EVREUL : Anteriul meu, nu-l lăsați. Astfel sînt înșelați sărmanii evrei : vai mie, brațele mele. Frînghia, în loc de plată. Ah, Roma, grozavă dreptate mai e și-asta a ta ! Măcar de-ar vrea însă Diavolul să se ivească Mesia, căci atunci lucrurile n-ar mai merge astfel.
PARABOLANO : Stai liniștit, Isac sau Iacob, sau mai știu și eu cum te-o fi chemînd. Iar ție, care faci parte dintre cei ce l-au răstignit pe Cristos, să nu ți se pară nimica toată faptul că ai scăpat cu viață.
EVREUL : Îndurare !

SCENA A XXIII-A

PARABOLANO, Messer, MACO, ARCOLANO, TOGNA, ALVIGIA, VALERIO, Maestro ANDREA, ROSSO, PESCARUL *și* EVREUL

PARABOLANO : Veniți cu toții în fața mea, dar am să vorbesc mai întîi cu dumneata, *messer* Maco.
MACO : Așa se și cuvine, fiindcă sînt curtean, da, sînt.
PARABOLANO : Ha, ha, ha ! O să te împaci chiar aici cu *maestro* Andrea, sau spaniolul, cum îl crezi dumneata : dacă-l socotești a fi *maestro* Andrea, o să te împaci cu el și pentru că te-a făcut la loc, după ce te-a stricat, și pentru că i-ar juca același renghi chiar și lui taică-

său, dacă taică-său ar dori să devină curtean în chipul în care spui că te-a făcut pe dumneata ; dacă-l iei drept spaniol, împacă-te de asemenea cu el, iar pricina pentru care trebuie să-l ierți o să ți-o spun altădată.

MACO : Mă împac.

PARABOLANO : Dă-i haina și bereta, *maestro* Andrea.

ANDREA : Sluga domniei-voastre.

MACO : Frățioare.

PARABOLANO : Iar tu, brutarule, ia-ți înapoi nevasta, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic : fiindcă, astăzi, nevestele par cu atît mai cinstite cu cît sînt mai tîrfe. Iar cine și-nchipuie c-o are pe cea mai bună o are pe cea mai ticăloasă.

ARCOLANO : O să fac întocmai cum mă sfătuiește domnia-voastră.

VALERIO : Ești un om cuminte.

PARABOLANO : Pe tine, Alvigia, te iert fiindcă nu trebuia să-ți dau crezare și fiindc-ai făcut întocmai cum îți cere meseria ta.

ALVIGIA : Dumnezeu să vă răsplătească.

VALERIO : Ha, ha !

PARABOLANO : Te iert și pe tine, Rosso, fiindcă ești grec, și te-ai purtat ca un grec, dovedind o șiretenie de grec. Iar tu, Valerio, primește să te împaci cu Rosso, fiindcă l-am iertat eu și fiindc-a avut atîta minte încît să mă ducă de nas în chipul pe care ți-l voi povesti mai tîrziu.

VALERIO : V-ascult întru totul.

ROSSO : Știți, *messer* Valerio, că Rosso s-ar lăsa făcut bucăți pentru dumneavoastră ?

VALERIO : Ha, ha, ha !

PESCARUL : Iar eu trebuie să rămîn fără banii ce mi se cuvin pentru lampretele mele ?

PARABOLANO : Tu, pescarule, iartă-l pe Rosso, fiindcă ești un florentin atît de neghiob încît te-ai lăsat înșelat așa cum spui : vino totodată cu dobitocul ăsta de

evreu, căci Valerio te va răsplăti, iar lui îi va da haina înapoi, ori i-o va plăti.

PESCARUL : Mulțumesc din suflet domniei-voastre.

EVREUL : Sluga dumneavoastră.

PESCARUL : Îl iert pe Rosso, dar nu și pe ticăloșii de popi care mi-au tăbăcit pielea.

PARABOLANO : Fă ce vrei cu preoții care ți-au scuturat praful din haine, la stîlp. Iar acum, tu, Valerio, primind toate scuzele mele, iartă ceea ce nebunia mea de îndrăgostit m-a îndemnat nu de mult să-ți fac și să-ți spun ; totodată, și pentru că nu e puțin lucru ca un om de rangul meu să recunoască față de unul mai mic răul pe care i l-a făcut. Iar acum, tu, brutar cumsecade, află că cine are coarnele sub picioare și nu și le pune în cap e un dobitoc.

ARCOLANO : Să-l ia dracul.

PARABOLANO : Fără îndoială. Coarnele, de altfel, sînt străvechi și nu au venit din cer, iar eu unul cred că Dumnezeu i le-a pus lui Moise cu mîna lui, ca de altfel și lunii, și tocmai de aceea, avînd coarne, atît cel dintîi cît și luna nu sînt ce-ți par ție a fi ei, dimpotrivă, luna cinstește cerul cu coarnele ei, iar Moise, cu ale lui, *Vechiul testament*.

ARCOLANO : Spuneți-mi acum și că boala înseamnă de fapt sănătate.

PARABOLANO : Cum adică ? Tot ce e bun pe lume are coarne. Și boii, și melcii, și ce să mai spunem de licorni ? căci cornul lor prețuiește o avere și e bun împotriva otrăvurilor : și atunci, cît crezi tu că prețuiește cornul unui om, cînd cel al unui animal prețuiește atît de mult și are asemenea însușiri ? Coarnele bărbaților sînt bune oare împotriva sărăciei ? Și nu le poartă atîția domni, ca pe un blazon ?

ARCOLANO : Treacă și asta, mai ales că, așa cum mă vedeți, am avut și eu partea mea de vină la coarnele unora la care nu v-ați gîndit niciodată : dar destul, lucrurile stau întocmai cum v-am spus.

PARABOLANO : Și-acum, haideți, gata. Iar dumneata, femeie mofturoasă, sărută-ți bărbatul.

ARCOLANO : Sărută-mă, haide.

TOGNA : Pleacă de-aici, scîrbosule, nu m-atinge.

ARCOLANO : Of, nemiloaso, de ce m-ai înșelat ?

TOGNA : Și cu ce-mi prisosește, ce vrei să fac ? să-l arunc la porci ?

VALERIO : Are dreptate, ha, ha, ha !

ALVIGIA : Domnule, fiindcă sînteți atît de binevoitor, vreau să vă dau altceva în locul Liviei, care — dacă nu te uiți la mutrișoara aia a ei — nu e deloc arătoasă.

PARABOLANO : N-o să-mi mai apari în cale, pe viul Dumnezeu. Ha, ha, ha, și mai are curaj să-mi joace încă un renghi ! Valerio, haidem cu toții în casă, căci vreau ca toți cîți au luat parte la comedia asta să cineze cu mine, iar tu s-o asculți în întregime ca să rîdem împreună toată noaptea : în orice caz sîntem în carnaval.

VALERIO : Iată și casa : *maestro* Andrea du înlăuntru mulțimea asta. Domnia-voastră, *messer* Maco, să intre cel dintîi.

PARABOLANO : Haidem, haidem să cinăm și să rîdem pînă la ziuă.

ROSSO : Oameni buni, cine-o să bîrfească lungimea dăscălelii noastre nu e prea deprins cu viața de la Curte, fiindcă, dac-ar fi deprins și-ar ști că, afară de sărăcire, la Roma toate lucrurile se înfăptuie cu încetul, ar lăuda îndelungata noastră pălăvrăgeală, dîndu-și seama că povestirea tuturor întîmplărilor de-acolo nu s-ar mai termina *in saecula seculorum* [1].

---

[1] În vecii vecilor (lat.).